

Kandidatspeciale

Særligt Sensitive Børn

Et afvigende fænomen med en skyggeside (ANERKENDELSE)

Highly Sensitive Children

A deviant phenomenon with a shadow side (RECOGNITION)

Aflevering: 31.05.2021

Sideantal: 112

Artiklens anslag: 9104

Total anslag: 191.713

Studerende: Betina Nanna Østergaard-Nissen

Studerende: 20191382

Vejleder: Vibeke Harms Andersen

Institut for Kultur & Læring
Læring og Forandringsprocesser
Aalborg Universitet

Ordoptælling		?	×
Statistik:			
Sider	99		
Ord	29.183		
Tegn (uden mellemrum)	162.570		
Tegn (med mellemrum)	191.713		
Afsnit	573		
Linjer	2.992		
☒ Medtag tekstfelter, fodnoter og slutnoter			
			Luk

Forord:

Læring og forandringsprocesser:

Dette kandidatspeciale er udarbejdet i foråret 2021 på kandidatuddannelsen i Læring og Forandringsprocesser ved Aalborg Universitet i København. En specialeperiode der har været i proces i fire måneder fra februar-maj. Med dette speciale har jeg et ønske om at belyse et fænomen, der i det danske samfund ikke anerkendes som noget særligt.

Dette speciales genstandsfelt og primære fokus er fænomenet de særligt sensitive børn. Fænomenet belyses i forhold til de komplekse problemstillinger og afvigende tendenser; psykiske lidelser, diagnosticering, patologisering, normalitet og stigmatisering. Specialets formål er at skabe læring om de særligt sensitive børn, og den divergens, der befinder sig i vores samfund. Håbet er at skabe refleksion og forandring, så vi sammen kan etablere en bedre verden, for vores børn at vokse op i. En verden hvor der er plads til at være, den man er. Uden stigmatisering og uden en sygelig normalitetsforståelse, hvor majoriteten peger fingre ad minoriteterne.

Tak til:

Tak til Vibeke Harms Andersen. En vejleder lidt ud over det sædvanlige. Vibeke, du har styrket min tro på egne evner. Du har stillet dig nysgerrigt og undrende overfor mine valg. Og du har rost mig undervejs, når jeg har haft allermest brug for det. Du er et dejligt bekendtskab, og du har gjort min akademiske rejse helt fantastisk.

Så er der min sparringspartner Janus. Tænk at vores veje skulle mødes igen. Vi har etableret et helt fantastisk og fortroligt akademisk rum, hvor vi har kunnet tale om alt. Du har været medskabende til at jeg har rykket mig fagligt. Det er jeg dig meget taknemmelig for.

Tak til de fire fantastiske og modige kvinder Lone, Maria K, Maria L og Beatrice (pseudonym). For deltagelse som informanter i mit kandidatspeciale.

I en opdagelse af mine grammatiske fejl og mangler, har min dygtige barndomsveninde, endnu en gang læst korrektur på et af mine mange projekter. Denne gang mit kandidatspeciale. Tak Kirstine. Jeg ser meget op til dig.

Den største tak skal lyde til min mand Alan. Stor støtte og kærlighed, skal man lede længe efter. Du har om nogen, gjort det her speciale muligt. Når jeg har barrikaderet mig i soveværelset med mit studiearbejde, er du kommet snigende med kaffe og kys.

Jeg elsker dig!

English abstract:

This master is a phenomenological case study design, which sheds light on the phenomenon, the highly sensitive children. Which characterizes as the master subject field and primary focus. The purpose is to gain knowledge and understanding about the phenomenon, so this can be conveyed through divergent insights and nuances in the master. The object field is put to relation to a complex problem field, which characterizes society issues and deviant tendencies in relation to the concepts, mental illness, diagnosis, pathology, normality, and stigma. This problem field characterizes as the master secondary focus, which presents in the problem identification.

The master contributes with a definition of the highly sensitive children, an insight, the American researcher Elaine N. Aron contributes with. Elaine N. Aron has created the highly sensitive etiquette. An etiquette, which do not have a significant definition. The highly sensitive children considered in divergent terms and etiquette, which gives a very complex picture of the phenomenon. A discovery I pursue throughout the investigation process.

The methodology sheds light on, among other things, the phenomenological direction and method of phenomenological science, and the phenomenological case study design. Furthermore, the research process, my research position, proximity and distance, and the phenomenological emotions.

The study includes four family cases, prepared on the background of four qualitative interviews, with four mothers of highly sensitive children. These research interviews are referred to as the overall empirical data material. This data material is processed and analyzed based on Axel Honneth's theoretical framework. Which contributes with concepts like; self-confidence, self-understanding, self-esteem, moral violation,

visibility, invisibility, mutual recognition, gestures, personal identity and an honorable behavior.

The empirical data material is also included in the diagnostic discussion and perspective. A chapter that especially puts the phenomenon, the highly sensitive children in relation to the issues and deviant tendencies that are described in the problem identification. A discussion and perspective that seeks to uncover the shadow side of the highly sensitive etiquette in relation to the deviant concepts; mental illness, diagnosis, pathology, understanding of normality and stigma.

The concluding chapter contributes with an answer to the problem formulation, and the three research questions. The conclusion also provides a basic and comprehensive overview of the divergence and coincidence of the four family cases. In conclusion, a mediating article has been prepared, the purpose of which is to shed light on the master findings, divergent insights and nuances.

Indholdsfortegnelse:

Præsentation og formål med specialet.....09.

Læsevejledning.....09.

Kapitel 1 – Indledning (side 12):

1.1. Problemindkredsning.....12.

1.1.1. Psykisk lidelse, diagnose og stigende patologisering.....12.

1.1.2. Normalitet og stigmatisering.....14.

1.2. Fænomenet – De særligt sensitive børn.....15.

1.2.1. Definition af fænomenet.....16.

1.2.2. En særlig dreng – Alfred 3 år.....18.

1.3. Specialets personlige og faglige motivation.....19.

1.4. Problemformulering og begrebsafklaring.....20.

1.5. Afgrænsning af genstandsfelt.....21.

Kapitel 2 – State of the art (side 23):

2.1. Specialets forskningssøgninger og afsøgning af forskningsfelt.....23.

2.2. Særligt sensitive børn – hvordan vi hjælper vores børn med at trives,
når verden overvælder dem.....24.

2.3. Motherhood and highly sensitive children in an online discussion forum.....25.

2.4. I grænselandet mellem normalitet og patologisering – en sociologisk analyse
af fænomenet særligt sensitive.....26.

2.5. The functional highly sensitive brain: A review of the brain circuits underlying
sensory processing sensitivity and seemingly related disorders.....27.

2.6. Det diagnosticerede liv – sygdom uden grænser.....27.

Kapitel 3 – Det metodologiske design (side 29):

3.1. Forskningstypologi og forskningsparadigme.....29.

3.2. Et fænomenologisk casestudiedesign.....30.

3.3. Beskrivelse af fire familiecaser.....	33.
3.3.1. Familien Hjordt – case 1.....	34.
3.3.2. Familien Købke – case 2.....	34.
3.3.3. Familien Larsen – case 3.....	35.
3.3.4. Familien Overgaard - case 4.....	36.
3.4. Kvalitative interviews.....	36.
3.4.1. Forberedelse til de kvalitative interviews.....	36.
3.4.2. Udførelse af de kvalitative interviews.....	38.
3.4.3. Bearbejdning af det empiriske datamateriale.....	39.
3.5. Forskerposition.....	40.
3.6. Nærhed og distance.....	41.
3.7. Fænomenologiske følelser.....	43.
3.8. De etiske overvejelser.....	44.
3.9. De metodologiske refleksioner.....	46.

Kapitel 4 – Den teoretiske ramme (49):

4.1. Axel Honneth.....	49.
4.2. Det fænomenologiske blik – anvendelse af Axel Honneth.....	50.
4.3. Anerkendelsesteorien.....	51.
4.4. Den private sfære.....	52.
4.5. Den retslige sfære.....	53.
4.6. Den solidariske sfære.....	53.

Kapitel 5 – Den fænomenologiske analyse (55):

5.1. Den fænomenologiske analysestrategi og analyseramme.....	55.
5.2. Case 1 – Familien Hjordt.....	56.
5.2.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Lone.....	56.
5.2.2. En anerkendende familiekultur.....	58.
5.2.3. En anerkendelse af Familien Hjordt.....	60.
5.2.4. Sammenfatning – Case 1: Familien Hjordt.....	63.
5.3. Case 2 – Familien Købke.....	64.

5.3.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Maria K.....	64.
5.3.2. En anerkendende familiekultur.....	66.
5.3.3. En anerkendelse af Familien Købke.....	69.
5.3.4. Sammenfatning – Case 2: Familien Købke.....	71.
5.4. Case 3 – Familien Larsen.....	72.
5.4.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Maria L.....	72.
5.4.2. En anerkendende familiekultur.....	75.
5.4.3. En anerkendelse af Familien Larsen.....	79.
5.4.4. Sammenfatning – Case 3: Familien Larsen.....	81.
5.5. Case 4 - Familien Overgaard.....	81.
5.5.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Beatrice.....	81.
5.5.2. En anerkendende familiekultur.....	84.
5.5.3. En anerkendelse af Familien Overgaard.....	87.
5.5.4. Sammenfatning – Case 4: Familien Overgaard.....	89.

Kapitel 6: En perspektiverende diagnosediskussion - en skyggeside af fænomenet særligt sensitiv (90):

Kapitel 7 – Konklusion (97):

7.1. Analysens fund.....	98.
7.1.1. Definition af fænomenet, særligt sensitiv.....	98.
7.1.2. Fænomenets udtryksform.....	99.
7.1.3. En anerkendende familiekultur.....	100.
7.1.4. En anerkendelse af de fire familier.....	102.
7.1.5. Afrundende konklusion.....	103.

Kapitel 8 – Artikel: Særligt Sensitive Børn - et kandidatspeciale med fokus på afvigelse, anerkendelse og fænomenets skyggeside (105):

Præsentation og formål med specialet:

Jeg vil hermed præsentere og rammesætte nærværende kandidatspeciale, som omhandler fænomenet '*de særligt sensitive børn*'. Et fænomen der belyses i mange divergente indsigter og nuanceringer gennem specialet. Det primære fokus i specialet er genstandsfeltet de særligt sensitive børn. Men fænomenet sættes løbende i relation til de varierende tendenser og problemstillinger i vores samfund. Disse tendenser og problemstillinger bliver belyst i problemindkredsningen i afsnit 1.1. s. 12. Nærværende speciale er et fænomenologisk casestudiedesign, der går tæt på fire familiers hverdag. Fokus er begrebet anerkendelse, både den anerkendelse der findes i de fire familiekulturer, men også den anerkendelse de fire familier, får af andre aktører i relation til samfundets kultur og normer. Formålet er at belyse fænomenet i mange divergente perspektiver, og dermed udbrede en større viden og forståelse om de særligt sensitive børn.

Læsevejledning:

Kapitel 1 – Indledning: I dette kapitel præsenteres forskellige tendenser og problemstillinger i vores samfund. Disse tendenser og problemstillinger beskrives med begreberne psykisk lidelse, diagnosticering, patologisering, normalitet og stigmatisering. Efter denne problemindkredsning bevæger kapitel 1 sig videre mod fænomenet de særligt sensitive børn. Her defineres fænomenet, og der er en beskrivelse af en særlig dreng (Alfred). Den afsluttende del af kapitlet beskriver specialets personlige og faglige motivation. Problemformulering, tre forskningsspørgsmål, begrebsafklaring og afgrænsning af genstandsfelt.

Kapitel 2 – State of the art: Her vil der være et indledende skriv om de forskellige forskningssøgninger og afsøgning af forskningsfeltet. Derudover betragtes ét kandidatspeciale, to forskningsartikler og to forskningsbøger i fem forskellige afsnit i kapitlet. Alle bidrager de med forskellige perspektiver, eller nuancer til specialets fænomen.

Kapitel 3 – Det metodologiske design: Kapitlet præsenterer indledningsvis specialets forskningstypologi, forskningsparadigme og det fænomenologiske casestudiedesign. Fænomenologien bliver i specialet belyst som en videnskabsteoretisk retning og forskningsmetode. Efter det indledende skriv præsenteres læseren for de fire familiecases, der er skabt på baggrund af kvalitative interviews. Så beskrives det kvalitative interview. Derefter bevæger specialet sig over i min forskerposition. Begreberne nærhed og distance, og de fænomenologiske følelser, der opstår i forskningsprocessen. De etiske overvejelser og de metodologiske refleksioner afrunder kapitel 3.

Kapitel 4 – Den teoretiske ramme: Dette kapitel tager udgangspunkt i den tyske filosof Axel Honneths anerkendelsesteori. Efterfølgende beskrives valg af den teoretiske ramme, set i relation til det fænomenologiske blik. Anerkendelsesteorien præsenteres i tre sfærer; den private sfære, den retslige sfære og den solidariske sfære. Anerkendelsesteorien bidrager med begreberne; selvtillid, selvagtelse, selvværdsættelse, moralsk krænkelse, synlighed, usynlighed, gensidig anerkendelse, gestik, identitetsdannelse og en ærefuld adfærd.

Kapitel 5 – Analyse: Indledes med en analysestrategi og analyseramme. Dette indledende afsnit følges op af fire forskellige afsnit. Hvor det empiriske datamateriale fra de fire familiecases bearbejdes og analyseres. Hvert enkeltstående case-afsnit, afrundes med en sammenfatning i slutningen af hver delanalyse. Kapitlet afsluttes af en samlet konklusion.

Kapitel 6 – En perspektiverende diagnosediskussion – en skyggeside af fænomenet særlig sensitiv: Dette kapitels perspektiverende diagnosediskussion, etableres på baggrund af en nysgerrighed. Hvordan kan fænomenet de særligt sensitive børn placeres, i relation til samfundets afvigende tendenser og problemstillinger. Dette kapitel bidrager med de forskellige indsigter og nuanceringer, der løbende er blevet belyst gennem specialet. Der præsenteres nye perspektiver, blandt andet fra specialets informanter.

Kapitel 7 – Konklusion: Belyser analysens fund med en sammenligning af de fire familiecases. Konklusionen bidrager med fire tabeller, der giver læseren et overblik over divergens og sammenfald i undersøgelsen. Der konkluderes på det særligt sensitive fænomen. Hvordan dette fænomen giver sig til udtryk i den enkelte familie. Endvidere konkluderes der på familiens kultur, og hvordan familien bliver betragtet af andre aktører.

Kapitel 8 – Artikel: Denne artikel har til formål at formidle kandidatspecialets fund, indsigter og nuanceringer.

1. Kapitel.

Indledning:

Indledningsvis sættes forskellige tendenser og problemstillinger i samfundet i fokus, 'problemindkredsningen' (afsnit 1.1.). Her bliver begreberne 'psykisk lidelse, diagnose og patologisering' og 'normalitet og stigmatisering' introduceret (del 1.1.1. & 1.1.2.). Intentionen i skrivende stunder er at læseren selv skal forholde sig til specialets komplekse problemfelt. Kan der skabes refleksion hos læseren og muligvis en anden holdning end min, så er målet med problemindkredsningen opnået.

Den midterste del af kapitlet centrerer sig om '*de særligt sensitive børn*' (afsnit 1.2.). Fænomenet defineres og der er en beskrivelse af en særlig dreng, Alfred (del 1.2.1. & 1.2.2.).

Den afsluttende del af kapitel 1 belyser 'specialets personlige og faglige motivation'. 'Problemformulering og begrebsafklaring' og 'afgrænsning af genstandsfelt' (afsnit 1.3., 1.4. & 1.5.).

1.1.

Problemindkredsning:

1.1.1. Psykisk lidelse, diagnose og stigende patologisering:

I den vestlige verden bliver stadig flere mennesker diagnosticeret med forskellige psykiske lidelser. Den stigende patologisering kendetegnes som en sygeliggørelse af mennesket, som skaber en sygdomsproblematik mellem sund/usund eller rask/syg. Svend Brinkmann betragter de mange diagnosticeringer i relation til begrebet patologiseringstenen. Han henleder opmærksomheden mod de helt almindelige menneskelige træk, egenskaber eller evner ved mennesket, som tidligere ikke krævende diagnosticering eller behandling. Disse naturlige træk, egenskaber eller evner bliver i det senmoderne samfund italesat som behandlingskrævende (Brinkmann, 2010, s. 15-16). De helt almindelige menneskelige problemer, en særlig livsstil eller en afvigelse fra

normen. Resulterer nu i en sygdom eller lidelse, der får følgeskab af en diagnose (Brinkmann, 2010, s. 8). Det anskues at der er en smallere afgrænsning for psykisk normalitet (Brinkmann, 2010, s. 18).

"En anden persons adfærd er min oplevelse af vedkommende. Min adfærd er en andens oplevelse af mig. Den sociale fænomenologis opgave består i at forbinde min oplevelse af en andens adfærd, men denne andens oplevelse af min adfærd. Dens studium er relationen mellem oplevelse og oplevelse" (Laing, 1969, s. 14).

Der forefindes to større diagnosesystemer. Henholdsvis det amerikanske DSM-IV og WHO's ICD-10 system. Disse grundlæggende diagnosesystemer sætter rammen for de mulige diagnoser der er tilgængelige. DSM udkom første gang i 1952. Her var det totale antal af diagnoser på 106 med en manual på 130 sider. I 1994, 42 år senere var det totale antal diagnoser 297 og manualen var nu på 886 sider (Brinkmann, 2010, s. 23-24). Ifølge Nikolas Rose indfanger de mange diagnosekategorier ikke kun en lille patologisk minoritet af os, men næsten alle mennesker kan diagnosticeres (Rose, 2010, s. 34). En mangel på diagnose, kan ud fra Nanna Mik-Meyers forståelse resulterer i en mangel-identitet, hvor aktøren ikke er en rigtig lidende patient. Aktøren er ikke kategoriseret ud fra diagnosesystemerne og kan ikke få hjælp i relation til lovgivning, normer og værdier (Mik-Meyer, 2010, s. 256).

Grænselandet mellem normalitet og patologisering er ifølge Nikolas Rose blevet meget mindre i samfundet. Grænsen mellem psykisk sundhed og psykisk sygdom, er rykket tættere. Vi reflekterer og tænker på os selv, som mennesker hvis sindsstemninger, ønsker, adfærd og personlighed, kan omformes ved brugen af medicin. (Rose, 2010, s. 52-53).

"Den psykiatriske diskurs – med dens tiltagende patologisering af almindelige menneskelige tanker, følelser og handlinger – er langsomt ved at blive til en stor del af det fælleskulturelle tankegods, at de fleste mennesker i stadig større udstrækning bliver tilbøjelige til at stemple selv mindre individuelle afvigelser som udtryk for noget sygeligt (...). De virker stigmatiserende. Mennesker med karaktertræk, der tidligere blev accepteret som variationer af det normalt

menneskelige, bliver i stigende omfang betragtet som afvigere med en defekt”
(Svendsen, 2009, s. 58).

1.1.2. Normalitet og stigmatisering:

Begrebet normalitet eller norm, kan i Lars Fr. H. Svendsens forståelse, beskrives som samfundets generelle kulturelle forståelse af, hvad normal adfærd er. Det er ifølge ham aldrig flertallet der afviger fra normaliteten, eller normen i et samfund inden for forskellige kontekster, men de forskellige minoriteter. Der er mennesker der har betydelige komplekse afvigelser, og så er der mennesker, der har mindre afvigelser. Det kulturelle og sociale fællesskab er ved at ændre sig, og flertallets aktører stempler i højere grad mindre afvigelser. En problemstilling eller tendens i samfundet der knytter, men især adskiller mennesker fra hinanden. Vi vurderer stadig hinanden hårdere set i relation til begrebet normalitet. Som ses stærkt forankret i vores kultur (Svendsen, 2009, s. 58-59). I forlængelse af det mener Ronald D. Laing at diagnosticeringer bliver anvendt på baggrund af en fejlagtig normalitetsforståelse, og at denne forståelse kun er medskabende til skabe problemer for det diagnosticerede menneske. Kategoriseringen af en psykisk lidelse er skabt af andre mennesker, end af den diagnosticerede selv. At have en diagnose er intet bevis, det er blot en hypotese. Denne hypotese bliver en afvigelse, og dermed en patologi (Laing, 1969, s. 89-90). Dette øget samfundsfokus på normalitet, indebærer ifølge Lars Fr. H. Svendsen at mennesker karakteriserer sig selv som normale, i relation til det unormale. Et menneske, har brug for en mindre gruppe unormale mennesker at sammenligne sig selv med, og en større gruppe normale at identificere sig selv med (Svendsen, 2009, s. 60-61).

Stigmatisering kan i en Goffman-definition kendetegnes i sin oprindelighed, som et mærke, der blev skåret eller brændt ind i huden på det stigmatiserede menneske. Den gang var det kriminelle, slaver og forrædere, der blev mærket. Her kunne de almindelige borgere så identificere de stigmatiserede og undgå dem i det sociale fællesskab. I det senmoderne samfund er stigmatiseringsprocessen ikke længere et fysisk mærke, men kan kendetegnes som en kategorisering af det enkelte afvigende menneske eller af en

minoritet. Vi stigmatiserer stadig større dele af befolkningen, en herskende tendens og problemstilling (Svendsen, 2009, s. 60). David Graham Cooper mener at de virkelige problemer ligger i samfundet, eller i familien, ikke hos det enkelte individ, der stigmatiseres som sygt eller afvigende. Han mener med andre ord at det er samfundet der er sygt. Det stigmatiserede menneske bliver et offer for familiens ønske om at føle sig som en normalitet. Han kritiserer kraftigt det nuværende systems stigmatisering af det enkelte menneske (Cooper, 1971, s. 126-130). Stigmatiseringsprocessen opstår i Lars Fr. H. Svendsens forståelse når et menneske er afvigende, eller afviger fra en norm eller en kultur. Denne afvigelse bliver den sociale identitet, et statustab og en diskriminering af det enkelte menneske eller af en mindre gruppe mennesker. De mennesker, der bliver kategoriserede af majoriteten, bliver påvirket af denne stigmatisering (Svendsen, 2009, s. 61-62).

Begreberne normalitet og stigmatisering handler på mange måder om det menneskesyn, som vi har i dag. Hvilke rammer sætter vi mennesker for hinanden og fællesskabet, og hvad er normen for den acceptable adfærd set i forhold til vores tanker, handlinger og følelser. Vores fælles idealbillede af det normale grænser på mange måder til det unormale. Mennesker, der tidligere blev anerkendt for det positive ved deres forskellighed og deres personlighedstræk, som en variant af det normale, bliver nu i stigende grad betragtet som defekte afvigere. Resultatet bliver en stigmatisering af psykiske raske mennesker. Nu fordrer tendensen og problemstillingen at de bliver udstødt, udskammet og stigmatiseret som unormale i forhold til vores menneskelige tanke-, handlings- og følelsesliv (Svendsen, 2009, s. 73).

1.2.

Fænomenet - De særligt sensitive børn:

Efter de indledende betragtninger i ovenstående afsnit rettes fokus ind på en definition af de særligt sensitive børn i del 1.2.1. nedenfor. En definition der ikke er så ligetil, idet definitionsrammen er en bog på 381 sider. Definitionen af de særligt sensitive børn er skabt af den amerikanske forsker Elaine N. Aron, og afsnittet er udarbejdet på baggrund

af bogen *"Særligt sensitive børn – hvordan vi hjælper vores børn med at trives, når verden overvælder dem"* (Aron, 2010). En bog der ligeledes berøres i state of the art, afsnit 1.6., s. 23. Efter den indledende definition af den særligt sensitive etikette, belyses en narratologi om Alfred på 3 år (del 1.2.2., s. 18).

1.2.1. Definition af fænomenet:

Ifølge Elaine N. Aron er de særligt sensitive børn født med en tendens til at lægge mærke til flere ting i deres omgivelser. De tænker dybere over de oplevelser de får, det mere end ikke-særligt sensitive børn. De er født med et nervesystem, der bearbejder alle sanseindtryk mere nuanceret. De har svært ved at sortere i de sanseindtryk, som de modtager. Mange særligt sensitive børn er ifølge Elaine N. Aron, empatiske, kloge, intuitive, følsomme, kreative, omhyggelige og samvittighedsfulde. Sansemæssigt bliver det særligt sensitivt barn hurtigere overvældet og overstimuleret pga. de mange sanseindtryk. De har en tendens til at overreagerer med et raserianfald, eller ved at interagere indelukket og passivt. Sanseindtrykkene kan være alt fra lyde, dufte, smage, lys mv. De særlig sensitive børn har ikke en bedre hørelse, lugtesans, smagssans, eller bedre synssans end andre børn. De bearbejder ifølge Elaine N. Aron indtryk og informationer mere grundigt, end ikke-særligt sensitive børn gør (Aron, 2010, s. 25).

Det særligt sensitive barn har ifølge Elaine N. Aron et anderledes sind. Barnet lægger mærke til mange forskellige ting. Nogle forholder sig til sociale signaler og lægger mærke til stemninger, udtryk eller relationer. Nogle befinder sig godt i naturens verden, er optaget af vejrforandringer, lyde og egenskaber ved forskellige planter. De særligt sensitive børn har et stærkt og dybt følelsesregister, stærke følelser og dybe tanker, og er af den grund meget empatiske og følsomme. Lider andre mennesker, så lider særlig sensitive børn også. De er som regel optaget af social retfærdighed, andres følelser, og det at finde meningen med livet (Aron, 2010, s. 27-29). Jo større et særligt sensitivt barn bliver, jo lettere overvældet af følelser bliver barnet også. De oplever mange ting, som de ikke forstår, og som de heller ikke er store nok til at forklare. Desuden har de endnu ikke lært at begrænse de mange sanseindtryk (Aron, 2010, s. 33).

I definitionen af den særligt sensitive etikette, bidrager Elaine N. Aron med en selvtest, tilgængelig for alle. Selvtesten er en survey indeholdende 23 spørgsmål med svarmulighederne rigtigt eller forkert. Denne survey er udformet til forældre, der gerne vil belyse om deres barn er særligt sensitivt (Aron, 2008, s. 16-17).

De 23 spørgsmål lyder således:

- *Bliver let forskrækket.*
- *Klager over tøj, der kradser, sammensyninger i sokkerne eller mærket i tøjet, der irriterer huden.*
- *Bryder sig som regel ikke om store overraskelser.*
- *Lærer bedst af blid irettesættelse end af hård straf.*
- *Kan tilsyneladende læse mine tanker.*
- *Bruger store ord for sin alder.*
- *Lægger mærke til det mindste spor af en usædvanlig lugt.*
- *Har en intelligent sans for humor.*
- *Er tilsyneladende meget intuitiv.*
- *Er svær at få til at sove efter en spændende dag.*
- *Har det ikke godt med store forandringer.*
- *Vil gerne skifte tøj, hvis tøjet er blevet vådt eller er fyldt med sand.*
- *Stiller mange spørgsmål.*
- *Er perfektionist.*
- *Lægger mærke til, hvis andre er kede af det.*
- *Foretrækker stilfærdige lege.*
- *Stiller dybe, tankevækkende spørgsmål.*
- *Er meget følsom for smerte.*
- *Bryder sig ikke om steder med meget støj.*
- *Lægger mærke til små ting (noget er blevet flyttet, noget er anderledes ved en persons udseende osv.).*
- *Overvejer, om det er sikkert, inden han klatrer højt op.*
- *Klarer sig bedst, når der ikke er fremmede til stede.*
- *Føler ting dybt.*

Hvis der bliver svaret rigtigt på tretten eller flere af de 23 spørgsmål, så argumenterer Elaine N. Aron for at barnet formentlig er særligt sensitivt.

1.2.2. En særlig dreng – Alfred 3 år:

Dette er en beskrivelse af en særlig lille dreng. Ergoterapeuten og psykologen beskriver Alfred (pseudonym).

Ergoterapeuten betragter Alfred som særligt sensitiv. Alfreds forældre har udfyldt et meget omfattende evidensbaseret spørgeskema (Sensory Processing Measure = SPM-P¹). Dette spørgeskema er udarbejdet af fem amerikanske ergoterapeuter. Spørgeskemaet er et screeningsredskab, der kan vurdere et barns sansemotoriske udvikling og funktion. Dvs. en undersøgelse af Alfreds sensoriske bearbejdning (Arnsbjerg, 2020). Den 18.08.2020 udarbejder ergoterapeuten en beskrivelse af Alfred. Heri konkluderes det at Alfreds samlede resultat af undersøgelsen er en percentil på 97. Dvs. at der ud af 100 børn, er tre børn, der har større sensoriske udfordringer end ham. Desuden konkluderes det at Alfreds udfordringer ligger på hans synssans. Når han går ind i et rum, reagerer han ved tage alt ind. Alfred lægger fx mærke til en hver detalje i et rum, eller i et detaljeret billede. Alfred har desuden svært ved at deltage i leg og sociale aktiviteter. Han forstår ikke formålet dermed (personlig kommunikation, 2021, Alfreds forældre).

Psykologen observerer Alfred som en særlig lille dreng. Psykologen har formuleret en Pædagogisk Psykologisk Vurdering² den 03.09.2020. Psykologen konkluderer at Alfreds udfordringer efter hans vurdering, kan være vedvarende. Desuden konkluderes det at Alfred har behov for et specialiseret miljø med en specialpædagogisk viden om børn, der har kommunikations- og kontaktforstyrrelser. Der er ligeledes udarbejdet en Dansk Pædagogisk udviklingsbeskrivelse³ af Alfred, da han var 2 år og 6 måneder. Den beskriver Alfreds udviklingstrin ud fra fx '*leg og aktivitet*' som en dreng på 12-15 måneder. Alfreds

¹ En undersøgelse af sanseintegration og sensorisk bearbejdning, udarbejdet af ergoterapeuter og andre professionelle.

² En PPV anvendes hvis et barn er i mistrivsel fagligt og socialt, barnets ressourcer, behov og niveau vurderes.

³ En DPU (børn 0-6 år), her belyses børns kompetencer og udviklingspotentiale indenfor ni udviklingsområder.

'sprog og kommunikation' som en dreng på 6-9 måneder. De *'sociale kompetencer'* som en dreng på 15-18 måneder og hans *'opmærksomhed'* som en dreng på 12-15 måneder. Altså langt under de 2 år og 6 måneder (personlig kommunikation, 2021, Alfreds forældre).

Alfred henvises af psykologen til børnepsykiatrisk afdeling. Fokus er udredning af autismespektrumforstyrrelser (personlig kommunikation, 2021, Alfreds forældre).

Alfreds mor – det er mig!

1.3.

Specialets personlige og faglige motivation:

Den ovenstående autoetnografiske beskrivelse bibringer dette kandidatspeciale en personlig motivation, hvor jeg kan bidrage med en vis for forståelse. Den autoetnografiske fortælling bidrager desuden med et vigtigt formål. Beskrivelsen viser at grænserne, eller skyggesiden, mellem psykisk lidelse, diagnose, patologisering, normalitet og stigmatisering, muligvis ikke ligger langt fra fænomenet, de særligt sensitive børn. Jeg er personligt nysgerrig på de tendenser og problemstillinger i samfundet, der beskrives indledningsvis i afsnit 1.1., s. 12-15. Det set i relation til den særligt sensitive etikette.

På trods er en personlig motivation og for forståelse, går jeg nysgerrigt og undersøgende til forskningsprocessen. Og i en bevægelse væk fra det autoetnografiske bidrag i specialet, går jeg nærmere ind i min faglige motivation nedenfor.

Som forskerstuderende vil jeg beskrive min motivation, som værende ganske relevant set i et kulturelt samfundsperspektiv. Forskningen antager at 15-20 % af samfundets børn, har en særligt sensitiv etikette. Det betyder at ca. hvert femte barn vi møder, er særligt sensitivt. Derfor må dette kandidatspeciale have en samfundsmæssig relevans, samt øget interesse for forældre og fagprofessionelle. Forskningsområdet er desuden

minimalt, nærmest ikke eksisterende i Danmark, hvilket uddybes og belyses i afsnit 1.6, state of the art, s. 23. Dette er medskabende til at øge min faglige motivation. For hvis en femtedel af samfundets børn er særligt sensitive, så kommer vi alle sammen til at være i kontakt med disse børn mange gange i livet. Specialet kan være med til at udbrede viden og forståelse om de særligt sensitive børn. Og måske være medvirkende til at nedbryde fordomme.

Specialets personlige og faglige motivation for fænomenet særligt sensitive børn, leder mig frem til en undersøgelse af nedenstående problemformulering, tre forskningsspørgsmål og begrebsafklaring.

1.4.

Problemformulering og begrebsafklaring:

I besvarelsen af den nedenstående problemformulering og tre forskningsspørgsmål, er der udarbejdet fire kvalitative interviews. Disse forskningsinterviews betragtes som specialets samlede empiriske datamateriale.

Hvordan anerkendes vores børn, hvis de afviger fra normen og kulturen i samfundet?

- *Hvordan defineres fænomenet særlig sensitiv, og hvordan giver det sig til udtryk?*
- *Hvordan etableres en anerkendende familiekultur, som understøtter de særligt sensitive børn?*
- *Hvordan bliver en familie med særligt sensitive børn anerkendt af andre mennesker?*

Begrebsafklaring af de tre centrale begreber i problemformuleringen:

Anerkendelse:

Overordnet tager kandidatspecialets undersøgelse afsæt i Axel Honneths anerkendelsesteori. Analysens omdrejningspunkt er begrebet anerkendelse. Hvilket beskrives dybdegående i kapitel 4 'Den teoretiske ramme', s. 49-54. Axel Honneth mener

at mennesket grundlæggende har behov for anerkendelse. Anerkendelse inddeles ifølge Axel Honneth i tre anerkendelsessfærer: Den private sfære, den retslige sfære og den solidariske sfære (Honneth, 2003, s. 14).

Norm:

I problemindkredsningen beskriver Lars Fr. H. Svendsens sin forståelse af begrebet normalitet eller norm, som værende samfundets generelle og kulturelle forståelse af, hvad normal adfærd er. Han argumenterer for at det aldrig er flertallet, der afviger fra normen eller normaliteten, men de forskellige minoriteter. Nogle mennesker har komplekse afvigelser, og nogle har mindre afvigelser i relationen til den kulturelle samfundsnorm. Her stigmatiserer flertallet i højere grad, de forskellige afvigelser i et samfund (Svendsen, 2009, s. 58-59).

Kultur:

Denne definition tager afsæt i Iben Jensens definition af kultur som værende '*Kultur som betydningssystemer*'. Livshistorier kan fortolkes, hvorefter disse livshistorier giver mening for mennesket. Hvad der kan skabe baggrund for handling. Kulturen er dynamisk, den er i forandring, og den forhandles konstant. Forståelsen af kultur som betydningssystemer placerer sig godt i den fænomenologiske videnskabsteoretiske retning (Jensen, 2020, 39+52). Iben Jensen bidrager med begrebet semiotik, hvor det handler om at kigge efter tegn. Altså en måde at aflæse verden på. I relation til specialet kan der fx knyttes forskellige tegn, til det at være et særligt sensitivt barn. Tegn skaber mening om et konkret fænomen, om minoriteten og marionetten osv. (Jensen, 2020, s. 41). Tegn bliver i det fænomenologiske perspektiv til begrebet essens.

1.5.

Afgrænsning af genstandsfelt:

Kandidatspecialet tager afsæt i fænomenet, de særligt sensitive børn. Der er en afgrænsning til de særligt sensitive voksne, hvilket kunne have været lige så relevant, da de har samme estimat, som de særligt sensitive børn. De særligt sensitive voksne udgør

ligeledes 15-20% i samfundet. Specialet er et casestudie afgrænset til en betragtning af fire familier. Der tages afsæt i forældrenes perspektiv, og afgrænser sig fra at have børnene som informanter. Helt konkret er der lavet fire kvalitative interviews med fire mødre til ét, eller flere særligt sensitive børn.

2. Kapitel.

State of the art:

Dette kapitel indeholder et indledende skriv om specialets forskellige forskningssøgninger og afsøgning af forskningsfelt (afsnit 2.1.).

Helt konkret betragtes to forskningsbøger, to forskningsartikler og et speciale i hvert sit afsnit (afsnit 2.2., 2.3., 2.4., 2.5. & 2.6.).

2.1. Specialets forskningssøgninger og afsøgning af forskningsfelt:

Jeg har foretaget forskellige forskningssøgninger og afsøgninger af forskningsfeltet hvor søgeordet '*særligt sensitive børn*'/'*highly sensitive children*' er blevet anvendt. Bidragene i dette kapitel er fem divergente betragtninger af fænomenet de særligt sensitive børn. Specialets forskningssøgninger er foregået i databaserne 'Scopus', 'Academic Search Premier', 'Research Library', 'Education Database' og 'ERIC'. Jeg har ligeledes søgt forskning på tidsskrift.dk og Google Scholar. Jeg har anvendt bibliotekssøgemaskinerne 'Primo' og 'Bibliotek.dk' med henblik på litteratur eller artikler. Ligeledes er Google anvendt til afsøgning af forskningsfelt. Googlesøgningerne og søgninger på Bibliotek.dk kendetegner en stor interesse for fænomenet. Der er meget aktivitet via blogs, hjemmesider, deriblandt HSP-foreningens hjemmeside, Facebooksider, selvhjælpsbøger og billedbøger. Der er mange aktører som psykologer, ergoterapeuter, psykoterapeuter mv., der tilbyder deres hjælp til at understøtte de særligt sensitive børns behov.

Søgningerne på kendetegner generelt et meget lille forskningsfelt, både nationalt og internationalt. I Danmark har jeg fundet to masterprojekter omhandlende særligt sensitive voksne. Det ene er medinddraget i denne state of the art. Derudover ingen dansk forskning. De førende forskningslande i særlig sensitivitet er USA og England, men der ses også forskningsinteresse i Holland, Norge og Sverige. Jeg har udarbejdet en tabel, der viser specialets forskningssøgninger og afsøgning af forskningsfelt. Her ses det

tydeligt at forskningsfeltet må kendetegnes som lille (Bilag 1: Forskningssøgninger og afsøgning af forskningsfelt, s. 3-5).

2.2. Særligt sensitive børn – hvordan vi hjælper vores børn med at trives, når verden overvælder dem:

Bogen er skrevet af Elaine N. Aron, amerikansk forskningspsykolog. Elaine N. Aron er kvinden der har skabt fænomenet, de særlig sensitivt børn⁴. Hun er selv særlig sensitiv, og hun har en søn, der har en særligt sensitiv etikette (Aron, 2010, 11-15). Elaine N. Aron begynder at studere særlig sensitivitet i 1991. Særlig sensitivitet er et personlighedstræk, et temperament, en etikette, der ifølge Elaine N. Aron er nedarvet. 15-20 % af alle børn, ligeligt fordelt mellem kønnene, er ud fra hendes forskning særligt sensitive (Aron, 2010, s. 11-15).

Bogen er skrevet af en forsker, men jeg vil på mange måder karakterisere den som en selvhjælpsbog. Elaine N. Aron fremfører en masse erfaringer og værktøjer skrevet på baggrund af hendes mangeårige forskning. Hun skriver primært til forældre og fagprofessionelle. Der forekommer mange divergente og nærværende familiecases af de udforskede familier, som Elaine N. Aron har arbejdet med gennem årene. Desuden bliver de særligt sensitive børn beskrevet som meget forskellige individer, med mange alsidige etiketter.

Elaine N. Aron beskriver at det er udfordrende at have et særligt sensitivt barn. Børnene tiltrækker opmærksomhed, fordi de er anderledes. Elaine Aron betragter de særlige sensitive børn, som en minoritet i samfundet. Hun beskriver at mange mennesker opfatter deres reaktioner som underlige. De opfattes som unormale, og de får muligvis også den opfattelse af dem selv (Aron, 2010, s. 29-30). De særlige sensitive børn vokser op i en kultur, der egentlig ikke har meget tilovers for fænomenet. Verdenen er ikke indrettet til at skulle indeholde særligt sensitive børn. (Aron, 2010, s. 144). Elaine N. Aron

⁴ *"Highly sensitive child"*, skabt på baggrund af Elaine N. Arons første fænomen *"highly sensitive person"*, hvor fokus var på de voksne mennesker.

beskriver en social fordømmelse, hvorigennem de særlige sensitive børn kategoriseres, som på kanten af det normale (Aron, 2010, s. 63).

I modsætning til denne beskrivelse, betragter Elaine N. Aron de særlig sensitive børn som '*normale*' gentagne gange i bogen. Som læser bliver jeg forvirret over beskrivelserne i bogen om '*det normale og det unormale*' i relation til de særligt sensitive børn. Desuden er der gennemgående en omtale af psykologer og terapeuter, der arbejder med børnene. Jeg anser fænomenet, som normalen i samfundet. En normalitet med en skyggeside, der er skabt på baggrund af vores menneskesyn, der muligvis fordrer stigmatisering og diagnosticering.

2.3. Motherhood and highly sensitive children in an online discussion forum:

Denne forskningsartikel er udarbejdet af Fanny-Edenroth Cato for Stockholms Universitet i 2020. Dette kandidatspeciale placerer sig tæt ved denne svenske undersøgelse og forskningsartikel, hvor fokus er moderskabet set i relation til særligt sensitive børn.

Fanny Edenroth Cato argumenterer for at det er interessant at studerer moderskabet, set i relation til fænomenet, de særligt sensitive børn, da børnene opfattes som mere sårbare end gennemsnittet pga. deres følsomme sanser og nervesystem. Artiklen belyser de problemstillinger, moralske implikationer og normative forventninger, der ligger implicit i det at være mor. I relation til de særligt sensitive børn iscenesættes moderskabet på ny, hvor mødre bør være meget hensynsfulde og følsomme i deres forældrestil (Cato, 2020, s. 442). Den særligt sensitive etikette omtales som en særlig værdifuld og eksklusiv afvigelse fra normen. Etiketten er blevet et tillukkende træk, modsat de tilgængelige psykiske diagnoser. Etiketten kan være medskabende til at definere barnets svagheder og styrker, og til af definere de normer, der er knyttet sig til det at være forældre, og i særdeleshed til det at være mor (Cate, 2020, s. 443). ADHD og

autisme bliver beskrevet i artiklen som en mulig fællesnævner med de særligt sensitive børn. Fortællingerne viser ofte en kamp for at forhindre at fænomenet om de særligt sensitive børn, nedvurderes eller misforstås som unormale (Cato, 2020, s. 244).

Artiklens konklusion og fund italesætter tre temaer der går igen gennem hele undersøgelsen. For det første forstår mødrene fænomenet særligt sensitiv, som en etikette, der er meget relevant for deres familie. De lader sig oplyse og læser om fænomenet, og de retter deres retorik ind efter etiketten. For det andet har den særligt sensitive etikette en tillokkende kvalitet, da det skildrer deres børn, som unikke og helt særlige. For det tredje kan etiketten være medskabende til at håndtere børnenes følelser, reaktioner i hverdagen og familiens kultur. Formålet er at opnå anerkendelse for den daglige kamp i moderskabets position (Cato, 2020, s. 454-455).

2.4. I grænselandet mellem normalitet og patologisering – en sociologisk analyse af fænomenet særligt sensitive:

Dette danske speciale er skrevet af Mette Schmidt Laursen i foråret 2015 på sociologiuddannelsen ved Aalborg Universitet. Specialet er interessant, fordi det bidrager med et andet perspektiv på den særligt sensitive etikette. Desuden er det et af de få danske bidrag, jeg har kunnet finde frem i mine forskningssøgninger. Gennem det socialkonstruktivistiske speciale anlægger Mette Schmidt Laursen en kritisk distance til fænomenet. Hun udfordrer den måde, hvorpå mennesker taler om sig selv på, og konstruerer deres selvidentitet på. Mette Schmidt Laursen definerer desuden konsekvent særligt sensitivitet, som en diagnose (Laursen, 2015, s. 10). Mette Schmidt Laursen inddrager et perspektiv af Svend Brinkmann, hvorigennem han forholder sig kritisk til fænomenet, særligt sensitivitet. Svend Brinkmann citeres to gange (Brinkmann, 2013):

"Det lyder for mig som en grotesk sygeliggørelse af et almindeligt mennesket træk (...). Der er i dag en markeds mekanisme, som handler om sygdomsmageri, hvor man tolker fænomener som psykiatriske sygdomme, der bliver genstand for

diagnoser og behandling”... ”De her børn vokser op med en selvforståelse om, at de er særligt sensitive. De får en patient-identitet at spejle sig i, og det kan blive en selvopfyldende profeti” (Laursen, 2015, s. 18-19).

2.5. The functional highly sensitive brain: A review of the brain circuits underlying sensory processing sensitivity and seemingly related disorders:

Denne forskningsartikel er udarbejdet af Bianco Acevedo, Elaine N. Aron, Sarah Pospos og Dana Jessen for University of California, afdeling for neurovidenskab og for Stony Brook University i New York, institut for psykologi i 2017. Artiklen er interessant fordi de fire forskere har lavet en undersøgelse hvor autisme, posttraumatisk stress, skizofreni og sensorisk behandling sammenlignes (Acevedo, Aron, Pospos & Jessen, 2017, s. 1). SPS, eller den sensoriske behandling er særlig interessant, når særligt sensitivitet bliver italesat⁵. I undersøgelsen er 27 respondenter blevet MR-scannet, og der er udarbejdet metaanalyser på hver enkelt respondent. Resultaterne påviser mangel på følelsesmæssige, sociale og perceptuelle funktioner ved autisme, posttraumatisk stress og skizofreni. Ved SPS opleves større fysiologisk balance og ligevægt, empati, bevidsthed og reflektende tænkning, end ved de tre psykiske diagnoser (Acevedo et al., 2017, s. 3). Artiklen konkluderer at autisme, posttraumatisk stress og skizofreni sandsynligvis adskiller sig fra sensorisk behandling. Det de fire elementer har tilfælles er følsomhed overfor stimuli i miljøet. SPS involverer desuden hjerneområdet, som omhandler belønning, endnu en adskillelse (Acevedo et al., 2017, s. 4).

2.6. Det diagnosticerede liv – sygdom uden grænser:

Denne forskningsbog er en antologi redigeret af Svend Brinkmann, en antologi med bidrag fra Svend Brinkmann og 14 andre forskere. Antologien har været til stor inspiration til indledningens problemindkredsning. Bogen indeholder kritiske analyser,

⁵ SPS – sensorisk behandling er et genetisk baseret personlighedstræk forbundet med større følsomhed og lydhørhed overfor stimuli.

komplekse problemstillinger, og nuancerede betragtninger på vores samfund. Forskerne retter fokus ind på den stigende tendens og de problemstillinger, som vores samfund befinder sig i fx i forhold til sygdom, sundhed, patologisering, diagnosticering, afvigelser, normalitetsforståelse og stigmatisering. Et fokus i antologien er fx de mange interessenter, der har interesse i den stigende patologisering. Hver interessant arbejder ud fra deres egen overbevisning, hvor de mødes på grænsen mellem det normale, og det unormale.

I et forskningsperspektiv ser jeg antologien som værende yderst relevant for specialet. Jeg har indledningsvis brugt en del skriftlige ressourcer, på at give et læseren af dette speciale et indblik i de kritiske problemstillinger fra antologien. Jeg mener at de forskellige komplekse problemstillinger som fremføres i antologien, er interessante for specialets genstandsfelt, de særligt sensitive børn. Jeg har haft et ønske om at sætte fænomenet ind i en større samfundsmæssigt kontekst. Antologien har gjort dette muligt. Det betyder dog ikke at jeg mener at alle særligt sensitive børn lider af en diagnose, tværtimod. Men det betyder at der findes en skyggeside, eller en snæver grænse mellem de særligt sensitive børn, og fx diagnosticering af disse børn i forhold til de psykiske lidelser.

3. Kapitel.

Det metodologiske design:

Dette kapitel beskriver indledningsvis specialets 'forskningstypologi og forskningsparadigme' og 'et fænomenologisk casestudiedesign' (afsnit 3.1. & 3.2.).

Derefter vil der være beskrivelser af de fire familiecases. De fire cases er skabt på baggrund af fire kvalitative interviews. Disse betragtes som det samlede empiriske datamateriale, som analyseres i kapitel 5 (afsnit 3.3. & 3.4.).

Den midterste del centrerer sig om min 'forskerposition', 'nærhed og distance' og 'de fænomenologiske følelser', der ligger gemt i forskningsprocessen (afsnit 3.5., 3.6. & 3.7.).

Den afsluttende del belyser de etiske overvejelser og de metodologiske refleksioner (afsnit 3.8. & 3.9.).

3.1.

Forskningstypologi og forskningsparadigme:

Specialet er et fænomenologisk casestudiedesign, hvilket jeg placerer inden for den forstående forskningstype. Her har jeg som forskerstuderende til opgave at undersøge et afgrænset fænomen. Dette speciale skal forstå og fortolke, de særligt sensitive børn. Fænomenet bliver i forskningsprocessen forstået og fortolket på baggrund af de udforskede egne subjektive fortællinger. Jeg lytter til informanternes livsverdensperspektiver. Hvad er deres forestillinger, meningsskabelse, motiver, etiske overvejelser, vurderinger og helhedsbillede (Launsø, Olsen & Rieper, 2011, s. 23-26). Den forstående forskningstypologi placerer sig under det fortolkningsvidenskabelige paradigme, hvis grundlæggende indsigt bygger på en forståelse og indlevelse fra mig. Her handler det om at jeg skal forstå det udforskede sociale fænomen indefra. Livsverdensperspektiverne i de fire kvalitative interviews, bliver det samlede empiriske

datamateriale i det fortolkningsvidenskabelige paradigme (Launsø et. al., 2011, s. 60-61).

Specialet er forankret i den videnskabsteoretiske retning og kvalitative forskningsmetode fænomenologi, hvad der i forlængelse af den ovenstående beskrivelse, om den forstående forskningstype og det fortolkningsvidenskabelige paradigme harmonerer metodologisk (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, s. 185).

3.2.

Et fænomenologisk casestudiedesign:

Fænomenologien er grundlagt af den tyske filosof Edmund Husserl (1859-1938) i begyndelsen af 1900-tallet, og senere videreført i en mere kritisk retning af blandt den tyske filosof Martin Heidegger (1889-1976), som overtog Edmund Husserls professorat (Rendtorff, 2018, s. 259). Specialets fænomenologiske blik placerer sig et sted mellem Martin Heideggers og Edmund Husserls opfattelse af fænomenologi. Jeg er med andre ord inspireret af begge fænomenologers betragtninger.

Fænomenologien betyder *'læren om fænomenerne'*. Begrebet fænomen stammer fra det græske ord *'phainomenon'*, der betyder *'det som træder frem'*. Hvordan fremtræder den sociale livsverden for vores bevidsthed (Wahlgren, Jacobsen, Kauffmann, Madsen & Schnack, 2018, s. 179). Når jeg som forskerstuderende indtager et fænomenologisk ontologisk blik, er min opgave at analysere på forældrenes livsverdener, deres væren i verden, og det eksistentielle perspektiv i relation til fænomenet.

"Fænomenologien understreger her, at menneskets eksistens går forud for dets essens" (Rendtorff, 2018, s. 269).

Begrebet '*essens*' i ovenstående citat, er interessant for specialet, da det beskriver formålet med den fænomenologiske analyse. Den fænomenologiske analyse undersøger de mange variationer af *essens*. Edmund Husserl anvendte en metode til at analysere *essens* af et socialt fænomen med begrebet '*fri variation i fantasien*'. Hvilket betyder at det enkelte fænomen, kan variere i dens væsen (Jacobsen et al., 2010, s. 189). Fx er fænomenet de særligt sensitive børn ikke det samme for alle fire informanter. De fire mødre skaber forskellige variationer, og alsidig forståelse af *essensen*.

Edmund Husserl forsøgte at etablere fænomenologien med udgangspunkt i den måde, hvorpå vi mennesker ser verden på. Hvordan viser verden sig for vores bevidsthed. Denne livsverden kan dermed beskrives og analyseres. Han anvendte et fænomenologisk begreb '*intentionalitet*', som kan defineres som vores bevidstheds blik på objekter i vores livsverden. Denne bevidstheds blik skaber menneskets erkendelse i verden, og er fundamentet i de grundlæggende erfaringer mennesket får (Wahlgren et. al., 2018, s. 179-180). Norlyk og Martinsen (2008) beskriver det intentionelle blik som værende rettet mod noget eller nogen, og intentionalitet betyder helt enkelt '*rettethed*'. (Jacobsen et al., 2010, s. 187). Med et fænomenologisk epistemologisk blik kan en fænomenologisk analyse kendetegnes som en erkendelsesteori og udarbejdes på baggrund af individernes erfaring i livsverdenen (Rendtorff, 2018, s. 267).

Den fænomenologiske videnskabsteori og kvalitative forskningsmetode, kan ifølge Martin Heidegger karakteriseres som en grundlæggende viden, hvor en åben og fordomsfri indstilling til analysegenstanden er i centrum. Fænomenologien kan forstås som en teoretisk dybderefleksion, hvor fokus er menneskets erfaringer. Disse erfaringer skaber menneskets livsverden og grundlæggende meningsdannelse. I mit speciale er hensigten af klarlægge forældrenes subjektive meningshierarkier, niveauer og strukturer. Jeg lytter til forældrenes erfaringer i håb om at jeg kan opnå forståelse for deres hverdag, og for deres særligt sensitive børn (Rendtorff, 2018, s. 285-286).

Metodologisk set er der tre grundlæggende metodiske regler at følge inden for fænomenologien. Den første er parentesreglen (beskrevet som '*reduktion*' af Jacobsen et al., 2010, s. 188). Denne regel betyder at man skal sætte parentes om en forud given antagelse: Hvad der resulterer i at jeg uden tøven, skal acceptere en antagelses gyldighed. Jeg kender med andre ord kun verden ud fra forældrenes livsverdensperspektiver. Den anden regel er beskrivelsesreglen. Her skal jeg ikke forklare noget, formålet er kun at beskrive. Jeg skal holde forskningsprocessen åbent og afholde mig fra hurtige antagelser. Afsluttende er der ligeværdighedsreglen. Denne regel antager at alle iagttagelser som udgangspunkt, er ligeværdige. Jeg skal ikke forholde mig til, hvad der kan karakteriseres som væsentligt eller ligegyldigt, men være fordomsfri og åben (Wahlgren et al., 2018, s. 181-182). Dette bevirker at jeg i specialet har været særlig opmærksom på alle iagttagelser, herunder at indsamle empiri, og bearbejde den ligeværdigt, for at opnå en åben og fordomsfri forskningsproces. Fx har jeg tilgået den første gennemlytning af de fire kvalitative interviews uden at fokusere på delelementer i lydfilerne, der kunne have interesse for analyseprocessen. Jeg har bevidst holdt mig neutral. Min strategi har været en enkelt refleksion, "*husk at du er fænomenolog*".

Dette casestudiedesign kan defineres som en empirisk undersøgelse af et komplekst socialt fænomen. Et casestudie er langt mindre standardiseret end andre typer af forskningsdesigns, og meget mere nuanceret, varieret og dybdegående. Det kvalitative casestudiets formål er de tætte beskrivelser, analyser og fortolkninger af det empiriske datamateriale. (Launsø et al., 2011, s. 96-97). Den anerkendte forsker Robert K. Yin definerer et casestudie som en empirisk forskningsstrategi, der kan tage form af tre strategier. Den eksplorative (undersøgende, nysgerrige og udforskende), den deskriptive (beskrivende) og den eksplanatoriske forskningsstrategi (forklarende) (Yin, 1994, s. 4). Her anvendes der forskellige informanter, hvor grænsen mellem fænomen og kontekst, ikke er tydelige (Yin, 1994, s. 23). Dette speciale bevæger sig inde for alle tre forskningsstrategier. Jeg går undersøgende og nysgerrigt til forskningsprocessen på

en eksplorativ måde. Endvidere har jeg har et ønske om at beskrive og forklare fænomenet.

Et casestudiedesign er perfekt til at indfange de sociale processer og de sociales processers kompleksitet i en kontekst. Et casestudie er ligeledes fleksibelt og kan udvikle sig dynamisk og iterativt undervejs i forskningsprocessen (Launsø et. al., 2011, s. 99). Specialets casestudie er holistisk (helhedsorienteret), og lægger op til en induktiv tilgang og analyse af det empiriske datamateriale (Boolsen, 2010, s. 207).

"Det er casestudiets og andre kvalitative metoders styrke og eksistensberettigelse, at det tager udgangspunkt i den studerede case og lader begreber, beskrivelse og analyse vokse induktivt ud af denne. Man opnår hermed mulighed for at undgå vold på virkeligheden, som mere deduktive metoder kan medføre, når data tilpasses deduktivt udledte begreber" (Flyvbjerg, 1988, s. 5).

Ulempen ved at casestudiedesign kan være at undersøgelsen koncentrerer sig om ét, eller få cases. Hvad der kan resultere i en manglende bredde i forskningen. Den manglende bredde, opvejes dog ved den absolutte dybde (Launsø, et al., 2011, s. 99). Bent Flyvbjerg taler for at casestudier er vigtige i forhold til de nuancerede beskrivelser, fortolkninger og analyser i et forskningsprojekt. Bent Flyvbjerg beskriver at der i et casestudie findes vigtige læreprocesser gemt for de udforskede, men også for forskeren selv. De udforskede opnår muligvis en læreproces i egen livsverden, mens forskeren muligvis udvikler kompetence, erfaring og etik i forskningsprocessen (Flyvbjerg, 2010, s. 466-468). I det efterfølgende afsnit præsenteres og inddrages de fire familiecases i specialet.

3.3.

Beskrivelse af fire familiecases:

De fire familiecases kendetegnes både som bagudrettede datidsbeskrivelser og i nutidsbeskrivelser. De bagudrettede datidsbeskrivelser er kendetegnet ved en lang forældreerfaring med særligt sensitive børn, der nu er voksne. Hvor nutidsbeskrivelserne fokuserer på de udfordringer, der er her og nu. Jeg oplever fire forskellige familier, som bidrager med meget alsidige oplevelser og erfaringer, i forhold til det at have særligt sensitive børn. Jeg oplever desuden fire ressourcestærke mødre, der beskriver deres særligt sensitive familier.

3.3.1. Familien Hjordt – case 1:

Familien bestod af mor på 58 år, far og tre voksne børn, der i dag er 32, 25 og 23 år. Lone og hendes mand har dannet par siden 1993, og de er gift. Familiens mor Lone karakteriserer sig selv som meget sensitiv, hendes børn som særligt sensitive, det i større eller mindre grad, hvilket har resulteret i forskellige udfordringer. Lones mand er selvstændig konsulent. Han har gennem hele deres familieliv været karakteriseret, som ikke særligt sensitiv. Han er dog begyndt at åbne mere op for den særligt sensitive side. Lone har valgt at hun ikke vil fremstå med anonymisering, men hendes børn og mand bliver ikke omtalt ved navn i specialet. Lone har arbejdet med revision og regnskab gennem mange år. Hun skriver bøger, laver videoer og arbejder med relationen imellem heste og mennesker.

Først var de et par, så blev de til en familie:

”Rask væk startede vi et liv med tre børn på den måde og så’ så vi konsekvenserne af det (...). Og sådan har vi pillet lag af løget hele tiden, altså. Aktiviteter fra hele tiden” (Bilag 4: Notat case 1 – Familien Hjordt, s. 17).

3.3.2. Familien Købke – case 2:

Familien, er en lille familie bestående af mor, Maria K på 27 år og hendes søn på 5 år. Maria K vil gerne fremstå ved eget navn, hendes dreng er anonymiseret. Maria K tager indledningsvis kontakt til mig på mail. Her beskriver hun at hun allerede har været i to

psykologforløb med sin søn. Formålet har været at få en masse værktøjer til hverdagens udfordringer, så hun bedre kan takle sønnens sensitivitet. Håbet er, at hun kan undgå en udredning og en mulig diagnose af sønnen. Maria K studerer veterinærmedicin, og er tæt på at være færdiguddannet. Hendes søn går i en almindelig børnehave og til sommer starter han op i en lille almindelig skole, hvor klasserne indeholder 12-13 elever. Familien er ved at flytte fra Sjælland til Jylland, hvor hele Maria K's familie bor.

De mange følelser, de bobler lidt over indeni:

"Han kan simpelthen ikke sidde stille, fordi det hele er sådan, det hele fylder indeni. Han er så spændt eller sådan. Det er alle de der følelser, der bobler op lidt over så, øh. Hvis det er spændende, eller hvis det er hyggeligt, eller ja et eller andet så (...), Eller hvis det er kedeligt også bare. Så begynder det at boble lidt inde i kroppen på én" (Bilag 5: Notat case 2 – Familien Købke, s. 36).

3.3.3. Familien Larsen – case 3:

Familien Larsen, er en familie bestående af mor på 39 år, en far på 42 år og to drenge på henholdsvis 3 og 8 år. Moderen hedder Maria L, resten af familien er anonymiseret. Maria L er inklusionspædagog og hendes mand politibetjent. Maria L beskriver at hun muligvis er en smule sensitiv. Noget hun først lige har opnået en erkendelse om. Hendes søn på 8 år er meget sensitiv. Der bliver talt om en udredning og diagnosticering, hvilket endnu ikke er igangværende. Drengen på 3 år og hendes mand beskrives som ikke-særligt sensitive.

Mit barn er særligt sensitivt, bed ikke mig om at slappe af:

"Jeg kan godt opleve at det bliver sådan en misforståethed, altså. Det der med at arh, særlig sensitiv pluhrr, slap af. Jamen det kan jeg ikke. Fordi jeg har et barn der er særligt sensitivt, øhm. Ja, at det sådan lidt bliver underkendt, hvor hårdt og svært det egentlig er" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 51).

3.3.4. Familien Overgaard – case 4:

Familien Overgaard er en stor familien bestående af mor Beatrice på 43 år, far på 45 år og fire døtre på henholdsvis 19, 17, 14 og 9 år. Pigerne på 17 og 9 år, karakteriseres som særligt sensitive. Specialet afgrænser sig for et fokus på de to andre piger. Hele familien er anonymiseret, og familien Overgaard og Beatrice er pseudonymer. Beatrice er gymnasielærer og hendes mand underviser i IT. Datteren på 17 år har været i flere psykologforløb pga. hendes særligt sensitive side.

Særligt sensitiv og 400 km i overhalingsbanen:

"Jeg synes faktisk at det er helt vildt vigtigt at man tænker sådan meget håndtering, og plads, og rummelighed. Fremfor at tænke hvordan kan vi kurere det. Eller hvordan kan vi sørge for at man så kan have en hverdag med 400 km i timen, og samtidig være sensitiv. For det tror jeg ikke på at man kan" (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 64-65).

3.4.

Kvalitative interviews:

Det kvalitative interview er en dialog mellem forsker, og den udforskede informant. Jeg karakteriserer denne dialog som et forskningsredskab, og professionel samtale i et lukket forskningsrum. I dialogen mødes to forståelseshorisonter i en asymmetrisk relation, den udforskede og jeg. Formålet er at jeg skal indhente viden, mens jeg opretholder en professionel distance. Jeg anskuer de kvalitative interviews, som nogle jeg konstruerer (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 19).

"Forskeren vil indfange, hvordan mennesker beskriver, opfatter, konstruerer mening og udtrykker deres forståelse af dem selv, erfaringer og deres oplevelser" (Launsø et al., 2011, s. 135).

3.4.1. Forberedelse til de kvalitative interviews:

I den indledende forberedelsesproces af de kvalitative interviews hjælper min sparringspartner mig med at lægge et opslag ind i Facebookgruppen *'forældre til særligt sensitive børn/unge'*. Denne gruppe har i alt 5800 medlemmer. Desuden tager jeg kontakt til HSP-foreningen⁶, hvor jeg kommer i dialog med formanden Athina Delskov. Hun er meget imødekommende, og hjælper mig ligeledes med at lægge et opslag ind i HSP-foreningens facebookgruppe, der har 6338 følgere. De to Facebookopslag er identiske og indholdet i teksten er kort. Jeg beskriver at jeg er ved at udarbejde et speciale om særligt sensitive børn, og at jeg søger nogle forældre, der gerne vil deltage. Formålet er at viderebringe viden og forståelse om de særligt sensitive børn i et dansk forskningsperspektiv. Jeg bliver kontaktet af otte mødre på min mail. De fire mødre der viser mest interesse og er nemmest at lave en interviewaftale med, bliver specialets informanter (hvilket uddybes i *'de metodologiske refleksioner'* i afsnit 3.9., s. 46).

Inden det kvalitative interview gennemgår jeg de etiske overvejelser med de udforskede informanter og alle underskriver de en samtykkeerklæring i relation til GDPR (Bilag 2: Samtykkeerklæringer, s. 6). Jeg henviser ligeledes til afsnit 3.8. *'De etiske overvejelser'*, s. 44.

Udarbejdelse af interviewguiden, tilbyder mig gang på gang ny læring.

"At stille spørgsmål og få svar i et interview er langt sværere, end man umiddelbart skulle tro (...). Men når interviewforskningen udføres kompetent, er den uden tvivl en af de vigtigste og effektive måder, vi kan forstå vores medmennesker på" (Tanggaard & Brinkmann, 2010, s. 29-30).

Jeg lavede flere udkast til den semistrukturerede interviewguide. En interviewguide der både har været forbi min vejleder, men også min sparringspartner. Efter begges feedback, reflekterede jeg meget over det med åbne og lukkede spørgsmål. I arbejdsprocessens tredje forsøg, gør jeg flere opdagelser. Fx valgte jeg at begrænse

⁶ Den danske forening for særligt sensitive mennesker, HSP = highly sensitive person

mængden af spørgsmål. Fx kan interviewspørgsmålene begynde at overlappe hinanden. Og der bliver ikke plads til de opfølgende, sondrende, reaktionsrettede, validerende og opsamlende/fortolkende spørgsmål (Launsø et al., 2011, s. 144-145). Disse forskellige spørgemetoder uddyber jeg i det efterfølgende afsnit, *'udførelse af de kvalitative interviews'* (afsnit 3.4.2. nedenfor). En anden opdagelse jeg gør, er at jeg skal begrænse længden af det enkelte spørgsmål. Jo længere mine interviewspørgsmål bliver, jo mere ledende fremstår de. Den vigtigste opdagelse jeg gjorde i processen var, hvordan jeg kan farve et interviewspørgsmål med et ord som fx *'udfordrende'*. Hvad jeg giver to eksempler på nedenfor.

*"Hvilke **udfordringer** har jeres særligt sensitive barn?"; ændret til "Hvordan oplever du at jeres særligt sensitive barn har det i dagligdagen?"*

*"Hvilke **udfordringer** har I som forældre?"; ændret til "Hvilke erfaringer har I generelt gjort jer som forældre?"*

Den endelige interviewguide fremstår med 13 interviewspørgsmål, tilpasset de tre forskningsspørgsmål beskrevet i problemformuleringen, afsnit 1.4, s. 20 (Bilag 3: Interviewguide, s. 7-8). Under hvert enkelt forskningsspørgsmål er der udarbejdet 3-5 interviewspørgsmål. Hvilket må karakteriseres som en ramme for forskningsinterviewet. Denne forskningsramme har holdt mig fast i min forskningsproces og i empiriindsamlingen. Forskningsrammen har desuden givet plads til mine forskellige spørgeteknikker. Den har givet tid til informanternes besvarelser, og den har resulteret i at interviewspørgsmålene, ikke begynder at overlappe hinanden.

3.4.2. Udførelse af de kvalitative interviews:

De fire kvalitative interviews varer ca. 1 time og er blevet udført på Skype. Jeg indleder alle forskningsinterviewene med at præsentere formålet med interviewet og jeg berører de etiske overvejelser (Disse uddybes i afsnit 3.8, s. 44). Det kvalitative interview sættes i gang, og jeg anvender de forskellige spørgeteknikker undervejs. Beskrevet nedenfor (Launsø et al., 2011, s. 144-145).

De opfølgende spørgsmål: Som udgangspunkt handler det for mig om at få stillet et spørgsmål fra interviewguiden. Hvorefter jeg giver god plads til besvarelsen. Jeg lytter meget til ord eller vendinger i besvarelsen, og beder fx om en uddybning. Hvad mener du helt konkret, når du anvender dette ord, eller bruger den her vending?

De sondrende spørgsmål: Her forfølger jeg en besvarelse. Kan du give et eksempel? Hvordan definerer du det her?

De reaktionsrettede spørgsmål: Hvordan reagerede du? Hvad følte du?

De validerende spørgsmål: Undervejs kontrollerer jeg, om jeg har forstået den udforskede egen forståelse af en besvarelse. Jeg anvender en vending som, skal jeg forstå det sådan her?

De opsamlende/fortolkende spørgsmål: Jeg søger forståelse og formål i deres besvarelser. Kan du komme det nærmere?

3.4.3. Bearbejdning af det empiriske datamateriale:

Jeg starter med en gennemlytning af hvert enkelt kvalitative interview. Lydfilen deles op i et notat, hvor jeg beskriver interviewet minut for minut. I første gennemlytning holder jeg mig neutral. I et fænomenologisk perspektiv tillægger jeg ikke noget af det, som bliver sagt en værdi eller særlig betydning (jf. den fænomenologiske parentesregel). Formålet er blot at jeg får skabt et overblik, hvor jeg får beskrevet forskningsinterviewets indhold og tidsintervaller. De fire kvalitative interviews bliver ikke fuldtransskriberede, men mindre dele af de kvalitative interviews, fremstår transskriberede i notatet. Disse notater bliver forskningsinterviewets tekst og oversættelse. I den anden gennemlytning koder jeg mine fire notater (Bilag: 4, 5, 6 & 7, s. 9-66). Jeg anvender datadrevne koder (Gibbs 2007). Dette fremstår som en induktiv tilgang til det empiriske datamateriale. Jeg har med andre ord ikke lagt mig fast på kodningen (Tanggaard & Brinkmann, 2010, s. 47). Efter denne kodning beslutter jeg at den teoretiske ramme i kapitel 4 bliver med udgangspunkt i Axel Honneths anerkendelsesteori. Efter endt kodning udarbejder jeg de fire familiecases beskrevet i

afsnit 3.3. Den tredje gennemlytning af de fire kvalitative interviews, er den sidste bearbejdning inden selve analyseprocessen starter op. Jeg sidder med notatet foran mig og koder ud fra Axel Honneths anerkendelsesteori. Disse koder fremstår i de fire notater.

3.5.

Forskerposition:

Dette afsnit belyser min forskerposition. Hvor det efterfølgende afsnit uddyber den nærhed og distance (afsnit 3.6., s. 41), jeg oplever i forskningsprocessen, efterfulgt af et afsnit om de fænomenologiske følelser (afsnit 3.7., s. 43).

Forskerpositionen kan være kendetegnende, som værende enten en fysisk position, eller en social position. Den fysiske position beskriver forskerens fysiske placering i feltet, men også i forhold til feltet. Forskerens sociale position kendetegner den måde, hvorpå forskeren tager stilling til det som sker i forskningsfeltet (Hasse, 2012, s. 113). Min sociale position kan kendetegnes med den sociale kategori '*kandidatstuderende*' i Læring og Forandringsprocesser på Aalborg Universitet, hvilket har givet mig adgang til forskningsfeltet. Jeg oplever ligeledes mit tidligere professionelle arbejde som uddannet tjener, som værende en kvalitet i relation til den sociale position, idet jeg er vant til at kommunikere med mange forskellige mennesker. Når jeg befinder mig i en social kontekst, bemærker jeg stemninger, underliggende toner og rummets soundscapes⁷ (Damsholt og Sandberg, 2018, s 69). Jeg er samtidig mor til et særligt sensitivt barn. Dette må kendetegnes som relevant, set i relation til den sociale position. Måske påvirkes jeg af informanternes personlige fortællinger, og af deres sociale position, som mødre til særligt sensitive børn.

⁷ Begrebet soundscapes – en helt speciel lyd og grundtone i et rum

Min fysiske position og deltagende observationer i relation til forskningsfeltet, har primært været hjemmefra. De deltagende observationer kan i følge Raymond Gold karakteriseres i fire forskellige feltroller. Klassificeringen af de fire feltroller kan defineres som relationen mellem forsker og felt (Kristiansen & Krogstrup, 2015, s. 90-91). Mine deltagende observationer og fysiske positionering karakteriseres i et Raymond Gold perspektiv, som værende '*observatøren som deltager*' i de kvalitative interviews over Skype (Kristiansen & Krogstrup, 2015, s. 98-99), hvor jeg som haft en kortvarig kontakt til forskningsfeltet og til specialelets informanter.

3.6.

Nærhed og distance:

Selvom dette speciale ikke er opbygget på baggrund af et omfattende feltarbejde med den etnografiske metode som omdrejningspunkt, så har jeg ladet mig inspirere af Mats Alvessons blik for etnografi og selvetnografi, i relation til nærhed og distance. Han argumenter for at det kan være svært at studere noget, som man som forsker er stærkt involveret i. Han præsenterer begrebet '*backstageforhold*' (Alvesson, 2003, s. 174-175). Denne pointe er yderst relevant, da jeg går ind og forsker i et felt, der ligger min privatsfære tæt. Det er en refleksion der løbende har været i fokus i forskningsprocessen. Jeg husker især et eksempel fra den første vejledning med Vibeke. Her gik jeg ind i dialogen med et muligt ønske om at skrive om særligt sensitive børn. Jeg havde forinden sendt en mail til Vibeke, hvor jeg havde beskrevet tre vidt forskellige specialeemner, som jeg på daværende tidspunkt arbejdede med 1) Kønsforskning, 2) At skrive om organisation og ledelse og 3) De særligt sensitive børn. Da jeg skrev mailen til Vibeke, var jeg på nysgerrig opdagelse i alle tre specialeemner, men da jeg nåede til første vejledning, havde jeg sporet mig ind på specialeemnet, de særligt sensitive børn. Vibeke og jeg havde en større dialog. Her stillede Vibeke sig over i det andet ringhjørne, og hun stillede sig kritisk overfor det, som jeg sagde. Den første vejledning gav efterfølgende mange refleksioner, en samtale med min sparringspartner, og en

weekend i specialekaos. Jeg anede ikke hvad mit specialeemne skulle være. Den konkrete vejledning med Vibeke, og den efterfølgende sparringsamtale med Janus og en weekend i kaos, gav mig indblik i min motivation. Både Vibeke og Janus havde prikket til mig *"hvad er din motivation?"*. Desuden spurgte Janus mig. *"Når det bliver rigtigt svært, og det ved vi begge to at processen bliver i perioder. Hvad er det for et specialeemne, du allerhelst vil sidde og arbejde med?"* På trods af det omtalte backstageforhold, så var jeg helt sikker. Jeg kunne kun vælge, de særligt sensitive børn. Mats Alvesson taler om begreberne *'The Burglar and the Runaway'*. Her handler det om at jeg som forskerstuderende, enten skal bryde ind i et fremmed forskningsfelt, eller bryde ud af et velkendt forskningsfelt. Mats Alvesson beskriver med andre ord, forskellen mellem klassisk etnografi og selvetnografi (Alvesson, 2003, 176-177). Igen et interessant perspektiv set i relation til dette speciale, idet jeg forsøger at pendle mellem min personlige motivation og min faglige motivation. Jeg har mine egne oplevelser og erfaringer som mor til et særligt sensitivt barn, men jeg har samtidig en forskningsinteresse i et fænomen, jeg mener har samfundsrelevans. Jeg har reflekteret over at jeg som forskerstuderende både forsøger at bryde ind i et forskningsfelt med fokus på informanternes livsverden, og samtidig forsøger at bryde ud af mit eget forskningsfelt, og dermed min egen forforståelse. En interessant dobbelthed, hvor relation mellem the Burglar and the Runaway flyder sammen.

Annick Prieur beskriver perspektivet *'at sætte sig i en andens sted'*, i en tekst der ligeledes har inspireret mig. Hun taler om begrebet *'indlevelse'* i sine informanter. Hvad hun mener er forudsætningen for forskerens forståelse. Forskeren går med andre ord *'native'* og tager informanternes perspektiv ukritisk til sig. Forskeren forsøger først og fremmest at opnå en forståelse for informanterne i forskningsprocessen, som senere kan erstattes af et mere kritisk blik. Annick Prieur mener ligefrem at en distance til forskningen og informanterne, kan være en kilde til naivitet. Hvad der kan resultere i at jeg tror at jeg ved noget, som jeg ingen forudsætning har, for at vide. Nærhed kan skabe forståelse, men nærheden indebærer en risiko. Jeg kan fx tabe distancen og ramme *'go native problematikken'* (Prieur, 2005, s. 138-139). Mit forskningsmæssige

backstageforhold giver mig en unik mulighed for at kunne indleve mig i informanternes fortællinger. Jeg kan sætte mig i deres sted. En refleksion i den sammenhæng kan være i relation til forståelsen. Jeg skal ikke tro, jeg ved noget, før jeg ved det. Som forskerstuderende har jeg bevidst valgt et fænomenologisk blik. Jeg har reflekteret over, at jeg skal gå nysgerrigt og undrende til informanternes oplevelser og erfaringer, uden at medbringe min egen forforståelse. Det er ikke min verden der er interessant, men informanternes livsverdener. Efter empiriindsamlingen og bearbejdningen af det empiriske datamateriale, er min opgave at indtage af et mere kritisk blik. Det handler ifølge Annick Prieur om *'at føle sig hjemme og føle sig fuldstændig fremmed'* under den empiriske dataindsamling. En bevægelse mellem et udefra, og et indefra perspektiv, hvor det gælder om pauser væk fra et forskningsfelt (Prieur, 2005, s. 143). Jeg har ikke været i feltarbejde, og mine deltagende observationer, har kun været som *'observatøren som deltager'* i de fire kvalitative interviews. Så på trods af at jeg forsker i eget felt. Så føler jeg mig ikke fuldstændig hjemme, da jeg har haft en kort kontakt til feltet og informanterne.

3.7.

Fænomenologiske følelser:

Følelser kan være *'en kilde til indsigt'*, og er ifølge Mette Line Ringsted Nimb og Cecilie Rubow vigtige i et forsknings- og vidensperspektiv. I den sammenhæng bidrager de med begreberne *'overføring og modoverføring'*. Overføring betyder, om jeg bliver påvirket, eller forført af informanternes livsverdensfortællinger. Formår jeg at kontrollere denne påvirkning eller forførelse, med en modoverføring. Dette overføringsfelt skal mestres, og selve det at arbejde med modoverføring, kan give mig forståelse for informanternes situation (Nimb & Rubow, 2018, s. 116-117). Jeg har bevæget mig ind i et forskningsfelt med et backstageforhold, og af den grund er det vigtigt at være opmærksom på overføring og modoverføring. I alle fire kvalitative interviews er jeg blevet berørt følelsesmæssigt. Og det er jeg meget bevidst om. Jeg har mærket glæde, tristhed, uretfærdighed og vrede. Jeg er blevet præsenteret for humoristiske fortællinger,

beskrivelser fyldt af glæde, eller sorg. Og seriøse fortællinger om et komplekst fænomen, der omhandler deres børn. Undervejs i forskningsinterviewene, har jeg formået at lave en modoverføring, når jeg har kunnet mærke at jeg et blevet følelsesmæssigt berørt.

Anette Leibling og Athena Mclean taler om en forskers evne til at arbejde med 'skygger' i forskningsprocessen, som beskriver de vanskelige relationer, mennesker kan have til hinanden. De argumenterer for at en forsker skal arbejde med et forskningsfelts skygger, men også med deres egne skygger (Nimb & Rubow, 2018, s. 111). Fx oplevelse jeg et kvalitativt interview med en af informanterne, hvor hun åbenlyst blev uretfærdigt behandlet af samfundets aktører, men også af hendes nære familie og tidligere venner. Det var hårdt at høre på følelsesmæssigt. Og jeg blev naturligt påvirket af hendes livsverdensfortælling. Jeg turde at bevæge mig ind i dialogen, og være i denne. Jeg arbejdede med feltets skygger, med egne følelser, og med egne skygger. Jeg blev i overføringen, så længe det gav mening i forhold til at opnå forståelse for informantens fortælling. Jeg valgte til sidst en modoverføring af den følelsesmæssige påvirkning. Og bevægede mig derefter videre i forskningsinterviewet.

3.8.

De etiske overvejelser:

Specialets etiske grundlag er med udgangspunkt i GDPR for studerende på Aalborg Universitet (samtykkeerklæring, Aalborg Universitet) og den Danske Databeskyttelseslov (databeskyttelsesforordningen, 2016). Ifølge Svend Brinkmann er der fire etiske regler, der gælder i forskningssituationen. Nemlig informeret samtykke, fortrolighed, konsekvenser og forskerrollen (Brinkmann, 2010, s. 433-444). Specialets fire informanter har alle underskrevet en samtykkeerklæring inden de kvalitative interviews (Bilag 2: Samtykkeerklæringer, s. 6). Disse samtykkeerklæringer kendetegnes som '*informeret samtykke*'. Heri fremgår det at specialet offentliggøres, reglen om

'fortrolighed'. Tre af specialets informanter, har fravalgt anonymisering. Den sidste informant, fremstår ved pseudonym. Det beskrives hvordan jeg håndterer, og tager hensyn til deres personfølsomme oplysninger. Fx i relation til interviewets lydfiler. Jeg har forpligtiget mig til at slette lydfilerne efter endt eksamen. Desuden har alle informanter givet samtykke til at deres oplysninger må behandles i kandidatspecialet, og i den formidlende artikel. Deres oplysninger må desuden deles med specialets censor og vejleder i forbindelse med bedømmelse og vejledninger og med min sparringspartner på studiet. Jeg har enten ringet alle informanter op før de kvalitative interviews og/eller været i mailkorrespondance med dem. Her har jeg beskrevet formalia, min forskningsetik og rammen for det kvalitative interview. Jeg har haft et ønske om at skabe en grundlæggende tryghed for informanterne. Jeg har sørget for at indlede de kvalitative interviews med et kort oprids af det vi aftalte i vores indledende kontakt. Karakteriseret ved *'reglen om forskerens rolle'*.

Et etisk dilemma jeg har oplevet i forbindelse med forberedelse af interviewguide og indsamling af empiri, har været i relation til diagnosticering. Jeg har haft svært ved at spørge informanterne om deres særligt sensitive barn/børn havde en diagnose. Interviewguiden fremstår i sin nuværende form uden interviewspørgsmålet om diagnosticering. Et fravalg der krævede mange overvejelser, da jeg er meget nysgerrig derpå. Jeg valgte en interviewstrategi hvor diagnose-spørgsmålet, hvis muligheden bød sig. Kunne blive et sondrende spørgsmål mellem interviewguidens planlagte spørgsmål.

"Et grundlæggende etisk problemfelt angår det forhold, at kvalitativ forskning ofte handler om menneskers personlige liv og erfaringer og placerer private ytringer i en offentlig arena" (Brinkmann, 2010, s. 429).

Desuden er de fire kvalitative interviews ikke fuld-transskriberede, i det jeg har haft et ønske om at beskytte de fire informanters personlige livsverdensfortællinger. Der er i stedet udarbejdet udførlige notater af hvert enkelt forskningsinterview. Så det empiriske datamateriale fremstår transparent. Derfor et fravalg af fuldtransskriberinger, *'reglen om fortrolighed'*.

3.9.

De metodologiske refleksioner:

Alle kvalitative interviews er blevet udført på Skype, hvor det umiddelbart kan være svært at skabe en relation til de udforskede aktører. Jeg har reflekteret over, hvor svært det er at skabe et professionelt rum, hvor dialogen glider flydende, når rammen er Skype. Jeg stræber efter en åben og ærlig dialog, men jeg oplever en distance i Skype-interviewet, som jeg ikke oplever i det fysiske rum. Dette er måske en spændende opdagelse i relation til nærhed-og distanceproblematikken. Det fysiske forskningsrum kan være godt, når jeg bagefter sidder tilbage med et empirisk datamateriale, der for mig virker åbent og ærligt. Men det kan samtidig være en barriere efterfølgende, når datamaterialet skal bearbejdes til analyse. Jeg er i nogle situationer kommet de udforskede informanter for nær, hvad der har hindret en distance i forskningsprocessen. Da de kvalitative interviews foregår på Skype, har jeg gjort en ny opdagelse. I løbet af et forskningsinterview anvender jeg normalt løbende et anerkendende ja. Dette ja bliver til mange jaer i løbet af en interviewsituation. Men på Skype kan jeg se mig selv, og min egen bevægelse. Jeg kan i stedet for de mange jaer, anvende anerkendende nik i stedet. Hvad der er knapt så forstyrrende for informantens frie tale.

Som tidligere beskrevet i del 3.4.1. *'forberedelse til de kvalitative interviews'*, s. 37. Blev jeg kontaktet af otte mødre på min mail. De fire mødre der viste mest interesse, og var nemmest at lave en interviewaftale med, blev specialets informanter. Jeg forsøger med andre ord ikke at tilvælge, eller fravælge nogle informanter, men at de tilvælger, eller fravælger mig. Jeg reflekterer en del over at det kun er kvinder, der tager kontakt til mig. Ingen fædre ønsker at deltage i mit speciale, hvilket er interessant. Er den mandlige kategori allerede valgt fra, idet mit valg på speciale bliver fænomenet, de særligt sensitive børn. De fire mødre der er blevet specialets informanter, er alle efter eget udsagn, særligt sensitive. Det i større eller mindre grad, hvilket ligeledes er interessant, idet de særligt sensitive mødre vælger at deltage i mit speciale. Så fremstår ikke kun deres børn med kategorien særlig sensitiv, men de får også selv den kategori. Det er

muligvis derfor at ingen mænd har taget kontakt til mig. Idet den særligt sensitive kategori, fremstår som en blød værdi.

Valget af genstandsfeltet, fænomenet de særligt sensitive børn, har fordret en del metodologiske refleksioner. Et fænomen der fremstår svært at definere. Elaine N. Aron har udarbejdet en hel bog på 381 sider, hvorigennem hun beskriver mange divergente familiecases. Ingen af de familier hun beskriver, er identiske, og ingen af de særligt sensitive børn i hendes beskrivelser, ligner på nogen måde hinanden, hvilket giver udfordringer i en definition af fænomenet. Elaine N. Aron bidrager heller ikke med en konkret beskrivelse på 3-5 linjer, hvori definitionen på et særligt sensitivt barn findes. Specialets fire familiecases påviser samme mønster. Og særlig sensitivitet, er ikke det samme for de fire mødre.

Desuden gør min sparringspartner Janus denne opdagelse i Facebookgruppen *'forældre til særligt sensitive børn/unge'*. En opdagelse, som jeg har reflekteret meget over, og som jeg finder yderst interessant i relationen mellem specialets genstandsfelt, og nogle af problemindkredsningens afvigende tendenser og problemstillinger. Nedenfor ses et screenshot af en undersøgelse, hvorigennem en mor, adspørger Facebookgruppens medlemmer. Om der er nogle af de andre forældre, der er blevet spurgt om deres barn, er blevet udredt for autisme, i forhold til deres særligt sensitive etikette.

har oprettet en meningsmåling.

23. marts kl. 16.08 · 🌐

Jeg er nysgerrig efter at høre hvordan det har været ved jer, da jeg selv er blevet spurgt om mit barn også var udredt for autisme. Noget med at han muligvis kunne være begge dele. Kom evt med uddybende kommentarer 🙏

Valgmulighed	Stemmer
☐ Tilføjet af [navn] Mit barn er ikke testet for autisme	40 stemmer
☐ Tilføjet af [navn] Mit barn er testet og udredt som autist	16 stemmer
☐ Tilføjet af [navn] Mit barn er testet for autisme, men ikke påvist	13 stemmer
☐ Tilføjet af [navn] Mit barn er ikke testet for autisme, men viser visse tegn på det	12 stemmer

Tilføj en valgmulighed

Den adspørgende mor modtager 81 besvarelser. 40 personer svarer nej. 16 besvare at deres barn er testet og udredt som autist. 13 personer svarer at deres barn er blevet testet som autist, men det blev ikke påvist. Og de sidste 12 personer besvarer at der barn ikke er blevet udredt for autisme, men at de viser tegn derpå. Jeg synes denne Facebook-undersøgelse påviser en indikation af den før omtalte skyggeside mellem det særligt sensitive fænomen, og de psykiske lidelser og diagnosticering er tilstedeværende, hvilket betragtes i kapitel 6 i *"en perspektiverende diagnosediskussion – en skyggeside af fænomenet særligt sensitiv"* s. 90-96.

4. Kapitel.

Den teoretiske ramme:

Dette kapitel præsenterer indledningsvis den tyske filosof Axel Honneth. Det efterfølgende afsnit betragter det fænomenologiske blik set i relation til anvendelse af Axel Honneths anerkendelsesteori (afsnit 4.1. & 4.2.).

Derefter præsenteres Axel Honneths anerkendelsesteori, som inddeles i tre sfærer; *den private sfære*, *den retslige sfære* og *den solidariske sfære*. Her beskrives ligeledes begreberne '*usynlighed og synlighed*', '*gensidig anerkendelse*', '*gestik*' og '*identitetsdannelse*' (afsnit 4.3.).

De tre anerkendelsessfærer bidrager med begreberne '*selvtillid*', '*selvagtelse*' og '*selvværdsættelse*'. I alle tre anerkendelsessfærer findes forskellige former for moralsk krænkelse, som ligeledes beskrives under hvert afsnit. Desuden medinddrages begrebet '*en ærefuld adfærd*' i den solidariske sfære (afsnit 4.4., 4.5. & 4.6.).

4.1.

Axel Honneth:

Den tyske filosof og sociolog, professor Axel Honneth (1949) betragtes som værende af tredje generation i den tyske Frankfurterskole, der blev grundlagt i 1931. Axel Honneth er på mange måder inspireret af antropologien, en interesse der stadig driver hans forfatterskab (Honneth, 2003, s. 7-8). Mens Axel Honneth var assistent for Jürgen Habermas, begyndte han at udvikle sin anerkendelsesteori, og dermed et nyt bidrag til den kritiske tænkning (Honneth, 2003, s. 9). Axel Honneth placerer sig inden for rammen '*socialfilosofisk*'. Dette perspektiv tilbyder på den ene side et sociologisk element med normative betragtninger, og på den anden side et filosofisk element, der er empirisk forankret og velinformeret (Honneth, 2003, s. 11).

4.2.

Det fænomenologiske blik – anvendelse af Axel Honneth:

På trods af et fænomenologisk videnskabsteoretisk blik, har jeg valgt at placere det teoretiske ståsted i Axel Honneths anerkendelsesteori. Dette grundlæggende teoretiske valg, fordrer en del forklaring. Hvilken adskillelse er der mellem fænomenologien og Axels Honneths anerkendelsesteori, og hvor ses de sammenfaldende ligheder. Som beskrevet ovenfor positionerer Axel Honneth sig inden for den kritiske teori. Indenfor det kritiske videnskabsteoretiske ståsted, er opgaven at forklare den sociale virkelighed og eksistens. Her udarbejdes kritiske analyser med et samfundsfunds kritisk blik (Juul, 2012, s. 351).

Jeg deler ikke Axel Honneths kritiske ståsted i specialets analyse, men jeg har en holdning til at hans anerkendelsesteori kan være medskabende til at gøre den fænomenologiske analyse skarpere. Den fænomenologiske videnskabsteori fokuserer på individets livsverden, hvorimod Axel Honneths anerkendelsesteori fokuserer på anerkendelse mennesker imellem og på fællesskabets interaktion. Axel Honneth benægter ikke at individer eksisterer, men skal et fænomen forklares og forstås, så er det afgørende først og fremmest at forstå samfundet i et makroteoretisk perspektiv. Individerne skal altså forstås som en del af det sociale fællesskab, og ikke omvendt (Jacobsen, 2010, s. 352-253). Derfor har jeg valgt Axel Honneths anerkendelsesteori i relation til det fænomenologiske videnskabsteoretiske blik. Jeg mener at de tre anerkendelsessfærer og de forskellige anerkendelsesbegreber kan være medskabende til at åbne op for informanternes personlige beskrivelser. Formålet er at anerkendelsesteorien kan være medskabende til at tydeliggøre de oplevelser og erfaringer, som informanterne bidrager med. Det er endvidere interessant, hvordan forældrene anerkender deres særligt sensitive børn, og hvordan samfundet og det sociale fællesskab generelt anerkender de fire familier.

4.3.

Anerkendelsesteorien:

Axel Honneths anerkendelsesteori inddeles i tre anerkendelsessfærer; den private sfære, den retslige sfære og den solidariske sfære. I Axel Honneths betragtning af anerkendelse, beskriver han at mennesket ikke kan udvikle sin personlige identitet uden anerkendelse (Honneth, 2006, s. 8). Mennesket har altså et grundlæggende livsbehov for anerkendelse. en anerkendelse der aktiverer forskellige elementer inden for de tre forskellige anerkendelsessfærer. Mennesket kan opnå **'selvtillid'** i den private anerkendelsessfære, **'selvagtelse'** i den retslige sfære og **'selvværdsættelse'** i den solidariske sfære.

Vi mennesker har en tendens til at ignorere, eller se igennem hinanden. hvilket ifølge Axel Honneth kan karakteriseres som en **'synlighed'**, eller en **'usynlighed'**. Hvilket kan give udtryk for en herskende social overlegenhed, i forhold til de underlegne i samfundet. De sociale overlegne mennesker foregiver, ikke at se de underlegne. Axel Honneth mener at det er vigtigt af føle sig set og anerkendt, i den sociale interaktion. Fx det at hilse på hinanden har en stor betydning, hvilket giver en social synlighed (Honneth, 2003, s. 98-99). Fra kultur til kultur varierer denne anerkendelse forskelligt. Det kan være et nik, et smil, et hej, et kram eller andet. Anerkendelsesmarkeringen signalerer, jeg har set dig. Hvilket ifølge Axel Honneth beskrives med begrebet **'gestik'** (Honneth, 2003, s. 105-106). Axel Honneth forventer en **'gensidig anerkendelse'** i samfundet. Han argumenter for at vi skal være synlige for hinanden, hvilket resulterer i en gensidig social bekræftelse. Denne gensidige anerkendelse fordrer en positiv og vellykket **'identitetsdannelse'**. Axel Honneth taler om en nuværende negativ udvikling i samfundet, hvor vi ikke får anerkendt hinanden. (Honneth, 2003, s. 104-106).

En manglende anerkendelse kan resultere i en '**moralsk krænkelse**', hvilket kan forplante sig inde i menneskets følelsesliv, og svække den personlige identitet. Hvis der sker moralsk krænkelse inden for alle tre sfærer, går det ud over de anerkendende elementer; selvtillid, selvagtelse og selvværdsættelse (Honneth, 2006, s. 175-176). Ved at inddrage begrebet moralsk krænkelse i specialets analyse, er det interessant om de fire informanter føler sig krænkede som familie, fordi deres barn/børn er særligt sensitive. Eller om deres særligt sensitive børn bliver moralsk krænkede af andre børn og voksne.

4.4.

Den private sfære:

Det første anerkendelseselement er '**kærlighed**', hvilket et menneske får af sine nære relationer. Disse kærlighedsrelationer kan skabes mellem forældre og børn, mellem et ægtepar/kærestepar, eller i nære venskaber. Kærligheden er det grundlæggende element i anerkendelse inden for den private sfære, og uden kærlighed kan et menneske ikke indgå i gensidige og anerkendende relationer til andre mennesker. I disse kærlighedsrelationer er der en gensidig følelsesmæssig anerkendelse og en bekræftelse af behov. Altså en accept af den anden (Honneth, 2003, s. 14-15). I den private sfære etableres og udvikles et menneskets '**selvtillid**'. Kærlighed og følelser grundlægges i barndommen gennem anerkendelse. Mislykkes etableringen af kærlighed, kan det for det enkelte menneske resultere i afvigelser, som gør det svært at binde sig til andre mennesker (Honneth, 2006, s. 145-146).

Selvtilliden i den private sfære kan ifølge Axel Honneth ødelægges ved at menneskets bliver udsat for **moralsk krænkelse**, som fx fysisk vold og tortur. Dette kan resultere i ydmygelse og ødelæggelse af den positive personlige identitet og selvforståelse (Honneth, 2003, s. 88). I specialet afgrænser jeg mig fra den fysiske vold og tortur. Til den private sfæres moralske krænkelse, tilføjer jeg i stedet social udstødelse, hvilket etablerer en nuance i analysen.

4.5.

Den retslige sfære:

Det andet anerkendelseselement er '**rettigheder**'. Fokus er de menneskelige og borgerlige rettigheder, forpligtigelser og ansvarlighed i samfundet i relation til fællesskabet, hvilket anses som en normativ og kulturbærende del af os mennesker i den måde, hvorpå vi anerkender hinanden. Den retslige sfære fordrer en gensidig respekt mellem mennesker og af alle mennesker, hvor målet er at opnå ligestilling. (Honneth, 2003, s. 15-16). I denne sfære udvikler et menneske '**selvagtelse**'.

Moralsk krænkelse i den retslige sfære kommer til udtryk i at mennesket fx nægtes forskellige rettigheder eller et gruppetilhørsforhold. Nægtelse af rettigheder eller gruppetilhørsforhold, kan påvirke menneskets sociale integration og selvagtelse, hvilket kan resultere i et statussvigt og tab af selvrespekt for det enkelte menneske. Hvis mennesket ikke oplever at det er et fuldgældigt og ligestillet medlem i samfundet, betyder det at mennesket ikke anses, og anerkendes som et menneske med moralsk dømmekraft (Honneth, 2006, s. 177-178). I specialet giver moralsk krænkelse sig til udtryk, som forældrenes oplevelse af deres samarbejde med institution og skolesystem, eller om familien som samlet enhed, eller deres særligt sensitive børn, bliver diskrimineret i det kulturelle og sociale fællesskab.

4.6.

Den solidariske sfære:

Det tredje anerkendelseselement er '**solidaritet**'. Denne anerkendelsesform opnår mennesket gennem engagement og deltagelse i samfundet, og i de kulturelle fællesskaber. Anerkendelsen tager form som '**selvværdsættelse**', der kan kendetegnes som en sociale værdsættelse af et menneske. I den solidariske sfære er der en gensidig selvværdsættelse, fordi minimum to mennesker orienterer sig inde for samme normer,

værdier og selvforståelse. Inden for den solidariske sfære bidrager alle til et fællesskab i en kontekst. Axel Honneth taler om at de alle bidrager med en '*ærefuld adfærd*', som gør at det enkelte menneske anerkendes socialt (Honneth, 2003, s. 16-17).

Selvværdsættelse i den solidariske sfære kan ifølge Axel Honneth ødelægges ved at mennesket, eller en gruppe bliver udsat for *moralsk krænkelse*, som fx negative holdninger. Disse negative holdninger kan give sig til udtryk som fornærmelser, nedværdigelse eller ydmygelse pga. en bestemt livsstil, afvigelse eller et menneskets virkelighedsopfattelse. Mennesket tilskrives en lavere social status, og selvværdsættelsen nedbrydes. Hermed opnår mennesket ikke forståelse og værdsættelse af egne værdier eller egenskaber. Hvad der hos det enkelte menneske kan resultere i skam og vrede (Honneth, 2006, s. 178-179). Der findes eksempler med grov stigmatisering og udelukkelse. Mennesket anses uden social betydning, og uden social accept (Honneth, 2003, s. 88-89). I specialet giver moralsk krænkelse i den solidariske sfære, sig til udtryk som forældrenes oplevelse af, hvordan det er at være en del af samfundets fællesskab. Hvordan oplever de at indgå i relationer med andre aktører. Oplever forældrene fx moralsk krænkelse, nedværdigelse, ydmygelse, eller stigmatisering.

5. Kapitel.

Den fænomenologiske analyse:

Nærværende kapitel indledes med specialets analysestrategi og analyseramme (afsnit 5.1.).

Dette indledende afsnit følges op af fire forskellige afsnit, hvor det empiriske datamateriale fra de fire familiecases bearbejdes og analyseres. Hvert enkeltstående case-afsnit, afrundes med en sammenfatning i slutningen af hver delanalyse (afsnit 5.2., 5.3., 5.4. & 5.5.).

5.1.

Den fænomenologiske analysestrategi og analyseramme:

Den subjektivistiske analysestrategi fordrer at ønske om at studere menneskers forståelse, fortolkninger og forestillinger. Her sætter man som forsker sig selv ind i den andens livsverdensperspektiv, hvilket gengives gennem analyse og diskussion. Viden går gennem den, der er erfarer den (Olsen, 2018, s. 140-141), hvilket kan sammenlignes med det fænomenologiske perspektiv, hvor fokus på en beskrivelse af fænomenets mange essenser, og variationer af essenser. Dette er grundlæggende formålet i den fænomenologiske analyse og betyder at fænomenet kan variere fra informant til informant. Mødrene til de særligt sensitive børn bidrager med forskellige livsverdensperspektiver og erfaringer. Det at have særligt sensitive børn, opleves ikke identisk.

Analyserammen er Axel Honneths anerkendelsesteori beskrevet i kapitel 4 *"den teoretiske ramme"*, s. 49-54, og de fire familiecases beskrevet i kapitel 3 *"det metodologiske design"* i afsnit 3.3., s. 29-48. Bearbejdningen af de tre forskningsspørgsmål sker i kronologisk rækkefølge. Forskningsspørgsmål 1 besvares

gennem *"Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem..."*. Forskningsspørgsmål 2 besvares gennem *"En anerkendende familiekultur"*. Og forskningsspørgsmål besvares gennem *"En anerkendelse af Familien..."*.

5.2.

Case 1 – Familien Hjordt:

5.2.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Lone:

Et meget fintfølelse nervesystem:

Lone italesætter sine tre børn som særligt sensitive, det i større eller mindre grad. Hun anser sig selv som en meget sensitiv mor. Hendes indledning af det kvalitative interview, giver et indblik i hendes definition af fænomenet, særlig sensitiv. Lone udtaler sig gennem dette citat om fænomenet.

"Vi har det her fysiske nervesystem som er mere fintfølelse, og derfor opfatter vi flere nuancer af tilværelsen, som gør at når vi får mange stimuli, så bliver vi hurtigere overstimuleret. Og så får vi nogle problemer, som er meget klassiske for særligt sensitive mennesker" (Bilag 4: Notat case 1: Familien Hjordt, s. 10).

Ovenstående citat tager udgangspunkt i Axel Honneths private sfære og i anerkendelseselementet kærlighed, hvorigennem der udvikles selvtillid.

Lone taler i et anerkendende 'vi', hvilket giver sig til kende i gentagne vendinger. *"Vi har det her fysiske nervesystem"*. *"Derfor opfatter vi flere nuancer"*. *"Når vi får mange stimuli"*. *"Så bliver vi hurtigere overstimuleret"*. Gennem det gentagne vi, anerkender Lone følelsesmæssigt sine børn i den private sfære, hvorigennem hun giver dem selvtillid til at være, som de er, med en etikette som særligt sensitive. Lone anerkender dem i deres udfordringer med anerkendelseselementet kærlighed, idet hun genkender deres udfordringer i hendes egen sensitivitet. Lone beskriver fænomenet som værende en måde, hvorpå hun og børnene oplever flere nuancer og stimuli i livet, hvilket efter

hendes udsagn resulterer i en overstimulering. Denne overstimulering fordrer ifølge hende en del flere udfordringer, der kan forbindes til det at være særligt sensitiv.

Identificering af problemer hos sig selv og hos sine børn:

Den amerikanske forsker Elaine N. Aron bliver nævnt gentagne gange. Lone forholder sig til Elaine N. Arons teori om særlig sensitivitet. Hvorigennem hun uddyber den særligt sensitive etikette.

”Det er også Elaine N. Arons teori, at det er arveligt (...). Det vil sige at alle de problemer, som opstår hos børnene. Hvis man har identificeret dem hos sig selv og kan have med dem at gøre, hos sig selv. Så kan man klare alle sine børns problemer” (Bilag 4: Notat case 1: Familien Hjordt, s. 20).

I et Axel Honneth perspektiv er fokus i dette udsagn den private sfære, anerkendelseselementet kærlighed og begrebet synlighed.

Anerkendelseselementet i den private sfære kan ifølge Axel Honneth opleves som værende en kærlighedsrelation mellem fx forældre og deres børn. Gennem kærligheden i den private sfære, indgår forældre og børn i en gensidig og anerkendende relation inden for familien. I ovenstående udsagn tager Lone udgangspunkt i Elaine N. Arons særlig sensitivitetsteori. Hun får gennem vendingen *”Det er også Elaine N. Arons teori, at det er arveligt”*. Skabt sig et legitimt holdepunkt, og en synlighed i henhold til forskningen om fænomenet. Vendingen giver en forklaring på den kompatibilitet, der er mellem forældre og børn i forhold til den særligt sensitive etikette. Lone argumenterer for at når forældre anerkender sig selv som værende særligt sensitive, kan det ligeledes være med til at anerkende sine børns særligt sensitive etikette. Desuden argumenterer Lone for at forældre i udgangspunktet skal kunne identificere, definere og acceptere egne problemer, hvis de skal lykkes med at identificere, definere og acceptere deres børns problemer. Denne synlighed vedrørende arvelighed skaber forståelse for fænomenet.

5.2.2. En anerkendende familiekultur:

En traumatiseret barndom og en rejse mod en identitetsdannelse:

Lone bidrager med et interessant livsverdensperspektiv, som tager udgangspunkt i hendes eget barndomshjem og opvækst som særligt sensitiv. Et perspektiv hun sætter i forhold til sine børns opvækst. Lones bevidsthed og perspektiv kan bidrage med forståelsen af den familiekultur, som Lone og hendes mand har etableret i relation til deres særligt sensitive familie. Lone udtaler.

"Jeg er helt sikker på at det er konstrueret på den måde at jeg blev lukket fuldkommen ned, ved at vokse op i det hjem, jeg voksede op i. Det var sådan et meget sportshjem. Der var meget larm og ballade og gang i den, Og altså sensitivitet og følsomhed og alt sådan nogle ting, det var sådan noget. Det talte man slet ikke om (...). Jeg er kommet ud af mit barndomshjem, øh, og helt op til min 30 års alder, som et utroligt traumatiseret menneske. Så det mine børns rejse har givet mig, det var at gennem hele deres opvækst. Hvor jeg måtte lære hvem de var, og stå inden for hvem de var, og forstå hvad det gik ud på. Der lærte jeg at helbrede mig selv og stå ved, hvem jeg var" (Bilag 4: Notat case 1: Familien Hjordt, s. 15).

I bearbejdning af dette udsagn anvendes Axel Honneths begreber, moralsk krænkelse og gensidig anerkendelse. Moralsk krænkelse giver sig til udtryk gennem analysen af Lones barndom og opvækst. Hvoraf den gensidige anerkendelse, giver sig til udtryk i den familiekultur Lone og hendes mand har skabt.

Lone beskriver at hun i sin barndom ikke oplevede, at der var plads til hende i den familie, som hun voksede op i. Hun beskriver at hendes særligt sensitivitet blev lukket fuldkommen ned. Hun følte sig ikke anerkendt derfor, hvilket kan have resulteret i moralsk krænkelse. Lone anvender blandt andet begrebet *"traumatiseret"*, hvilket i ovenstående udsagn, fremstår meget stærkt og kategorisk. Traumatiseret kan tolkes, eller defineres på mange divergente måder. Fx at et menneske er blevet *'påført et (psykisk) traume'* (Den danske ordbog, n.d.), eller som et menneske der har oplevet *'social udstødelse og krænkelse'* (August & August, n.d.). Jeg anvender en fortolkning,

der placerer sig tæt på de to definitioner. Ovenstående udsagn kan fortolkes som værende en voksen kvinde, der igennem sine livsverdensbeskrivelser påpeger en barndom og en opvækst, hvor hun er blevet udsat for moralsk krænkelse af sin familie. Denne moralske krænkelse, kan have været en sociale udstødelse og krænkelse i den private sfære. Der har givet resultat af et psykisk traume helt op i voksenalderen. Lone beskriver ligeledes at hun gennem sin opvækst, ikke formår at blive et helt menneske, før hun etablerer moderskabspositionen. Via moderskabet begynder Lone at heale sig selv. *"Der lærte jeg at helbrede mig selv"*. Jo mere hun begynder at forstå sine børn, jo mere begynder hun at forstå sig selv, hvilket kan defineres som en gensidig anerkendelse af den særligt sensitive etikette. Via børnene opnår Lone indsigt, hvorigennem hun skaber sig et liv, hvor hun sammen med sin mand etablerer en anerkendende familiekultur, som implicit legitimerer hendes og børnenes særligt sensitive etikette.

Det summer indeni:

I det kvalitative interview bidrager Lone med mange forskellige livsverdensfortællinger, hvori hendes børn har været udfordret pga. deres særlig sensitivitet etikette. Dette karakteriserer jeg som en fænomenologisk essens, der italesættes løbende gennem forskningsinterviewet. Med udgangspunkt i Lones barndom og opvækst har hun lært at forstå og anerkende sine børn. Lone ved hvordan hun skal beskytte dem, hvilket styrker deres selvtillid. I nedenstående citat begynder Lones datter at ændre adfærd inden et lejrskoleophold, hvilket Lone bemærker og italesætter således.

"Hun begyndte at blive utryg, da hun skulle afsted og du ved. Det er ligesom, jeg kan mærke, når de begynder. Der er noget der begynder at summe inde i dem. Og de begynder at have en eller anden adfærd (...). Og så var der lidt uro omkring den her lejrskole. Vi blev enige om at hvis bare hun fik mobiltelefonen (...). Så var der ikke noget problem (...). Så var hun bare superklar på at tage af sted. Og det skriver jeg så til læreren over mail og vi snakker det på plads" (Bilag 4: Notat case 1: Familien Hjordt, s. 12).

Dette citat tager udgangspunkt i Axel Honneths beskrivelse af den private sfære, kontra den solidariske sfære. I begge sfære anvendes begrebet synlighed.

I den private sfære anerkender Lone datterens behov gennem anerkendelseselementet kærlighed. Lone har etableret en familiekultur, hvor hun hurtigt griber ind, når børnene begynder at ændre adfærd. *"Der er noget der begynder at summe inde i dem"*. Denne opmærksomhed og hurtig indgriben, kan muligvis dateres tilbage til Lones egen barndom og opvækst, hvor der ikke var synlighed om Lones behov i den familie, som hun voksede op i. Datterens summen og ændring af adfærd resulterer i at Lone går i dialog med hende, hvilket kan kendetegnes som en konkret synlighed af datterens problemstilling. Jeg tolker det som at Lone ønsker at indgyde datteren tryghed, og etablere selvtillid hos hende. Denne synlighed i den private sfære kan karakteriseres som en meget opmærksom mor, der hurtigt imødekommer sine børns behov. Lone anerkender datterens problemstilling i den private sfære, hvorefter hun kontakter datterens lærer, hvorigennem Lone etablerer en synlighed vedrørende datterens problemstilling. Lone og læreren laver en aftale om at datteren må medbringe sin mobiltelefon, hvilket vil kunne give hende tryghed i den solidariske sfære.

5.2.3. En anerkendelse af Familien Hjordt:

Lejrskolepjet:

I foregående citat beskriver Lone at hun har lavet en klar aftale med datterens lærer. Datteren har fået lov til at medbringe sin mobiltelefon på lejrskolen. En aftale der bliver brudt foran alle de andre forældre og datterens klassekammerater. Lone beskriver episoden.

"Så det var aftalen. Og så kommer jeg ned på Holte station og skal aflevere hende og så står der en milliard forældre og en milliard børn nede i tunnelen under Holte station. Hvor aflæreren lige pludselig ser mig, og braser igennem sådan. Baner sig vej gennem alle de her mennesker og siger til mig at den

ordning, de havde lavet, det var noget pjat, agtigt (...). Vi kan jo ikke 5 minutter før toget går, begynde at tage sådan en diskussion. Ikke desto mindre var det hun startede på. Men vi, jeg fik sendt min datter afsted” (Bilag 4: Notat case 1: Familien Hjordt, s. 12-13).

Ovenstående udsagn bidrager med et Axel Honneth perspektiv om en ærefuld adfærd og moralsk krænkelse i den solidariske sfære.

Inden for den solidariske sfære er anerkendelseselementet solidaritet, hvorigennem anerkendelsen tager form af selvværdsættelse. Ifølge Axel Honneth etablerer mennesket solidaritet gennem engagement og deltagelse i samfundets kulturelle fællesskaber. I den solidariske sfære bør det enkelte menneske bidrage med en ærefuld adfærd. Hvilket resulterer i en gensidig selvværdsættelse i det solidariske fællesskab. Denne ærefulde adfærd fordrer at mennesker skal orientere sig inde for samme normer, værdier og kulturelle fællesskab. Lone er af den overbevisning at hun har lavet en klar aftale med skolelærerinden, *”så det var aftalen”*. En aftale der ifølge Lone bliver brudt i den solidariske sfære foran en forsamling af forældre og børn. Hvilket kan tolkes som at lærerinden, gerne vil have at Lone og hendes datter. Indordner sig under klassens norm og kultur. Denne indordning kan muligvis være svært for Lone at acceptere, idet denne indordning, muligvis kan perspektiveres tilbage til hendes egen barndom. Her indordnede hun sig under familiens normer og kultur. Hvorigennem hun ikke blev anerkendt for egne behov og sensitivitet. I den solidariske sfære kan en manglende ærefuld adfærd, resultere i moralsk krænkelse, hvilket kan udløse fx en nedværdigelse eller ydmygelse. Ovenstående episode kan muligvis defineres som en nedværdigelse eller ydmygelse, idet konfrontationen foregår foran datterens klassekammerater og deres forældre.

Erfaringsdannelse, kommunikation og samarbejde:

De mange livsverdensperspektiver Lone bidrager med, tydeliggør at kommunikation og samarbejde for Lone omkring børnene er en gennemgående fænomenologisk essens i

hendes livsverdensfortælling. Lone bidrager med en perspektivering mellem to divergente skoler, som Lones børn har gået på.

"Når jeg har den ene erfaring på den ene skole, og den anden erfaring på den anden skole. Så ved jeg jo. Det bekræfter mig jo i. Jamen min erfaring er, at jeg kan jo godt både kommunikere og konstruere tingene, så det er at det bliver uproblematisk. Men hvis folk ikke samarbejder med mig, så, så kan jeg jo ikke løse problemerne" (Bilag 4: Notat case 1: Familien Hjordt, s. 15).

Til dette uddrag lægges et fokus på Axel Honneths solidariske sfære, og begrebet gensidig anerkendelse.

Ovenstående perspektivering kan beskrives som værende to divergente rammer, som de to forskellige skoler tilbyder. De to divergente erfaringer i den solidariske sfære, styrker Lone i at hun evner at samarbejde og kommunikere. *"Jeg kan jo godt både kommunikere og konstruere tingene, så det er at det bliver uproblematisk"*. Uden kommunikation og samarbejde kan Lone ifølge hende, ikke løse de problemer der opstår omkring hendes børn. Den ene skole møder Lone med gensidig anerkendelse, hvilket løser de problemstillinger, der opstår omkring børnene. Den anden skole derimod etablerer en dårlig kommunikation og samarbejde, hvilket muligvis kan resultere i en mangel på gensidig anerkendelse.

I en ærlig dialog:

I et fokus væk fra den solidariske sfære hvor kommunikation og samarbejde med skole var omdrejningspunktet. Bidrages afslutningsvis med et skift til den nære familie i den private sfære. I en livsverdensfortælling beskriver Lone hvordan hendes familie bliver betragtet, hvilket giver anledning til en dialog med mellem Lone og hendes bror.

"På et tidspunkt tager jeg fat i min bror og så siger jeg til ham. Vær nu bare ærlig (...). Dig og mor, I snakker om os på den og den her måde. Og mor synes sådan, sådan og sådan. Er det ikke rigtigt? Og det kunne han så ikke afvise agtigt" (Bilag 4: Notat case 1: Familien Hjordt, s. 21).

Ovenstående udsagn bidrager med et Axel Honneth perspektiv om synlighed og usynlighed i den private sfære.

Axel Honneth taler om synlighed, eller usynlighed, hvilket kan beskrives som den måde, hvorpå vi mennesker ser hinanden. Eller ikke ser hinanden. Ifølge Lone bliver hun ikke anerkendt af hverken sin bror eller mor. *"Dig og mor, I snakker om os på den og den her måde"*. De anerkender hende ikke med anerkendelseselementet kærlighed, da hun fremstår anderledes end dem. Jo mere anderledes Lone fremstår, jo mindre synlig bliver hun for dem i deres familierelation. Axel Honneth beskriver at den manglende synlighed i samfundet kan resultere i personlighedstab og mangel på gensidig anerkendelse. Han argumenterer for at der i forhold til synlighed og usynlighed, er en negativ udvikling i gang, i det mennesker vælger at ignorere eller ser igennem hinanden. Indenfor den private sfære forsøger Lone at opnå anerkendelse fra sin bror, hvilket resulterer i en afvisning og manglende synlighed. I barndommen og opvæksten oplevede Lone manglende anerkendelse og synlighed for hendes særlig sensitive etikette. En anerkendelse Lone atter forsøger at opnå gennem sin bror, efter hun har etableret sin egen familie. Det kan tolkes som værende afgørende for Lone at synliggøre hende og børnenes etikette, hvilket hun ønsker anerkendelse for.

5.2.4. Sammenfatning – Case 1: Familien Hjordt:

Lone har som særligt sensitiv mor, etableret et klart billede af, hvad særlig sensitivitet betyder for hende, og hvorledes denne sensitive etikette, giver sig til udtryk i hendes børn. Etiketten beskrives som udfordrende, idet deres nervesystem er mere fintfølelse. Herigennem opfatter de flere nuancer i livet, end ikke-særligt sensitive, hvilket resulterer i en overstimulering. Lone taler for at Elaine N. Arons teori, om særlig sensitivitet, er arvelig. Lone retter derigennem fokus ind på identificering af problemer hos sig selv, som medskabende til at identificere sine børns problemer. Lone taler om en barndom og opvækst, hvor hun som særligt sensitiv, har været meget udfordret, idet hendes familie ikke tog hensyn til hende, og anerkendte hendes særligt sensitive

etikette. Dette har ifølge hende været dannende for den måde, hvorpå hun forstår og anerkender sine børn og i etableringen af deres familiekultur, som støtter op om deres fælles særligt sensitive etikette. Lone har udviklet en intuition og opmærksomhed på sine børns adfærd, hvorigennem hun griber ind, hvis hun kan se at de er udfordret. Hun kan lige som mærke, når det begynder at summe indeni dem, og de bliver utrygge. Lone går ind for samarbejde og kommunikation, hvilket de forskellige aktører og skoler er blevet inddraget i. Lone har en klar holdning til, at hvis skal hun kunne løse sine børns problemer, fordrer det samarbejdsvillighed og kommunikation mellem hende, og de forskellige aktører. I en afvigelse fra normen, eller kulturen i det sociale fællesskab, oplever Lone nogle gange at hendes børn, ikke bliver anerkendt for deres særligt sensitive etikette. Hvilket etablerer en del problemstillinger, som Lone løbende må løse. I et anerkendelsesperspektiv af Familien Hjordt italesætter Lone sin bror og sin mor. Lone giver udtryk for at hun slet ikke oplever at de anerkender hende og den familiekultur, som hun har etableret sammen med sin mand.

5.3.

Case 2 – Familien Købke:

5.3.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Maria K:

Når følelser ganges en million gange:

I dette kvalitative interview taler jeg med informant, Maria K. Hun udtaler at hun er en særlig sensitiv mor, til en særligt sensitiv dreng på 5 år. Indledningsvis definerer Maria K fænomenet særligt sensitiv.

"Det er jo et menneske, eller nogle børn der måske har lidt svært ved at rumme sig selv og rumme ting, øh. Både oplevelser, følelser, lyde og indtryk, og alt bare ganges en million gange inde i dem. Så de bare slet ikke kan være i det. Især hvis der skal ske ændringer og sådan noget (...). Og man reagerer rigtig meget på stemninger, øh. Og opfanger rigtig meget, øh. Hvordan tingene er omkring en.

Derfor kan det godt være noget af et kaos, hvis der sker rigtig meget på en gang"
(Bilag 5: Notat case 2: Familien Købke, s. 25).

I et Axel Honneth perspektiv er fokus i dette citat begrebet gensidig anerkendelse.

I ovenstående citat lægger jeg mærke til at Maria K anvender forskellige ord til at definere den særligt sensitiv etikette. Først taler hun om *'mennesker'*, hvilket hun ændrer til *'børn'*. *"Det er jo et menneske, eller nogle børn"*, hvoraf jeg tolker menneske, som hende selv og børn som hendes søn. Derudover træder ordene *'man'* og *'en'* frem. *"Man reagerer"* og *"hvordan tingene er omkring en"*, hvilket jeg tolker som en erstatning for hende selv, *'jeg'*. Maria K definerer det særligt sensitiv fænomen med udgangspunkt i sig selv og i sønnen. I et anerkendelsesteoretisk perspektiv anerkender Maria K sin søn, gennem sin egen særlig sensitivitet. Hun ser sin søn gennem sig selv og omvendt. I en gensidig anerkendelse. Hun genkender muligvis mange af de udfordringer han har. Den fælles særligt sensitive etikette, kan skabe mulighed for gensidig anerkendelse.

En sansestærk superkraft:

Maria K har af flere forskellige fagprofessionelle fået konstateret, at hendes søn er særligt sensitiv. Flere psykologer, en børnelæge og en sygeplejerske er enige om denne etikette. Sygeplejersken kommer dog med et andet begreb i beskrivelse af særlig sensitivitet, som nedenfor medinddrages i Maria K's livsperspektiv.

"Hende sygeplejersken, hun brugte et andet ord for det, fordi hun synes mange gange så er omverdenen, de ser lidt ned på det der med, at alle børn åbenbart er særligt sensitive. Så i stedet for er man det, hun kalder sansestærk. Så børnene får en følelse af at det faktisk ikke er noget negativt, men at det måske lidt er en superkraft (...). Og at man bare havde rigtig mange følelser indeni, man bare skulle lære at styre" (Bilag 5: Notat case 2: Familien Købke, s. 26).

Til dette udsagn lægges et fokus på Axel Honneths solidariske sfære og selvværdsættelse.

Den solidariske sfære bidrager med anerkendelseselementet, solidaritet. I den solidariske sfære tager anerkendelsen form af selvværdsættelse. I den solidariske sfære er fænomenet særligt sensitiv, ifølge den omtalte sygeplejerske udfordret, da det kan anvendes af alle mennesker. Desuden har fænomenet efter sygeplejerskens udsagn en negativ klang. Hvilket resulterer i en apati mod særlig sensitivitet. *"Mange gange så er omverdenen, de ser lidt ned på det der med, at alle børn åbenbart er særligt sensitive"*. Sygeplejersken vælger at anvende sansestærk i stedet. Hvilket efter hendes holdning, resulterer i en positiv klang, hvori der gemmer sig en superkraft. Sansestærk bliver et begreb der trækkes ned i børnehøjde. *"Så børnene får en følelse af at det faktisk ikke er noget negativt, men at det måske lidt er en superkraft"*. At være et sansestærkt barn, kan fortolkes som værende en følelsesmæssig superkraft, hvori barnet føler mere, og oplever flere nuancer i livet. I Maria K's beskrivelse af sansestærk udviser hun positivitet omkring begrebet. Hun tager begrebet til sig, og hun synes også at det har en positiv og anerkendende klang. Gennem begrebet sansestærk kan Maria K's søn etablere selvværdsættelse, inden for den solidariske sfære.

5.3.2. En anerkendende familiekultur:

Frustrationer i skiftesituationer skaber opmærksomhed:

Sønnens særligt sensitive etikette, giver ham en del udfordringer, hvilket begynder at give sig til udtryk i toårsalderen. I børnehaven bliver de tilbudt et psykologforløb, som giver Maria K en masse værktøjer, som hun kan anvende i sin familiekultur. Maria K udtaler:

"Han er lige omkring de to. Hvor han begynder at få de her lidt mere kraftige udbrud, og begynder at reagerer meget mere. Og han kan ikke rigtig kan være i de der skiftesituationer og de snakker også om det både i vuggestuen, og senere hen i børnehaven bliver det faktisk rigtig slemt. Og det er her, vi faktisk får tilbudt det her forløb ved hende her børnepsykologen (...). Og det hjælper jo at få nogle redskaber" (Bilag 5: Notat case 2: Familien Købke, s. 26).

Denne beskrivelse bearbejdes med Axel Honneths retslige sfære og anerkendelsen selvagtelse. Den retslige sfære sættes i relation til den solidariske sfære, og begrebet synlighed. Den retslige sfære kommer til udtryk gennem den rettighed Maria L har i samfundet. Mens den solidariske sfære kommer til udtryk gennem vuggestue- og børnehavebeskrivelsen.

I den retslige sfære er anerkendelseselementet rettigheder, hvilket kan resultere i anerkendelsen selvagtelse. Denne rettighed kan ifølge Axel Honneth defineres, som en borgerlig rettighed til, fx at få hjælp til sit barns udfordringer. Maria K får tilbudt et tilrettelagt psykologforløb, hvorigennem samtaler og forskellige værktøjer tilbydes. Anerkendelsen af sønnens behov i den retslige sfære, resulterer i at Maria K og sønnen kan udvikle selvagtelse, hvilket kan fordre ligeværdighed, respekt og anerkendelse i samfundet. I den solidariske sfære bliver pædagogerne i vuggestuen og i børnehaven opmærksomme på sønnens udfordringer i skiftesituationerne. En opmærksomhed der kan beskrives med begrebet synlighed. Denne synlighed bliver mere markant, da sønnen er i børnehavealderen. Udfordringerne ved skift forværres. En synlighed pædagogerne handler på, i den solidariske sfære. Jeg retter mit fokus mod vendingen, *"mere kraftige udbrud"*, hvilket kan tolkes som udbrud med en mere intens reaktion, der muligvis ikke er hensigtsmæssige.

Firkantede normer og forventninger:

Med moderskabets sociale position, kommer der ifølge Maria K en masse forestillinger om, hvordan en mor bør være. Maria K har i takt med at sønnen har fået den særligt sensitive etikette, valgt at ændre sit syn på det at blive mor, hvilket dette livsperspektiv bidrager med.

"Så bliver man måske bare nødt til at give slip på de der normer og den tanke man havde, om hvordan tingene skulle være. Fordi det hjælper slet ikke, øh. Det har i hvert fald hjulpet meget efter jeg er begyndt at tænke, det behøver ikke være så firkantet det hele. Det behøver ikke at gå efter hvad andre folk de

tænker, at det skal, altså. Og så bare stole på at det man selv vurderer for sit barn, det må være det rigtige (...). Man bliver nødt til at give lidt slip på, de der normer og forventninger, som man måske selv har sat, og samfundet sætter” (Bilag 5: Notat case 2: Familien Købke, s. 28-29).

Dette livsverdensperspektiv tager udgangspunkt i Axel Honneths beskrivelse af den private sfære, kontra den solidariske sfære.

Inden for den solidariske sfære hersker samfundets normer, værdier og selvforståelse, hvilket bidrager til fællesskabet som kulturbærende elementer. Maria K har tidligere været underlagt samfundets normer og forventninger i den solidariske sfære, og underlagt egne normer og forventninger til moderskabet i den private sfære. Maria K har derfor ændret sin adfærd og etableret en familiekultur, hvor anerkendelsen af sønnen er vigtigere end hendes og samfundets forventningspres. Dette har ifølge hende hjulpet i relationen til hendes søn. Moderskabets position skal ifølge Maria K, ikke kompliceres eller gøres firkantet. Så vil det ifølge hende være umuligt at opnå succes, som mor. *”Det behøver ikke være så firkantet det hele”*. Maria K underlægger sig ikke samfundets normer og forventninger i den solidariske sfære, men agerer i den private sfære ud fra egen vurdering af, hvordan hun synes deres familiekultur skal være. Hun anvender sin sunde fornuft. Hun ved godt, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert. *”Det man selv vurderer for sit barn, det må være det rigtige”*. Maria K ønsker at gøre det bedste for sin søn inden for den private sfære, lige meget hvad andre mennesker tænker om hendes valg i den solidariske sfære.

Hvis du vil betragte mig, så afvises du:

Den særligt sensitive etikette sønnen har, gør at han ifølge Maria K interagerer lidt anderledes i den solidariske sfære. Denne differentiering i sønnens adfærd, er en gennemgående fænomenologisk essens og rettethed i forskningsinterviewet. Maria K bidrager med dette livsverdensperspektiv.

"Folk kan godt nogle gange blive overrasket over at han måske, øh. Ikke er lige som andre børn, på den måde at han. Hvis han har en dårlig dag eller ikke gider nogle, så skal de nok også få det af vide. At han hverken har lyst til at de skal kigge på ham, eller snakke til ham (...). Jeg har en gang skulle med bussen, hvor han også har sagt til en gammel mand, at han skulle ikke kigge på ham (griner), at han ikke ville have at han kiggede på ham" (Bilag 5: Notat case 2: Familien Købke, s. 34).

Til dette livsverdensperspektiv lægges et fokus på Axel Honneths solidariske sfære, og begreberne gensidig anerkendelse, synlighed, usynlighed og en ærefuld adfærd.

I anerkendelsesteorien bliver den gensidige anerkendelse i denne fortælling af negativ karakter. Sønnen afviser verbalt den ældre mands interesse i ham. Deres gensidige møde i bussen, er først kendetegnet ved at være en synlighed mellem den ældre mand og drengen. De bliver opmærksomme på hinandens tilstedeværelse. Den ældre mand viser interesse i drengen. Deres gensidige møde erstattes af en usynlighed, i det drengen afviser ham, og viser at han ingen interesse har i den ældre mand. I den solidariske sfære kan det ifølge Axel Honneth, kendetegnes som de normer og forventninger, som vi stiller til hinanden i det sociale rum. I det gensidige møde mellem sønnen og den ældre mand, kan det tolkes som om sønnen sætter en grænse overfor den fremmede mand. Sønnen vil være i fred. Han ønsker ikke at være synlig overfor manden. Dette resulterer i en barriere i den gensidige anerkendelse. *"Folk kan godt nogle gange blive overrasket over at han måske, øh. Ikke er lige som andre børn"*. Jeg hæfter mig ved ordet 'overrasket'. Da det muligvis må være det, den ældre mand er blevet, idet sønnen gør en uventet handling. Sønnen henvender sig direkte til den ældre mand og italesætter at manden hverken skal kigge på ham eller tale til ham, hvilket ikke bidrager med en ærefuld adfærd i den solidariske sfære.

5.3.3. En anerkendelse af familien Købke:

At rumme støj og kaos:

I henhold til Maria K, er børnehaven ekstra udfordrende for sønnen, idet de store følelser fylder meget. Der opstår mange problemstillinger i løbet af en dag, som pædagogerne i børnehaven tager hensyn til og bryder op for. Maria K beskriver.

"Han er i en almindelig børnehave med rigtig mange børn, øh. Som også er det der kan give problemer en gang imellem. Så han får mange gange lov til at være den, der enten kommer først ud eller sidst ud og tager tøj på, så han slipper for at være sammen med alle de andre (...). Han ikke kan rumme alt det der støj og kaos, der lige som kommer af det" (Bilag 5: Notat case 2: Familien Købke, s. 30).

I bearbejdning af denne beskrivelse anvendes Axel Honneths solidariske sfære, og begreberne synlighed og usynlighed.

I anerkendelsesteorien opleves synlighed ifølge Axel Honneth, som en manglende kvalitet i samfundet. Vi anerkender ikke hinandens behov, og vi ser ikke hinanden, hvilket skaber usynlighed blandt mennesker. Pædagogerne i børnehaven ser Maria K's søn i en synlighed. De anerkender hans behov og interagerer med ham i en anerkendelse af de udfordringer han har. *"Han ikke kan rumme alt det der støj og kaos"*. Imellem børnene skaber pædagogerne heller ikke en herskende kultur med en elite. De andre børn anerkendes ikke med en overlegen status i relation til Maria K's søn. Pædagogerne skaber en kultur, hvor fællesskabet er i fokus, og hvor det enkelte barn får den synlige anerkendelse, som barnet behøver. Pædagogerne er ifølge Maria K, meget bevidste om at mange børn samlet i omklædningsrummet, giver indre kaos hos sønnen, hvilket de anerkender i en handling. *"Så han får mange gange lov til at være den, der enten kommer først ud eller sidst ud og tager tøj"*, hvilket resulterer i at skiftesituationen ifølge Maria K glider uden det store følelsesmæssige kaos for sønnen.

Alle børn kan ikke være ens:

Sønnens særlig sensitivitet giver udfordringer i Maria K's familie. Familien har svært ved at acceptere, at sønnen har den særlig sensitive etikette, som for dem er anderledes. Maria K beskriver dette livsverdensperspektiv.

"Der er nogen i min familie, der måske har sådan lidt svært ved og, og håndtere det med at han ikke er, som de andre børn. Øh, og det der med at man skal være noget mere pædagogisk anlagt, det er ikke alle de kan finde ud af det (...). Og at man ikke bare kan skælde ham ud over tingene, øh. Det synes jeg ikke at man skal med nogle børn. Hvis man kan undgå det. Øhm, men at det hjælper så slet ikke på ham" (Bilag 5: Notat case 2 – Familien Købke, s. 35).

Ovenstående citat tager udgangspunkt i Axel Honneths private sfære og i anerkendelseselementet kærlighed, hvorigennem der udvikles selvtillid.

I den private sfære er der udfordringer i relation til Maria K's familie. Nogle af de nære familiemedlemmer har svært ved at acceptere og anerkende sønnen, som værende lidt anderledes pga. sin særligt sensitive etikette. *"Der er nogen i min familie, der måske har sådan lidt svært ved og, og håndtere det med at han ikke er, som de andre børn"*. I den private sfære modsætter Maria K sig de familiemedlemmer, som ikke forstår hendes familiekultur. Maria K taler for egen håndtering, og egne pædagogiske evner. Maria K har etableret en familiekultur, hvor hun ikke anvender skæld ud, da hun ikke oplever positive resultater derved. Maria K anerkender sønnen med kærlighed, hvilket hjælper i opbygningen af sønnens selvtillid. I tolkningen af ovenstående citat, er der muligvis en mangel på anerkendelse af sønnen, fra nogle i de nære familierelationer. Denne manglende anerkendelse kan være en barriere i sønnens selvtillidsudvikling.

5.3.4. Sammenfatning – Case 1: Familien Købke:

I ovenstående delanalyse af Familien Købke ses en mor, der definerer særligt sensitivitet som værende reaktioner på stemninger, oplevelser, lyde og indtryk. Maria K italesætter sin søn og sig selv, som særligt sensitive, hvilket udfordrer dem i at rumme følelser. Maria K bidrager med begrebet sansestærk, hvorigennem hun taler positivt om

fænomenet særligt sensitivitet. Hun anser sansestærk som en superkraft, med mange følelser. Maria K beskriver sin søn som en dreng, der har rigtigt svært ved skiftesituationer. Forandringer i drengens liv etablerer udbrud, idet drengen ikke kan rumme dem. Disse udbrud startede i vuggestuen, men bliver ifølge Maria K mere markante i børnehaven, hvorigennem hun får tilbudt et forløb hos en børnepsykolog. Maria K udtaler at de værktøjer, som hun opnår gennem dette forløb, har været positive og fordrende for familiens kultur. Børnehavens pædagoger anvender ligeledes forskellige værktøjer på Maria K's søn. De tager fx hensyn til drengens skiftesituationer, så han ikke bliver presset eller overstimuleret af de andre børn. Efter psykologforløbet, har Maria K nedjusteret egne forventninger og normer, til det at være mor, hvilket har resulteret i at hun ikke underlægger sig samfundets normer og kultur mere. Når Maria K og sønnen bevæger sig ud i samfundet, kan der opstå divergente problemstillinger i relation til sønnens etikette. Idet han ifølge Maria K afviger fra normen og kulturen i sin adfærd. Sønnen kan fx verbalt afvise en fremmed mand i bussen, hvilket resulterer i en akavet situation. Endvidere er der nogle familiemedlemmer i den nære familie, der har svært ved at anerkende sønnen, som han er, og der hvor han er, hvilket udfordrer deres familiekultur, hendes pædagogiske opdragelsesmetoder og de værktøjer, som hun har opnået gennem psykologforløbet.

5.4.

Case 3 – Familien Larsen:

5.4.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Maria L:

At få flået sine indvolde ud:

Maria L indleder det kvalitative interview med at beskrive deres familie som et *'kærligt kaos'*, hvilket på mange måder giver sig til udtryk gennem hele forskningsinterviewet. Far og lillebror på 3 år er ikke særligt sensitive. Storebroren på 8 år er særligt sensitiv, hvilket Maria L italesætter *'som i høj grad'*. Maria L er selv lige blevet opmærksom på at hun måske er lidt sensitiv. Sønnens særligt sensitive etikette udtrykkes blandt andet

gennem frustrationer, hvilket må betegnes som en fænomenologisk essens og rettethed i forskningsinterviewet. Maria L's indledning af det kvalitative interview giver et indblik i hendes definition af fænomenet, særligt sensitiv.

"Jamen, hvis jeg skulle definere det (...). Man, mærker og man føler alt i højere grad end andre (...). Og det er også det vi i virkeligheden forsøger at italesætte overfor vores søn, når han bliver enormt frustreret over et eller andet (...). Eller, hvis han slår sig, waow. Han er jo nærmest ved at dø. Øh, når han får en hudafskrabning ik. Og han skriger jo altså sådan helt op, wow. Er der nogen der er ved at flå dine indvolde ud? Ik. Og jeg prøver sådan og sige. Jeg er med på at du mærker det her rigtigt meget, ik. Og så skal vi så finde ud af, hvordan er vi så i det. Hvordan er det så den gode måde at, give udtryk for det på" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 38).

Ovenstående definition tager udgangspunkt i Axel Honneths private sfære og i anerkendelseselementet kærlighed, kontra den solidariske sfære og solidaritet.

Det jeg udleder af ovenstående definition, er en mor, der forsøger at anerkende sin søn i hans udfordringer i den private sfære, ved at italesætte overfor ham. *"Jeg er med på at du mærker det her rigtigt meget"*. Hun anerkender ham med kærlighed og taler med ham om hvordan, det vil være den rigtige måde at give udtryk for sine følelser eller frustration på. *"Hvordan er vi i det"*. I den private sfære er anerkendelsen via kærlighed afgørende i denne her episode, idet en anerkendende og forstående mor der italesætter problemstillingen. Fremadrettet kan være medskabende til at sønnen begynder at ændre sit reaktionsmønster. Når sønnen bevæger sig væk fra den private sfære og ud i den solidariske sfære, kan disse voldsomme reaktioner muligvis blive mødt knapt så anerkendende. Maria L udtaler, *"hvordan er det så den gode måde at, give udtryk for det på"*. Hun forsøger at lære sin søn et andet reaktionsmønster, hvilket hun forsøger at etablere ved at gå i dialog med ham, om en acceptabel adfærd.

Fra tremmeseng til gummecelle:

Pga. sønnens særligt sensitive etikette, var sønnen ifølge Maria L meget selvskadende som lille. Dette citat medinddrages i Maria L's definition af fænomenet. Maria L udtaler sig om sin særligt sensitive søns frustrationer, som startede i slutningen af babystadiet.

"Vores søn, han var jo rigtig selvskadende, da han var lille, når han blev frustreret (...). Så han begyndte jo at slå hovedet ned i rammen på den der tremmeseng. Ahr. Og ellers var det jo ind i væggen, eller ind i en dør eller ned i gulvet, når han blev gal ik. Så knaldede han bare hovedet i, ik. Øh, så vi pakkede den der tremmeseng ind i skumgummi, fordi. Så han fik en gummecelle og sove i (...). Han var jo kronisk blå i sin pande i et år, eller sådan noget. Og man kan sige at det heldige det var jo, at han også gjorde det i vuggestuen (...). Jeg har sådan en video, hvor han er ikke en gang et år tror jeg. Og han bare knalder skråt. Først kaster han med ting, og jeg ved godt at det var tarveligt at filme det, men altså, på en eller anden måde havde jeg brug for at have det her, dokumentation" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 39-40).

Denne udtalelse tager udgangspunkt i Axel Honneths beskrivelse af den private sfære, kontra den solidariske sfære. I begge sfære anvendes begrebet synlighed.

Det jeg udleder af ovenstående udtalelse. Er en mor, der hurtigt får blik at for sønnen er meget udfordret, hvilket giver sig til udtryk i en tidlig alder hjemme i den private sfære. I denne synlighed oplever Maria L sin søn på 1 år, der i store frustrationer fx kaster med tingene hjemme i børneværelset. Maria L anvender et udtryk for den omtalte episode, han *"knalder skråt"*. Hvilket jeg tyder som et udbrud, hvor sønnen er kampberedt. Denne episode hjemme i børneværelset etablerer en grundlæggende udadreagerende synlighed i den private sfære. En synlighed der fordrer en bevægelse over i den solidariske sfære. Maria L beskriver at sønnen var meget selvskadende som lille, hvilket giver sig til udtryk som en kronisk blå pande gennem et helt år. En kronisk blå pande som de også bliver opmærksomme på i drengens vuggestue. Både fordi sønnen møder op med den blå pande, men også fordi han udviser den samme udadreagerende adfærd i vuggestuen. Den kronisk blå pande kan tolkes som værende en fysisk synlighed. Et indprentet mærke, der symboliserer sønnens frustrationer og selvskadende adfærd.

Maria L vælger at optage den omtalte episode i børneværelset, idet hun gerne vil have dokumentation for sønnens frustrationsudbrud. Det jeg udleder af denne optagelse, er en mor, der står i afmagt i en situation, hvor hendes søn reagerer ud over det almindelige. Hun har brug for dokumentation, der kan give hende en bekræftelse på det, som hun har fået blik for. Denne dokumentation kan være relevant at have, i en bevægelse væk fra den private sfære, og ud i den solidariske sfære. Fx hvis hun ønsker en synlighed omkring sønnens frustrationsudbrud i forhold til institution, skolesystem mv. Maria L's erfaring med sønnens frustrationer, giver hende en synlighed, hvilket resulterer i at sønnens tremmeseng bliver polstret med skumgummi. Denne tremmeseng bliver en kulturmarkør for en gummecelle, hvor sønnen kan opholde sig, uden at gøre skade på sig selv.

5.4.2. En anerkendende familiekultur:

De eksploderende LEGO klodser:

Pga. sønnens særligt sensitive etikette, reagerer sønnen på familiens skiftesituationer, hvilket Maria L og hendes mand ligeledes opdager, da han er ganske lille. Maria L bidrager med dette livsverdensperspektiv.

"Den største hjælp vi kan give ham (...). Det er at forberede ham, inden der skal ske noget. Og det fandt vi ud af fra han var ganske lille. Altså hver gang der kom et skift, da han var lille, så eksploderede det hele i hovedet på os (...). Du kan ikke bare gå ind til ham og sige, læg lige LEGO klodserne, vi spiser nu" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 43).

I et Axel Honneth perspektiv er fokus i dette livsverdensperspektiv, begrebet synlighed.

I familien Larsens private sfære, skabes der konflikter i skiftesituationerne. Sønnen har svært ved at indgå i de forandringer, der dynamisk sker i løbet af en dag i familiens private sfære. Maria L anvender ordet 'eksploderede', hvilket jeg tolker som værende et pres, som udløser en kraftig reaktion i en situation, som han ikke er i stand til rumme. I

et Axel Honneth perspektiv bliver det hurtigt synligt for Maria L og hendes mand, at deres søn er ekstra udfordret, når der sker forandringer, og de vælger en anerkendelseshandling af sønnens behov, hvilket fordrer at de i god tid, gør sønnen opmærksom på et kommende skift. Maria L anvender ordet 'hjælp', hvilket kan tydes som værende den anerkendende støtte, som de giver deres søn. Ved at skabe denne synlighed i familien, gør de skiftesituationerne nemmere, og de anerkender sønnen, som et ligeværdigt og synligt medlem i familiens kultur.

Et følelsesmæssigt lorteliv:

De store følelser fylder meget i Familien Larsen, og Maria L bidrager med et livsverdensperspektiv på disse følelser, som af sønnen udtrykkes verbalt. Disse verbale ytringer sker ifølge Maria L en til flere gange i ugen, og er meget karakteriserende for sønnens gennemgående følelsesmæssige udfordringer. Ifølge Maria L italesættes disse verbale ytringer, også i den solidariske sfære. Maria udtaler.

"Jeg vil sige, svingende. Ja, fordi de store følelser fylder rigtig, rigtig, rigtig meget hjemme hos os, ik. Fordi det er så voldsomt (...). Jeg har et lorteliv. Jeg har et dårligt liv, mor. Jeg har det rigtig svært (...). Jeg har bare ikke lyst til at leve mere mor. Jeg vil gerne dræbe mig selv ik. Og hvis han bliver gal. Nu går jeg hen og springer ud over altanen. Vi bor på tredje, så det ville være en rigtig dårlig idé ik. Altså. Du ved, det er sådan noget. Eller i morgen når jeg er kommet i skole, så går jeg, og så går jeg ud foran en bus" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 42).

I bearbejdning af denne beskrivelse anvendes Axel Honneths begreber synlighed og usynlighed. Synligheden fremstår som verbale ytringer, og usynligheden nonverbalt.

Sønnens særligt sensitive etikette, giver sig blandt andet til udtryk gennem følelser og i verbale ytringer, hvilket ovenstående beskrivelse er et eksempel på. Jeg finder beskrivelsen interessant, fordi den verbale tone, fra den særligt sensitive søn, er meget hård. Synligheden i sønnens følelsesmæssige udfordringer bliver meget markant, i det

denne optræder som verbale ytringer. Han italesætter sit liv med negativt ladede ord, som *"lorteliv"* og i vendinger som, *"jeg har det rigtig svært"* og *"jeg har ikke lyst til at leve"*, hvilket fremstår meget tydeligt i beskrivelsen ovenfor. Sønnen er kun otte år, men han betoner sine følelsesmæssige udfordringer med direkte hårde ord og markante vendinger. Maria L skal ikke gætte sig til, hvordan sønnen har det. Han fortæller hende det åbent og ærligt. Han truer også med selvmord i divergente vendinger, hvilket fremstår som synlige verbale trusler. *"Nu går jeg hen og springer ud over altanen"*, *"så går jeg ud foran en bus"* eller *"jeg vil dræbe mig selv"*. Hvis sønnen ikke gjorde sine følelser synlige i verbale ytringer, ville de muligvis fremstå som usynlige og nonverbale, hvilket muligvis ville kunne resultere i et indre kaos og tankemylder gemt inde i drengen. Idet sønnen italesætter sine følelsesmæssige udfordringer, etablerer han synlighed overfor sine forældre. De verbale ytringer sker en til flere gange om ugen, hvilket kan kendetegnes som et negativt mønster inde i drengen. Et mønster, han muligvis ikke er i stand til at bryde selv.

En storrosende cykeltur:

Et af de elementer, der udfordrer deres særligt sensitive søn, er tøj, der generer. Denne gene, giver ifølge Maria L sig fx til udtryk ved de daglige cykelture. Hun beskriver.

"Det er det der med tøj der generer. Når vi skal cykle i skole, så har vi også en kamp uden lige (...). Når vi cykler i skole, skal han nurses hele vejen. Rigtig flot skat, god afstand til kantstenen. Det var fint du kiggede der. Rigtig god fart. Ja hold den i det gear. Jeg ved godt huen driller. Vi er der om tre minutter. Altså, heeele tiden" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 53).

Til dette livsverdensperspektiv lægges et fokus på Axel Honneths solidariske sfære, og begrebet synlighed.

Sønnens særligt sensitive etikette udfordrer ham, når tøjet generer, hvilket bliver meget synligt ved de daglige cykelture til og fra skole i den solidariske sfære. Maria L træder

ind i en position, som værende den meget anerkendende mor, overfor sin særligt sensitive søn. Målet er ifølge hende en cykeltur, uden de store følelsesmæssige frustrationer, hvilket fordrer at sønnen når i skole til tiden i den bedste udgave af sig selv. Maria L anerkender ham verbalt i positive ladede vendinger. *"God afstand til kantstenen", "god fart", "hold den i det gear" og "flot skat"*. Hun ser sønnen. En synlighed Maria L gengælder med en løbende rosende anerkendelse på cykelturen. Maria L anvender vendingen *"en kamp uden lige"*, hvilket kan tolkes som en magtkamp mellem to modstridende parter, hvor formålet er, at den ene går der fra som vinder. *"Uden lige"*, som indikerer at den her kamp, den bliver hård.

Blomster og krammende kærlighed:

Sønnens særligt sensitive etikette får ham til at vise følelser i en anerkendelse i Familien Larsen, og i relation til den nære familie.

"Han er helt vildt opmærksom på andre mennesker (...). Og han er sindssygt omsorgsfuld. Han kan jo suse rundt og plukke blomster, og kommer med dem. Mor, er de ikke smukke? Det er til dig, fordi jeg elsker dig. Og jeg kan jo bare mærke kærligheden ik, øhm. Og når han ser sin faster, og sin mormor og farmor. Så skal de bare krammes, og jeg har savnet dig. Og, ej er du ikke blevet klippet? Eller sikke en pæn bluse (...). Hvor man tænker en dreng på otte. Hvad sker der?"
(Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 45).

Ovenstående citat tager udgangspunkt i Axel Honneths private sfære, og i anerkendelseselementet kærlighed, hvori der ligger en gestik gemt.

Ovenstående citat giver sig til udtryk som sønnens anerkendelse af familien i den private sfære. Han anerkender fx sin mor med kærlighed, hvilket symboliseres med en smuk buket. Moderskabets position bliver anerkendt med blomster, som sønnen selv har udvalgt og plukket til hende. Dem skal hun have, fordi de er smukke. En gestik og et symbol på kærligheden til hende, *"fordi jeg elsker dig"*. Den gensidige mor og søn relation gøres synligt i denne anerkendende verbale gestus. Sønnen udtrykker overfor

sin faster, mormor og farmor, at han har savnet dem, og han anerkender dem nonverbalt ved gestik, som fx udløser et kram eller verbalt i rosende vendinger om den pæne bluse de har på. Eller deres nyklippede hår, hvilket ifølge Maria L er en meget atypisk interaktion, for en dreng på 8 år. Men ikke desto mindre, er det et personlighedstræk, der følger med hans særligt sensitive etikette. Disse positive og kærlige følelser, må kendetegnes som en modpol til de ellers stærke og voldsomme følelser, som sønnen ligeledes bidrager med, hvor følelserne kommer til udtryk ved fx frustrationer og verbale negative ytringer.

5.4.3. En anerkendelse af familien Larsen:

At slikke og smage på andre mennesker:

Da sønnen starter i fritidshjem, bliver han bemærket af de andre børn og af en mandlig pædagog. Maria L beskriver at sønnen bliver rigtig berørt og ked af den øgede opmærksomhed. Sønnen er på daværende tidspunkt 5 år, og han har svært ved at kommunikere, hvad denne opmærksomhed drejer sig om. Maria L bliver indkaldt til et møde i fritidshjemmet. Her går den mandlige pædagog i dialog med hende. Maria L udtaler følgende:

"Efter ret kort tid kom han hjem og fortalte at nogen af de andre børn sagde han var klam, og det var han ret ked af (...). Og så skrev jeg så til den koordinerende pædagog, rigtig fin fyr. Rigtig dygtig pædagog. Og han sagde kom ind, så holder vi et møde (...). Så kunne han jo sætte sig ned og sige. Jamen de andre børn siger han er klam, fordi at han slikker på dem (...). Vi ville gerne have haft en overlevering på jeres søn, fra børnehave til fritidshjem, for når et barn er så sensitivt. Og der tænker jeg bare. Der var den igen ik (...). Så har vi jo en forklaring der (...). Han så ham jo bare med det samme ik. Fordi han bare passede lige ind i den kasse. Og det må han gerne. Altså han må gerne være i den kasse, altså. Det bliver bare tit misforstået med alt muligt andet ik" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 40-41).

Ovenstående udsagn bidrager med et Axel Honneth perspektiv om synlighed, gensidig anerkendelse, og moralsk krænkelser i den solidariske sfære. Endvidere begrebet synlighed og anerkendelseselementet kærlighed i den private sfære.

For det første bliver sønnen udfordret i det kulturelle og sociale fællesskab, da han starter på fritidshjem. Sønnen udviser en adfærd, der ikke er hensigtsmæssig i et fællesskab med større børn. "*Han slikker på dem*". Det jeg udleder af denne sætning, er at sønnen slikker på dem for at smage på dem. Han ønsker at finde ud af, hvem de er. Sønnen går undersøgende og handlende til værks. De andre børn er synlige for ham. Han vil gerne lære dem at kende, hvilket udløser denne gestik. De andre børn anerkender ikke sønnens gestik, og i fællesskabet bliver sønnens etikette "*klam*", hvilket kan henlede opmærksomheden mod en fælles moralsk krænkelser af Maria L's søn. Moralsk krænkelser i den solidariske sfære kan fx være negative holdninger og nedværdigelse, der kan fremkalde skam. Sønnen udtrykker i hvert fald, at han bliver ked af det, når de andre børn verbalt udtrykker, at han er klam. Den gensidige anerkendelse mellem børnene udebliver, i det sønnen udviser en afvigende adfærd, de andre børn ikke anerkender. For det andet bliver sønnens adfærd observeret af den mandlige pædagog i den solidariske sfære. Den mandlige pædagog har observeret at sønnen slikker på de andre børn, hvilket er en meget synlig og anderledes adfærd for en dreng på 5 år. Den synlighed giver den mandlige pædagog en etikette, hvilket han overfor Maria L italesætter som særligt sensitiv. En etikette der giver hende en bedre forståelse af sønnens adfærd. Idet den særligt sensitive etikette gøres synlig for Maria L, kan hun i den synlighed anerkende sin søns udfordringer, som særligt sensitiv. "*Så har vi jo en forklaring*". For det tredje, kan de i den private sfære etablere en familiekultur, der understøtter deres barn. Maria L udtaler, "*han må gerne være i den kasse*". Sønnen anerkendes med kærlighed i den private sfære, hvilket kan tolkes som en erkendelse af sønnens særlig sensitive etikette.

5.4.4. Sammenfatning – Case 3: Familien Larsen:

Maria L er en mor til en særligt sensitiv søn på 8 år. Hun fortæller at hun muligvis har samme etikette som sin søn. Hvilket er en helt ny opdagelse for hende. I definitionen af den særligt sensitive etikette. Beskriver Maria L sin søn, som en dreng rummende store følelser, hvorigennem han mærker og føler mere. Det i højere grad end andre. Dette giver sig til udtryk, når han fx slår sig, hvilket udløser en overreaktion med en verbal ytring. Maria L forsøger at tale sønnen gennem følelsen samtidig med at hun hjælper ham med at udvikle sit reaktionsmønster i en mere positiv retning. Sønnen kommer desuden med verbale ytringer, hvor han italesætter sit liv i negative vendinger og truer med selvmord. Da sønnen var helt lille, udviste han en selvskadende adfærd, hvilket gav Maria L og hendes mand en del udfordringer. Fx måtte de polstre sønnens tremmeseng med skumgummi. I dagligdagen opleves forskellige problemstillinger, som giver sig til udtryk i deres families kultur. Sønnen lader sig gerere af tøj, hvilket fx giver sig til udtryk ved cykelture. Desuden reagerede sønnen negativt på skiftesituationer, hvilket har resulteret i at de forbereder ham i god tid inden et skift. En kontrast til disse udfordringer ses en særlig egenskab hos Maria L's søn. Her interagerer han kærligt i familien. Han plukker blomster, krammer og roser alle omkring ham. I fritidshjemmet forsøger sønnen at lære de andre børn at kende, ved at slikke på dem, hvilket ikke anerkendes af de andre børn, som en del af den fælles norm og kultur. Den mandlige pædagog betragter ligeledes sønnens interaktion i forhold til de andre børn. Han anerkender sønnens adfærd med etiketten, særligt sensitiv.

5.5.

Case 4 – Familien Overgaard:

5.5.1. Det særligt sensitive fænomen beskrives gennem Beatrice:

En særlig hudløs svamp:

Beatrice indleder det kvalitative interview med at beskrive at hun og hendes mand, til sammen har fire døtre. De to karakteriseres som særligt sensitive. En på 17 år, og en på 9 år. Beatrice karakteriserer sig selv som særligt sensitiv, og manden som ikke-særligt sensitiv. Beatrice giver sin definition af fænomenet, særligt sensitiv.

"Alle mennesker er jo følsomme, men man er sådan lidt ekstra hudløs, synes jeg. Og også på den måde at man er rigtig, rigtig, god til at fornemme andre mennesker. Det er jo sådan en positiv side af det, ikke også (...). Og det der så er den negative side af det (...). Jeg læste sådan et udtryk på et tidspunkt, at man er tit sådan en svamp. Altså man bliver selv det, andre er. Altså man bliver selv i det humør (...). Og bliver det hurtigt, når man er sammen med andre (...). Det kan slide meget på en, især generelt sociale relationer, kan være hårdt ik" (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 57).

Fra dette citat udleder jeg at der er tale om en gensidig anerkendelse, som tager udgangspunkt i Beatrices egne oplevelser. Disse oplevelser hun har i forhold til de to særligt sensitive døtre i den private sfære.

Det jeg tolker ud af ovenstående citat er, hvordan den særligt sensitive etikette, giver dem en evne til at anerkende andre mennesker. En gensidig anerkendelse, der giver sig til udtryk ved, at de tager andres følelser, eller humør på sig. Den gensidige anerkendelse af andres følelser og humør kan resultere i at sociale relationer kan være hårde for dem. Det jeg vil fremhæve i ovenstående uddrag, er begrebet *"svamp"*, hvis negative side, er at suge alt til dig. Svampen sammenlignes af Beatrice med det at være særligt sensitiv, hvilket skildres som den negative ved deres etikette. Beatrice kan genkende sig selv som værende den svamp, der suger alt til sig. Dermed kan hun muligvis genkende sine døtres udfordringer ved at suge alt til sig, hvilket kan karakteriseres som en gensidig anerkendelse. Dette illustrative svampebillede henleder opmærksomheden på de skumsvampe, som bliver anvendt ved rengøring, hvilket igen kan medtaget som en sammenligning til det at være særligt sensitiv. Disse skumsvampe tørrer beskidte overflader af og rengøre for snavs. Så når den særligt sensitive etikette for Beatrice medfører, *"at man er rigtig, rigtig, god til at fornemme andre mennesker"*, så må det

tolkes som værende hårdt at være den skumsvamp, der er god til at fornemme andre mennesker. En skumsvamp uden nogen skal eller nogen barriere til at beskytte sig med, hvilket må tolkes som værende hårdt når, *"man er sådan lidt ekstra hudløs"*.

At gå i selvsving:

Pga. døtrenes særligt sensitive etikette, har de en tendens til at deres følelser kontrollerer dem, hvilket der i det kvalitative interview ses som en gentaget fænomenologisk essens og rettethed af fænomenet. Dette udsagn medinddrages i Beatrices definition af fænomenet særlig sensitivitet. Beatrice udtaler sig om de to særligt sensitive døtre.

"Det der med at de kan sådan øh, komme helt ind og gå i selvsving (...). Det der med, at man slet ikke føler at man kan nå dem, fordi de er så meget i deres følelsers vold, ikke også (...). Det oplever vi ikke med de andre på den måde der" (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 56).

I bearbejdning af dette uddrag anvendes to Axel Honneth begreber, synlighed og identitetsdannelse.

Ud fra ovenstående kan jeg uddrage at Beatrice laver en direkte sammenligning mellem de to særligt sensitive døtre. Og de to ikke-særligt sensitive døtre, hvilket kan belyses som en synlighed af den særligt sensitive etikette. Den særligt sensitive etikette kommer til udtryk via deres følelsesregister beskrevet som værende *"i deres følelsers vold"*, hvilket kan karakteriseres som en manglende kontrol over følelserne, der muligvis giver en afmagt, eller kaoslignende tilstand indeni. Beatrice beskriver at de gennem deres følelsers vold går i selvsving, hvilket gøres synligt ved ikke at kunne nå ind til dem, *"komme helt ind og gå i selvsving"*. Selvsving kan beskrives som et mønster, der kører i ring. Ét mønster der gentages uden selvkontrol. Døtrenes divergente opførelser kan tolkes som et synligt tegn, der kan identificeres med den særligt sensitive etikette, hvilket kan kendetegnes som to divergente identitetsforståelser af døtrene. I et Axel

Honneth perspektiv kan det karakteriseres med begrebet identitetsdannelse. Beatrice har to døtre, hvis dannelse af identitet bliver som særligt sensitive og to døtre hvis identitetsdannelse bliver som ikke-særligt sensitive. Det divergente i identitetsdannelsen positioneres grundlæggende i døtrenes alsidige følelsesregistre.

5.5.2. En anerkendende familiekultur:

I det spekulative hjørne:

Beatrice beskriver sin særligt sensitive datter på 17 år. Hendes særlig sensitivitet giver sig til udtryk i tvangstanker, og i en grundlæggende retfærdighedssans, hvilket bearbejdes ved en psykolog. Beatrice udtaler:

"Hun sådan går og spekulerer, rigtig, rigtig, meget over tingene, og, øh. Så har vi simpelthen fra et par år siden, kontaktet en psykolog (...). Man kan lige så godt kan få den der hjælp, som man nu har mulighed for at få (...). Hun vender tingene ind ad, i stedet for at vende det ud ad ik. Og så øh. Jamen så kan det nemt blive grimt, hvis man ikke prøver at få noget hjælp (...). Det er de der tvangstanker. Så hun er egentlig meget pragmatisk. Hun ved at nogle gange bliver det lige for meget, og så har hun brug for at komme hen og få sat det på plads" (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 58).

Denne udtalelse tager udgangspunkt i Axel Honneths beskrivelse af den private sfære kontra den retslige sfære. I begge sfære anvendes begrebet synlighed i analysen.

Ovenstående udtalelse beskriver en mor der anerkender sin datter i den private sfære, for at være særligt sensitiv. En etikette der tydeligt fremhæver datterens sårbarhed. *"Hun sådan går og spekulerer, rigtig, rigtig, meget over tingene"*. Jeg hæfter mig ved begrebet *"spekulerer"*, hvilket jeg tolker som værende en negativ ladet refleksion over noget, som datteren grubler over i længere tid. Et mønster datteren gentager. Jeg hæfter mig ligeledes ved ordet *"tvangstanker"*, hvilket kan oversættes til påtrængende og uønskede tanker og følelser. Denne anerkendelse af Beatrice resulterer i en

bevægelse væk fra den private sfære, og over i den retslige sfære. ”Vi har simpelthen fra et par år siden, kontaktet en psykolog”. I den retslige sfære bearbejder den 17-årige datter sine tvangstanker hos en psykolog. Forinden var synligheden forbeholdt den private sfære, nu er datterens tvangstanker synlige i den retslige sfære, hvor hun får professionel hjælp.

En galoperende One Pot Pasta:

Den særligt sensitive datter på 9 år har mange bekymringer om klimaet, dyrene og bæredygtighed. Beatrice har sammen med sin datter skabt en metafor for hendes bekymringer. Illustreret med en madret kaldet 'One Pot Pasta'. I hjemkundskab havde datteren sammen med sin klassekammerater lavet One Pot Pasta, hvilket Beatrice blev inspireret af. Nedenstående ses et eksempel på dette.

”De lavede sådan en One Pot Pasta, hvor man putter det hele i, ikke også. Og så koger man det sammen og så bliver det til en ret. Og så har vi snakket om at hun bliver lidt One Pot Pasta inde i hovedet nogle gange. Fordi at, at tankerne de galoperer bare afsted. Og så er hun simpelthen bare nødt til at skal have lov til sådan lidt og, og være i det der i noget tid. Og så falder hun lidt ned, og så kan vi sådan snakke med hende” (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 59).

Til dette eksempel lægges et fokus på Axel Honneths private sfære, og på synlighed.

I dette eksempel skaber Beatrice et billede af datterens bekymringer og følelsesmæssige tankemylder. Beatrice laver en metafor og en sammenligning mellem tankemyldret og en madlavningsret. Ved denne metafor anerkender Beatrice datterens udfordringer. Hun ser datteren, og skaber en synlighed omkring datterens tankemylder. Beatrice anvender vendingen *”tankerne galoperer afsted”*, hvilket jeg tolker som værende en masse myldrende tanker. Der dynamisk skaber bevægelse i hovedet, uden at de er til at stoppe igen. Målet er at bryde datterens tankemønster. Datteren kan i børnehøjde opnå en synlighed og en forståelse for, hvad der sker inde i hendes hovedet. I madlavningsretten 'One Pot Pasta', bliver ingredienserne blandet, hvorefter de koges

sammen i en stor samlet masse. Dette er et godt billede på det tankemylder, der sker inde i datteren. Tankerne og bekymringerne bliver blandet og kogt sammen, og de koger over, så hun ikke kan håndtere dem.

Det må være på sin plads med en enkelt fridag:

Gennem Beatrices livsverdensperspektiv, beskriver hun at verden der ifølge hende, er hård. Denne verden udfordrer dem, som de særligt sensitive mennesker, de er, hvilket giver lov til en enkelt fridag fra samfundets pres og forventninger.

"Man skal have lov til at have en fridag. Det er ikke noget at vi gør tit (...). Vi lever i en verden som er hård, hvis man er lidt nemt til at blive let påvirket i hjernen, ikke også. Og der prøver vi så nogle gange og tage nogle beslutninger, vi mener er rigtige. Fremfor alt det andet derude ik. Med at man skal alt muligt, man skal være alt muligt. Så vi prøver at skabe ro" (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 60).

I et Axel Honneth perspektiv ser jeg samspillet mellem den solidariske sfære og den private sfære, som værende omdrejningspunktet i ovenstående uddrag.

Fra ovenstående udtalelse udleder jeg at der er tale om den solidariske sfæres forventningspres, hvor normer og kultur hersker i samfundets fællesskab. *"Vi lever i en verden som er hård, hvis man er lidt nemt til at blive let påvirket i hjernen"*. Jeg tolker denne vending som værende en belastning for mennesket, især følelsesmæssigt og sansemæssigt. I den solidariske sfære er det den herskende kultur, eliten og majoriteten, der definerer, hvordan mennesker bør interagere i fællesskabet. I den solidariske sfære findes anerkendelselementet solidaritet, hvilket det enkelte menneske opnår gennem deltagelse og engagement i samfundet. Dette sociale fællesskab vil Beatrice gerne bidrage til, men samtidig har hun også en anerkendende holdning til, at man som særligt sensitiv nogle gange har behov for at trække sig væk fra den solidariske sfære og bevæge sig ind i den private sfære. *"Man skal have lov til at have en fridag"*. Med denne udtalelse tolker jeg, at man som særligt sensitiv, ifølge

Beatrice, gerne må trække stikket ud fra den solidariske sfære for at genoplade batterierne i den private sfære. Her kan den overpåkørte hjerne blive afstimuleret inden en bevægelse ud i den solidariske sfære igen.

De fine glas tages i brug hver fredag:

I familiekulturen er der etableret et gennemgående symbolsk handling hver fredag. Børnechampagnen er lagt på køl, hvilket resulterer i en fejring af alle de fejl, som de har begået i løbet af ugen. Beatrice beskriver denne implementering af champagneskål i deres familiekultur.

"Og så drikker vi faktisk børnechampagne hver fredag for at skåle for vores fejl. Det kan selvfølgelig godt være, at det ikke er særligt smart, men altså (...). Altså, man skal fejre de der fejl, for dem gør vi alle sammen. De voksne laver også fejl (...). Det har vi gjort længe. Så sidder vi der med de fine glas og snakker med hinanden om at det er bare, det er bare i orden" (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 59-60).

I ovenstående beskrivelse udledes det at der er tale om Axel Honneths gensidige anerkendelse og gestik i den private sfære.

Indenfor den private sfære har familien Overgaard skabt en familiekultur, hvor de fejrer deres nederlag. De skåler for deres bommerter og fejltagelser. En gestik af hinanden, i en familieskål, der kan kendetegnes som en gensidig anerkendelse af hinanden. De skåler for at det er menneskeligt af fejle. Den fælles familieskål og gestik, er blevet en tradition, der definerer familiekulturen i Familien Overgaard. En tradition hvor de henter de fine glas frem for skabet. De fine glas kan tolkes, som et symbol på at de er gode nok, som de er. I en gensidig anerkendelse af hinanden. De er mere end gode nok, til at det er de fine glas, bliver taget frem fra skabet.

5.5.3. En anerkendelse af Familien Overgaard:

En dansklærer lidt ud over det sædvanlige:

Familien Overgaard oplever kun positive tilkendegivelser fra familie og venner, i relation til deres særligt sensitive familie. Beatrice udtaler at familie og venner, anser dem som ret seje i deres håndtering af de særligt sensitive døtre. Afslutningsvis medinddrager analysen et skoleperspektiv, hvilket ligeledes belyser en positiv indstilling til deres familie. Beatrice udtaler sig om et samarbejde, de har med datterens dansklærer. Dette citat berører den særligt sensitive datter på 9 år.

"Der havde vi simpelthen sådan et godt samarbejde med hendes dansklærer om at, at hun var bare slidt (...). Han er bare det bedste i hele verdenen. Han er simpelthen så dygtig (...). Man kan selvfølgelig kan snakke rigtig meget med sine forældre, men det er også rigtig vigtigt at have nogle voksne, som især ikke lige er ens forældre. Fordi de der sensitive børn, de, men generelt jo ikke også. Men jeg synes især at de der særligt sensitive børn. De er jo sindssygt loyale. Og de vil ikke sådan rigtig sige, hvis der er noget de virkelig er kede af. Eller virkelig bebrejder én, eller sådan noget vel. Så derfor, så det der med at have en god lærer fx, som de har kendt længe og sådan noget ik. Det, jamen det har vi bestemt nydt godt af" (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 62-63).

Ovenstående citat tager udgangspunkt i Axel Honneths solidariske sfære med fokus på datterens opbyggelse af selvværdsættelse.

I samarbejdet om den 9-årige datter, oplever Beatrice dansklæreren, som en utrolig støtte til hendes datter. I den solidariske sfære får dansklæreren opbygget et fortroligt rum med Beatrices datter, hvor han støtter hende, når hun er udfordret med sin særlig sensitive etikette. Denne støtte anerkender Beatrice, som værende meget vigtig, da de særligt sensitive børn tit, er meget loyale overfor deres forældre. Hun anvender vendingen *"de er jo sindssygt loyale"*, hvilket jeg tolker som at de udviser en særlig troskab, og støtte til deres forældre. Beatrice ser det som en værdi at datteren i den solidariske sfære, kan få opbygget sin selvværdsættelse gennem dansklæreren. Desuden anerkender hun den værdi at datteren har et rum, hvor hun frit kan fortælle,

hvis hun fx er ked af det. Noget datteren måske ville fravælge at fortælle til sine forældre, pga. denne loyalitet.

5.5.4. Sammenfatning – Case 4: Familien Overgaard:

I ovenstående ses en mor, der definerer særligt sensitivitet som værende mange følelser og en ekstra hudløshed, hvorigennem mennesker mærkes og fornemmes tydeligt. Beatrice anvender begrebet svamp, hvilket beskriver den måde, et særligt sensitivt menneske suger alt til sig på. Beatrice italesætter sig selv som særligt sensitiv, hvilket to af familiens fire døtre ligeledes er. Beatrice beskriver de to døtres særligt sensitive etikette med, at de let kan gå i selvsving. Den ene datter er 17 år, og hendes særligt sensitive etikette, giver sig til udtryk i tvangstanker og en grundlæggende retfærdighedssans, hvilket bearbejdes hos en psykolog. Den særligt sensitive etikette for datteren på 9 år giver ifølge Beatrice sig til udtryk i bekymringer for klimaet, dyrene og bæredygtighed. Disse bekymringer kalder de anerkendende en One Pot Pasta, der er en madlavningsret, hvor alle ingredienserne blandes og koges sammen, hvilket illustrerer datterens bekymringer, der bliver blandet, kogt sammen og koger over. I deres familiekultur har de skabt en anerkendelse af at det er i orden med en enkelt fridag, når verdenen bliver for overstimulerende. Her må døtrene godt trække sig lidt tilbage i privaten, hvilket ikke imødekommer samfundets normer og kultur. Desuden imødekommer deres anerkendende familiekultur, de fejl som de indeholder hver især, hvilket de skåler for hver fredag. Familien Overgaard oplever desuden en stor anerkendelse fra den nære familie, og deres venner. Endvidere har datteren på 9 år en rigtig god klasselærer, der støtter anerkendende op om familiekulturen. Han indgår i samtaler med datteren, hvis hun er udfordret i sine bekymringer.

6. Kapitel.

En perspektiverende diagnosediskussion

- en skyggeside af fænomenet særligt sensitiv:

Denne perspektiverende diagnosediskussion etableres på baggrund af en nysgerrighed om, hvordan fænomenet de særligt sensitive børn, kan placeres i relation til samfundets afvigende tendenser og problemstillinger. Dette diskuterende og perspektiverende kapitel bidrager med de forskellige indsigter og nuanceringer, der løbende er blevet belyst gennem specialet, og der præsenteres nye perspektiver, blandt andet fra specialets informanter.

Jeg oplevede fra start en skyggeside af fænomenet, hvilket indledningsvis giver sig til udtryk i dette opslag på Facebooksiden *'forældre til særligt sensitive børn/unge'*. Her spørger en mor til et særligt sensitivt barn, om der er andre forældre, der er blevet adspurgt om deres barn, er blevet udredt for autisme, i forhold til den særligt sensitive etikette. Ud af 81 stemmer, svarer 16 at deres barn er testet og udredt som autist. 12 besvarer at deres barn ikke er testet for autisme, men viser visse tegn derpå. Denne Facebookundersøgelse viser efter min vurdering en særlig kompleksitet og en skyggeside, som dette kandidatspeciale fordrer at afdække nærmere.

I problemindkredsningen iscenesætter jeg et perspektiv af Svend Brinkmann, hvilket han definerer som patologiseringstenen. Herigennem italesætter han, hvordan de før ellers helt naturligt træk, egenskaber eller menneskelige evner, i dag bliver kategoriseret som diagnose-og behandlingskrævende, og en mulig afvigelse i normalitetsforståelsen (Brinkmann, 2010, s. 15-16). I forlængelse af dette, præsenterede jeg i min state of the art et speciale af Mette Schmidt Laursen med titlen *”et sygeligt fænomen – på vej mod patologi”*. Hvorigennem hun bidrager med et Svend Brinkmann perspektiv (2013). Her italesætter han den særligt sensitive etikette, som en grotest sygeliggørelse og et sygdomsmageri af et helt almindeligt menneskeligt personlighedstræk, herigennem fortolkes fænomener som værende psykiske lidelser, hvilket afkræver en diagnose, og en behandling (Laursen, 2015, s. 18-19).

Lone i case 1 bidrager med et perspektiv på diagnosticering, i forhold til hvordan vi som samfund, isolerer problemerne hos børnene.

Problemerne de ligger aldrig hos børnene. Det ligger altid hos dem, der skal skabe rammerne (...). Hvis du kigger på hvad der bliver uddelt af ADHD medicin (...). Det taler virkelig ind i hele vores undervisningssystem (...). Det er aldrig lærerne og ledernes skyld osv. De isoleret problemet I deres perspektiv, til at være nede hos barnet. Og tror at ved at medicinere det, så forsvinder det. Og i virkeligheden er barnets reaktioner ofte 100 % rigtige og sunde. Det er bare os, der ikke kan finde ud af enten og forstå dem, eller opføre os ordentligt” (Bilag 4: Notat case 1 – Familien Hjordt, s. 22-23).

Dette perspektiv belyser en vurdering af Lone, hvorigennem hun påpeger at det er samfundet og de voksne aktører, der placerer problemerne hos børnene, hvilket kan karakteriseres, som en udøvet stigmatisering af samfundets afvigende børn. Hvis det er tenen, hvordan kan samfundet og de voksne aktører så se sig selv og andre i øjnene samtidig med at de uøver denne magt, denne symbolske vold, overfor samfundets mindste aktører. Hvornår påtager de voksne aktører sig et ansvar, når interaktionen og forståelsen af børnene udebliver. I relation til ovenstående perspektivering, bidrager

Lone til en nuancering i diagnosediskussionen set i forhold til den særligt sensitive etikette, hvilket medinddrages i belysningen af fænomenets skyggeside.

"Det værste jeg ved, det er når både forældre, og lærere, og terapeuter, og alle mulige, ser det her særlig sensitivitet hos et barn. Og så står de alle sammen og kigger på barnet, og ligesom ser. Hvad skal vi dog gøre ved det her barn, for at det kommer til at fungere tingene. Og det er den værste måde at man kan angribe tingene på" (Bilag 4: Notat case 1 – Familien Hjordt, s. 19).

Kan det særligt sensitive barn påtvinges en udredning af samfundet og dets aktører, der kan medføre en diagnose. Er den særligt sensitive etikettes skyggeside og største udfordring i virkeligheden diagnosticering af en psykisk lidelse.

Maria L fra case 3, hun er uddannet inklusionspædagog, hvilket giver en relevant indsigt fra det pædagogiske felt. Hendes søn betragtet for nærværende i skolesystemet, hvilket peger på at sønnens afvigende adfærd kan igangsætte en udredning med en mulig diagnoseplacering.

"Jeg tror at de godt vil have at vi udreder ham. Og så gør vi det. Selvfølgelig gør vi det (...). Hvis det er det skolepsykologen, og I ellers peger på vil give mening, også i forhold til hvad I kan få af ressourcer. Så får at støtte op om ham og klassen (...). For os handler det jo om at han skal have det godt, altså. Og de mennesker der er omkring ham. Skulle også have det godt med ham" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 48).

Maria L bidrager med en indsigt som omhandler ressourcer til det enkelte afvigende barn. Hvis barnet skal fordres hjælp, og økonomiske ressourcer af samfundet til at støtte en afvigende adfærd eller pga. udfordringer, er den eneste løsning samfundet tilbyder en udredning. Formålet med udredningen, er en social kategorisering og en mulig diagnosticering af barnet. Maria L uddyber sin indsigt, hvorigennem hun bidrager med et perspektiv på den særligt sensitive etikettes skyggeside nedenfor.

"Enten er det fordi at det ikke kan stå alene, eller også at er vi bare ikke dygtige nok, altså. Eller også er det fordi, der er behovet for at sætte én i en kasse som

batter, altså. En kasse som udløser et helt spekter af ressourcer, eller økonomi
(Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 51).

Psykiatriske diagnoser anskues som sociale kategorier, der er kulturelt sammenstillet med forestillinger om normalitet, stigmatisering og afvigelse. Disse diagnoser kan legitimere og/eller stigmatisere, hvorigennem der gives adgang til samfundets ressourcer (Berger & Johansen, 2016, s. 130-131).

Vores børns dikotomier er indlejret i en diagnosekultur, hvor afvigelser og adfærdsmønstre forstås som en psykisk lidelse eller en patologi, farvet som kategorier som ADHD og autisme. ADHD placeres i den ene ende af spektret, og autisme i den anden ende af spektre, i en dikotomi. Diagnosekategorier eksisterer som en form for skygge kategorier, der implicit former forståelsen af det normale og det unormale. De skygge kategorier efterlader et lille rum til den adfærd, der accepteres og anerkendes i det kulturelle og sociale rum. Vi danner adfærd, korrigerer adfærd og tilpasser adfærd. Det er kun det *'normale'* barn, der kan mestre det sociale fællesskab og den fælles interaktionskode og opfører sig afbalanceret, som kun normale børn gør (Bach, Kjær & Dannesboe, 2018, s. 40).

Lone fra case 1 bidrager med en nuancering til normalitetsbegrebet. Et begreb som hun betragter som ensporet og stigmatiserende, idet vi ikke påskønner en anderledes adfærd hos vores børn.

"Det er fordi vi normaliserer. Vi vil skabe en normalisering. Der er et enormt snævert begreb af normalisering. Og når du bliver udredt, så bliver du udredt inden for det der normaliseringsspektrum. Og så ser man ikke på det spændende i børn, der er helt vildt anderledes" (Bilag 4: Notat case 1 – Familien Hjordt, s. 23).

Dette ønske om en normalitet, kan den påtvinges. Har vi, som aktører og borgere i det her samfund ingen ret til at beslutte noget selv. Eller er ønsket om normalitet, én vi selv tilstræber. Kan denne normalitetsforståelse være medskabende til, at vi muligvis stigmatiserer vores egne børn. Er det samfundets forventningspres og kultur, som

indirekte presser os derud. Altså i denne stigmatiseringsproces. Eller vil samfundet og dets aktører oprigtigt støtte os, og hjælpe vores børn?

En fejlagtig normalitetsforståelse kan udløse diagnoser. En problemstilling der kun kan være medskabende til at problemer for det diagnosticerede menneske selv. Diagnosesystemerne og kategoriseringen af psykiske lidelser er skabt af andre mennesker, end den diagnoseramte. At have en diagnose er kun en hypotese ikke et bevis om sandheden. Denne tese bliver en afvigelse og en patologi af individet (Laing, 1969, s. 89-90).

Maria L fra case 3 bidrager med en indsigt. Hendes egen tese om den særligt sensitive etikette.

"Men hvis teorien fra hende der. Hvad er det nu hun hedder? Elaine et eller andet. Hende psykologen holder. Så er det 15-20% der har sensitive træk, i et eller andet omfang. Så er der måske i hvert fald 5 %, der har det i høj grad. Er det så dem, der er fejl-diagnosticeret?" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 52).

Normalitetsforståelsen belyses som værende samfundets generelle forståelse af, hvad den normale adfærd. Det er aldrig majoriteten der kan være afvigelsen i samfundet, men minoriteterne. Det kulturelle og sociale fællesskab er i bevægelse, hvor majoriteten stempler de mindre afvigelser i samfundet, hvilket enten knytter eller adskiller mennesker. Vi vurderer hinanden i forhold til denne normalitetsforståelse, hvilket ses stærkt forankret i vores kulturforståelse (Svendsen, 2009, s. 58-59).

Maria K fra case 2 bidrager med en indsigt derpå. Hun har en søn der muligvis skal gennem en udredning, og en mulig diagnosticering. Efter det kvalitative interview med hende slukker jeg lydfilen. Vi har en kort afrundende dialog. I denne dialog placerer Maria K endnu en nuancering. I diagnosticeringen af barnet, kan der skabes nogle udfordringer, når barnet bliver voksent, idet barnet ikke kan tegne en livsforsikring, låne

penge i banken til en lejlighed mv. (Bilag 5: Notat case 2 – Familien Købke, s. 36). Hvis det er tesen, så kan samfundet, diverse aktører og forældre, bevidst eller ubevidst, stigmatisere børn for livet. En stigmatisering der bliver en barriere for lighed, når barnet bliver voksent.

I specialets state of the art, inkluderes en interessant artikel om moderskabet, i relation til at have særligt sensitive børn. Den særligt sensitive etikette er muligvis blevet et tillokkende træk, set i forhold til, de knapt så tillokkende psykiske diagnoser (Cato, 2020, s. 442-443). ADHD og autisme bliver beskrevet som værende en mulig fællesnævner med de særligt sensitive børn. Den implicite fortælling viser som oftest en kamp for at hindre at fænomenet om de særligt sensitive børn nedvurderes, misforstås og kategoriseres som unormale (Cato, 2020, s. 444).

Maria L fra case 3 bidrager med en indsigt i forhold til moderskabet, og hendes søns etikette.

"Jeg har det lidt mere, som den der med at, altså. Jeg kan have svært ved at sige. Min søn han er særligt sensitiv. Og det kan jeg fordi A. Det lyder bare lidt som en dårlig undskyldning for at han er dårligt opdraget ikke. I et eller andet omfang altså. Og B (...). Det er jo ikke en rigtig diagnose (...). Nej, nej, det er det ikke. Men derfor kan det godt være rigtigt svært, og rigtig hårdt, og påvirke en hverdag og familie på alle mulige måder, ik" (Bilag 6: Notat case 3 – Familien Larsen, s. 49-50).

Hvordan taler vi om den særligt sensitive etikette, er det egentligt muligt, eller er det bare en pinlig undskyldning. Hvorfor skal der en diagnose til for at blive taget seriøst.

Moderskabets positionering i relation til det at have børn med en særligt sensitiv etikette perspektiveres af Beatrice i case 4.

"Jeg synes også at det er rigtigt interessant, men jeg tænker også, åh den der diagnosediskussion. Den er jo gigantisk. Men jeg synes at øh, at, at, vores erfaring i de her 10 år, vi har stået med de her ting (...). Det er noget der kan være rigtig opslidende. Både for familien og for børnene, eller for de mennesker der lever med det. Men, men, det er også noget med, hvor ligger problemet henne. Fordi problemet lægger måske mere i det samfund, der kræver nogle

ting. I den verden der kræver nogle ting af os, som vi ikke kan honorere” (Bilag 7: Notat case 4 – Familien Overgaard, s. 64).

Har vi etableret et samfund hvor mange af samfundets aktører, ikke kan følge med mere. Et samfund der fordrer at vi må trække os, benytte os af fænomener, som den særligt sensitive etikette. Eller legitimerer vores manglende evner med en psykisk lidelse og diagnose?

I en afrunding af denne diagnosediskussion og perspektivering af fænomenets skyggeside belyses definitionen af det særligt sensitive fænomen. Denne etikette er efter min vurdering meget kompleks, og det er næsten umuligt at opsætte en entydig definition derpå. Det er måske derfor den særligt sensitive etikette ikke opnår den anerkendelse, som den muligvis fortjener. Hvorfor ikke nøjes med en særligt sensitiv etikette, fremfor en diagnosekategorisering. Det må da være mere fordrende for det enkelte menneske og for samfundet. Nu har jeg læst hele Elaine N. Aron bog *”Særligt sensitive børn – hvordan vi hjælper vores børn med at trives, når verden overvælder dem”* (Aron, 2010). Og jeg har adspurgt fire informanter om deres særligt sensitive børn. Det er mere markant, hvor forskelligt de særligt sensitive børn fremstår, end entydigt. Det er måske det, der fordrer denne skyggeside af fænomenet. Måske etablerer det meningsskabelse at få etableret en psykisk diagnose i stedet, hvilket giver det enkelte menneske et fast holdepunkt, en legitimering og en anerkendelse i samfundet pga. en afvigelse. Specialets state of the art bidrager med en forskningsartikel, der sammenligner fire elementer. Evnen til sensorisk at behandle indtryk, kontra autisme, posttraumatisk stress og skizofreni. Denne forskning fremviser at der ved autisme, posttraumatisk stress og skizofreni er en udtaget mangel på følelsesmæssige, sociale og perceptuelle funktioner. Derudover påviser undersøgelsen en markant hjerneaktivitet ved belønning, når den sensoriske behandling belyses. Det de fire elementer har tilfælles, er en følsomhed overfor stimulus. Så Ifølge denne forskning er der en divergens mellem sensorisk behandling, kontra autisme, posttraumatisk stress og skizofreni (Acevedo et al., 2017, s. 4).

7. Kapitel.

Konklusion:

Udgangspunktet for kandidatspecialet var en faglig og personlig motivation, omhandlende de særligt sensitive børn. Et fænomen der belyses i divergente indsigter, og nuanceringer gennem specialet. Det primære fokus er genstandsfeltet, de særligt sensitive børn, hvilket løbende perspektiveres til de forskellige tendenser og problemstillinger i problemfeltet, hvorigennem de afvigende begreber; psykisk lidelse, diagnose, patologisering, normalitetsforståelse og stigmatisering belyses. Genstandsfeltet indskrives sig dermed i en tid, hvor samfundets tendenser og problemstillinger, er karakteriseret i en kompleksitet, som den særligt sensitive etikette i særdeleshed bidrager med.

Specialets undersøgelse medinddrager fire familiecases, hvorigennem fire særligt sensitive mødre udtaler sig, om deres særligt sensitive børns etikette. Dette empiriske datamateriale gennemarbejdes i analysen via Axel Honneths anerkendelsesteoretiske ramme. Dette kapitel bidrager med fire tabeller over analysens samlede fund. Hvorigennem der konkluderes på de relevante og fremtrædende fund (del 7.1.1., 7.1.2., 7.1.3. & 7.1.4.). Den samlede konklusion af analysens fund, afrundes i del 7.1.5.).

Undersøgelsens nærværende formål, er at besvare nedenstående problemformulering og tre forskningsspørgsmål.

Hvordan anerkendes vores børn, hvis de afviger fra normen og kulturen i samfundet?

- *Hvordan defineres fænomenet særlig sensitiv, og hvordan giver det sig til udtryk?*
- *Hvordan etableres en anerkendende familiekultur, som understøtter de særligt sensitive børn?*
- *Hvordan bliver en familie med særligt sensitive børn anerkendt af andre mennesker?*

7.1.

Analysens fund:

7.1.1. Definition af fænomenet, særligt sensitiv:

Den særligt sensitive etikette defineres i divergente vendinger, hvilket peger på en kompleksitet i belysningen af fænomenet. De fire informanter bidrager med forskellige definitioner, hvilket præsenteres i denne tabel.

<i>Tabel 1 - Definition af fænomenet, særligt sensitiv:</i>			
<i>Case 1 - Lone:</i>	<i>Case 2 - Maria K:</i>	<i>Case 3 - Maria L:</i>	<i>Case 4 - Beatrice:</i>
Fintfølende nervesystem. Opfatter flere nuancer. Overstimulering. Nedarvet etikette. Identificering af egne problemer, identificering af børnenes problemer.	Reagerer på stemninger, oplevelser, lyde og indtryk. Svært ved at rumme følelser. Sansestærk (superkraft), en positiv klang.	At rumme store følelser. Mærker og føler mere. Det i højere grad end andre.	Mange følelser. En ekstra hudløshed. Mennesker mærkes og fornemmes tydeligt. Svamp.

Lone definerer det særligt sensitive fænomen med udgangspunkt i Elaine N. Arons forskning, som konkluderer at etiketten er nedarvet, hvilket giver Lone et legitimt holdepunkt, idet fænomenet er skabt på baggrund af forskning. En identificering af egne problemer fordrer muligheden for identificering af ens børns problemer. Dette peger på en synlighed af den arvelige etikette og en gensidig anerkendelse og kompatibilitet mellem Lone og hendes børn. Maria K definerer den særligt sensitive etikette gennem begrebet sansestærk, hvilket ifølge hende bidrager med en positiv klang og en superkraft. Dette påpeger at Maria K udfordrer fænomenet særlig sensitivitet, idet den særligt sensitive etikette klinger negativt i den solidariske sfære. Hvilket kan bidrage med en mangel på anerkendelselementet, solidaritet. I denne negative synlighed kan alle være særligt sensitive, hvis de ønsker det. Jeg peger på at begrebet sansestærk trækker det særligt sensitive fænomen ned i børnehøjde. Samtidig med at begrebet synliggøre en superkraft kendetegnet som følelser. Den særligt sensitive etikette er ifølge Beatrice

en ekstra hudløshed, hvorigennem hun bidrager med begrebet svamp. Dette illustrerer evnen til at suge alt til sig, hvilket fordrer sociale relationer i den private og solidariske sfære som ekstra udfordrende. Med begrebet svamp etablerer Beatrice en synlighed om den negative side ved det at være særligt sensitiv. Dette illustrative svampebillede etablerer ligeledes en gensidig anerkendelse i forhold til de to døtre, idet Beatrice kan genkende sine børns udfordringer gennem sig selv. Det konkluderes at der er en markant divergens i de fire informanternes definition af fænomenet. Hvoraf det identiske i definitionen, placeres af alle fire informanter i det indre følelsesregister.

7.1.2. Fænomenets udtryksform:

Den særligt sensitive etikette giver sig til udtryk i alsidige livsverdensperspektiver. Nedenfor bidrages med en tabel. Dette etablerer et overblik over analysens fund.

<i>Tabel 2 – Udtryksform:</i>			
<i>Case 1 - Lone:</i>	<i>Case 2 - Maria K:</i>	<i>Case 3 - Maria L:</i>	<i>Case 4 - Beatrice:</i>
Børnene ændrer adfærd. Det summer indeni. De viser at de er utrygge.	Skiftesituationer giver udbrud. Overstimulering. Sønnen kan fx verbalt afvise en fremmed mand i bussen.	Overreaktioner udløser verbale ytringer. Negative ytringer om sit liv, truer med selvmord. Selvskadende adfærd som helt lille. Tøj generer (fx cykelture) Reagerer negativt på skiftesituationer. Kærlig, omsorgsfuld, plukker blomster, kram. Slikker på andre børn.	De to døtre går i selvsving. Datteren på 17 år: Tvangstanker og retfærdighedssans. Datteren på 9 år: Bekymrer sig om klimaet, dyrene og bæredygtighed.

Maria K's søn bemærkes og betragtes i den solidariske sfære, idet han afviger i sin adfærd. I eksemple, om det fælles møde mellem sønnen og den fremmede mand i

bussen, opstår der ikke en gensidig anerkendelse. Deres møde indledes med en gensidig synlighed i den solidariske sfære, hvilket erstattes af en afvisning fra sønnen. Dette kan karakteriseres som, at den fremmede mand gøres usynlig for ham. Han afviser ligeledes den fremmede mand verbalt, hvilket ikke fordrer en ærefuld adfærd i den solidariske sfære i forhold til samfundets normer og kultur. Analysens fund bidrager med to livsverdensperspektiver af Maria L. Disse perspektiver påpeger to kontraster i, hvordan sønnens særligt sensitivitet kommer til udtryk. Den ene udtryksform, som sønnen bidrager med, er meget negative og verbale ytringer om sit liv. Han truer med selvmord i divergente vendinger. Denne synlighed omkring drengens indre følelser og tanker giver sig til udtryk i den private sfære og i den solidariske sfære. En kontrast til disse verbale ytringer, ses en meget omsorgsfuld og opmærksom dreng i den private sfære. Her anvender han kærligheden til sine nærmeste. Han plukker blomster til sin mor, en gestik som viser at han sætter pris på hende. Han udtrykker verbalt sin kærlighed til hende, og fortæller hende at han elsker hende. Han roser og krammer i en gestik af den nære familie, hvilket må kendetegnes som en afvigende adfærd for en dreng på 8 år. Det konkluderes at der er en divergens, i den måde hvorpå den særligt sensitive etikette giver sig til udtryk på i de fire familier. Hos Lone summer det ligesom inde i hendes børn. Her synliggøres en adfærdsændring. Hos Beatrice går den ældste datter med tvangstanker og en udpræget retfærdighedssans, hvoraf hendes mindste datter bekymrer sig om komplekse problemstillinger om klimaet, dyrene og bæredygtighed. Endvidere er der sammenfald i de fire familiecases, idet Maria K og Maria L's sønner, begge udfordres i skiftesituationer og i deres anvendelse af verbale ytringer.

7.1.3. En anerkendende familiekultur:

De fire familiekultur etablerer en anerkendelse af de særligt sensitive børn, hvilket præsenteres i nedenstående tabel.

Tabel 3 – En anerkendende familiekultur:

<i>Case 1 - Lone:</i>	<i>Case 2 - Maria K:</i>	<i>Case 3 - Maria L:</i>	<i>Case 4 - Beatrice:</i>
Pga. udfordringer i barndom og opvækst, har Lone skabt en forståelse for børnenes etikette. Grundlæggende intuition. Griber hurtigt ind, hvis børnene er udfordret. Fokus på samarbejde og kommunikation.	Hun anvender værktøjer opnået i psykologforløbet ved fx skift. Positivt for familiens kultur. Nedjusteret egne normer og forventer som mor, og underlægger sig ikke samfundets normer og forventninger.	Guider sønnen gennem følelsen. Adfærdsregulerende. Forberedes før et skift. Polstrede tremmesengen, da han var helt lille. Roser sønnen. Anerkendelse af sønnens særligt sensitive etikette.	Datterens bekymringer, One Pot Pasta. Datteren på 17 går til psykolog. En enkelt fridag. Børnechampagne hver fredag, skåler for fejl. Tø døtre er særligt sensitive, to døtre er ikke.

I Lones barndom og opvækst var hun udfordret pga. hendes særligt sensitive etikette i den private sfære, hvilket ikke udviklede hendes selvtillid. Ifølge hendes livsverdensperspektiv oplevede hun ingen anerkendelse fra hendes familie. Denne manglende anerkendelse kan beskrives som moralsk krænkelse, hvilket jeg har analyseret mig frem til som en social udstødelse eller krænkelse i den private sfære. Det konkluderes at Lone, på baggrund af sin barndom og opvækst, har etableret en anerkendende familiekultur, hvorigennem hendes børn ikke mangler anerkendelse for deres særligt sensitive etikette eller i deres udfordringer. Børnene er meget synlige for hende. Det konkluderes at Lone har etableret en familiekultur, hvor hun hurtigt griber ind, hvis børnene er udfordret. Endvidere er kommunikation og samarbejde i en gensidig anerkendelse, et vigtigt nøgleord for Lone. Maria K beskriver at hun har måtte nedtone forventninger og normer i den private sfære og i den solidariske sfære. Det konkluderes at det forventningspres som Maria K havde til sig selv i moderskabet, og det forventningspres som samfundets normer og kultur havde til hende som mor. Det pres har hun bevidst valgt at frasige sig. Hun har i stedet etableret en anerkendende familiekultur, der fordrer hendes søns særligt sensitive etikette. Maria L i case 3 adfærdsregulerer sønnen, når han kommer med verbale ytringer. Hun forbereder ham gentagne gange før et skift og roser ham, når han er udfordret på deres cykelture, fordi tøjet fx generer, hvilket på mange måder kan karakterisere deres familiekultur. Beatrice

og hendes mand har skabt en anerkendende familiekultur, hvor en enkelt fredag væk fra den solidariske sfære accepteres. Beatrice præsenterer verden som hård i særdeleshed for særligt sensitive mennesker. Desuden har de i Beatrices familien skabt en tradition i deres familiekultur, hvor de hver fredag skåler for deres fejltagelser. I en gestik og gensidig anerkendelse af hinanden. Datteren på 17 år imødekommes med anerkendelseselementet rettigheder gennem et psykologforløb i den retslige sfære. Herigennem udvikler hun selvagtelse. Datteren på 9 år anerkendes med et illustrativt billede, hvor hendes bekymringer og tankemylder, sammenlignes med retten, One Pot Pasta. Desuden er der i Beatrices familie etableret en anerkendende familiekultur, hvor to af døtrenes identitetsdannelse, defineres som særligt sensitive. Og de to andre døtres identitetsdannelse, defineres som ikke særligt sensitive, hvilket påviser en divergens i døtrenes identitetsdannelser. Det konkluderes at de fire familiekulturer etablerer alsidige anerkendelseselementer af deres særligt sensitive børn.

7.1.4. En anerkendelse af de fire familier:

I en anerkendelse af de fire familiers kulturer, ses en tydelig divergens i analysens fund. Hvilket tabel 4 bidrager med et overblik på.

<i>Tabel 4 – I en anerkendelse af de fire familier:</i>			
<i>Case 1 - Lone:</i>	<i>Case 2 - Maria K:</i>	<i>Case 3 - Maria L:</i>	<i>Case 4 - Beatrice:</i>
Et lejrskoleeksempel bidrager med en manglende anerkendelse af Lone og datteren. Manglende anerkendelse fra den nære familie (bror/mor).	Tilbudt et psykologforløb. Børnehavens pædagoger anvender samme værktøjer, møder sønnen der hvor han er. Nogle familiemedlemmer anerkender ikke sønnens særligt sensitive etikette, hans anderledeshed og Maria K's opdragelsesmetoder.	Børnene anerkender ikke, sønnens slikken på dem. Pædagogen anerkender sønnen. Han betragter sønnen som særligt sensitiv.	Oplever stor anerkendelse fra familie og venner. Datteren på 9 år, hun har fx samtaler med sin dansklærer.

Lone medindrager et lejrskoleeksempel, hvor datteren ikke måtte medbringe sin mobiltelefon, hvilket resulterer i en moralsk krænkelse, idet de ikke bidrager med en ærefuld adfærd i den solidariske sfære. Desuden oplever hun i den private sfære at hendes familie ikke bliver anerkendt af Lones bror og mor. Maria K oplever ligeledes at nogle af de nære familiemedlemmer ikke anerkender hendes familiekultur, opdragelsesmetoder og sønnens særligt sensitive etikette. Hvorimod hun gennem børnehaven oplever stor anerkendelse i den solidariske sfære, hvilket giver selvtillid til hende og sønnen. Maria K anerkendes ligeledes i den retslige sfære, hvor hun bliver hjulpet med et psykologforløb til sønnen. Dette kan være medskabende til at opbygge sønnens selvagtelse. Maria L oplever at børnene i fritidshjemmet ikke anerkender hendes søn for hans slikken på dem. Sønnen anerkendes derimod af den mandlige pædagog i forhold til hans særligt sensitive etikette. Beatrice oplever kun positiv anerkendelse fra deres familie og alle andre aktører, hvilket hun fx beskriver gennem dansklærerens deltagelse i datterens bekymringer via samtaler med hende. Samtaler der udvikler datterens selvværdsættelse. Det peger på at Lone og Maria K er mest udfordret i forhold til anerkendelse af deres særligt sensitive børn, og i deres familiekulturer, hvorimod både Maria L og Beatrice oplever større anerkendelse.

7.1.5. Afrundende konklusion:

Det konkluderes at der forefindes en yderst kompleksitet i fænomenet, de særligt sensitive børn. De fire informanter bidrager med vidt forskellige livsverdensperspektiver, hvilket gør det svært at sammenligne de fire familiecases og i særdeleshed de særligt sensitive børns etikette. Denne kompleksitet i analysens fund har resulteret i, at jeg har udarbejdet de fire tabeller. Analysens fund peger på at det er umuligt at udarbejde en sammenfaldende definition af den særligt sensitive etikette. Desuden opleves en divergens i utryksformen af etiketten, hvilket de fire familiecases påviser. Det er meget alsidige familiekulturer specialet belyser, hvilket synliggøres gennem de fire mødres livsverdensfortællinger. I en anerkendelse af de fire familier er der to familier, der

åbenlyst får mere anerkendelse fra familie, venner og andre aktører end de to andre familier gør.

8. Kapitel.

Artikel: Særligt Sensitive Børn – et kandidatspeciale med fokus på afvigelse, anerkendelse og fænomenets skyggeside:

(Kandidatspeciale forår 2021 (februar-maj)).

Indledende: Nærværende artikel tager udgangspunkt i mit kandidatspeciale, og i den undersøgelsesproces jeg har været i gennem i foråret 2021.

Kandidatspecialets udgangspunkt er fænomenet de særligt sensitive børn, hvilket karakteriseres som specialets genstandsfelt og primære fokus. Fænomenet sættes løbende i relation til samfundets problemstillinger og de afvigende tendenser; psykisk lidelse, diagnosticering, patologisering, normalitet og stigmatisering, hvilket karakteriseres som specialets problemfelt og sekundære fokus. De særligt sensitive børn og samfundets problemstillinger og afvigende tendenser, betragtes i divergente indsigter og nuanceringer gennem specialet.

Det empiriske datamateriale er produceret på baggrund af den kvalitative forskningsmetode, interviewet. Jeg har helt konkret udført fire kvalitative interviews med fire mødre til særligt sensitive børn. Forskningsinterviewene fremstår som det samlede empiriske datamateriale, specialet bygger sit empiriske fundament på. Den kvalitative forskningsmetode er fremragende til de nære og mættede beskrivelser, hvor jeg som forskerstuderende er kommet tæt på specialets informanter og deres livsverden. Det empiriske datamateriale er bearbejdet og analyseret i specialets analyse, som fremstår med fire delanalyser af de fire familier. Endvidere anvendes datamaterialet i den perspektiverende diagnosediskussion, og i beskrivelserne af de fire familiecases i metodologien. Det empiriske datamateriale fremstår som fire divergente livsverdensbeskrivelser af specialets informanter, og

Artikel til Tidsskrift for professionsstudier.

fordrer et indblik ind i deres særligt sensitive familier.

Det fænomenologiske casestudiedesign som nærværende speciale er, har det formål at lytte til informanternes livsverdensperspektiver, hvor et fokus på fænomenets variationer af essenser belyses. Disse livsverdensperspektiver giver sig til udtryk i det samlede empiriske datamateriale.

Specialets teoretiske ramme er med udgangspunkt i Axel Honneths anerkendelsesteori om de tre anerkendelsessfærer; den private sfære, den retslige sfære og den solidariske sfære. Dette teoretiske omdrejningspunkt bidrager med de teoretiske begreber; selvtillid, selvagtelse, selv værdsættelse, moralsk krænkelse, synlighed, usynlighed, gensidig anerkendelse, gestik, identitetsdannelse og en ærefuld adfærd. Teoriens formål er at belyse anerkendelse i tre perspektiver. I det første perspektiv handler det om en anerkendelse af det særligt sensitive fænomen. I det næste perspektiv omhandler det en anerkendelse i familiens kultur. I det sidste perspektiv handler det om en anerkendelse af de fire familier. Hvilket beskrives uddybende i nedenstående afsnit 'analysen'.

Analysen søger at afdække det særligt sensitive fænomen, gennem en definition af den særligt sensitive etikette, og hvorledes denne etikette giver sig til udtryk i det enkelte barn. Endvidere belyser analysen de fire familiers hverdag, i relation til de familiekulturer, som de har etableret i forhold til deres særligt sensitive børn. Afslutningsvis retter analysen fokus ind på, hvordan familierne anerkendes af deres nære familie og venner i den private sfære, og hvordan de anerkendes af daginstitutioner,

skolesystem og samfundets aktører i den solidariske sfære.

Analysens fund peger på en kompleksitet i definitionen af det særligt sensitive fænomen. Der forefindes ikke en konkret definition på fænomenet. Den amerikanske forsker Elaine N. Aron der har skabt fænomenet, har udarbejdet en bog på 381 sider om de særligt sensitive børn. Herigennem inddrager hun adskillige og mangfoldige familiecases fra hendes mangeårige forskning af de særligt sensitive børn. Det karakteristiske ved de særligt sensitive børn i hendes case-beskrivelser, er at børnene fremstår meget forskelligt. Specialets fire familiecases påviser samme mønster, idet de fire familiers børns særligt sensitive etikette giver sig til udtryk i divergente beskrivelser. Denne manglende definition og forskellige udtryk i den særligt sensitive etikette, fordrer en kompleksitet i definitionen, hvilket muligvis resulterer i at de fire familier bliver anerkendt meget alsidigt af deres nære familie og venner, og af samfundets andre aktører.

Den perspektiverende diagnosediskussion placerer fænomenet de særligt sensitive børn i en perspektivering til samfundets problemstillinger og afvigende tendenser. Kapitlet bidrager med divergente indsigter og nuanceringer, og fænomenets skyggeside belyses. En skyggeside, hvilket jeg karakteriserer som relationen mellem den særligt sensitive etikette og diagnosticering. Særlig sensitivitet og diagnosticering af en psykisk lidelse, flyder efter min vurdering sammen. Som særligt sensitiv, er det ikke særegent at du får en psykisk diagnose som fx ADHD eller autisme ved siden af din særligt sensitive etikette. De fire mødres livsverdensfortællinger bidrager med et billede derpå. I to af familierne er der aldrig blevet talt om udredning eller diagnosticering, det er der til gengæld i de to andre familier.

Når først forskningsinteressen falder på de afvigende tendenser; psykisk lidelse, diagnosticering, patologisering, normalitetsforståelse og stigmatisering. Så opleves det som en bevægelse ind i et gigantisk og komplekst

problemfelt. I særdeleshed drevet frem af professorer, akademikere og fagprofessionelle. De lærte og de dannede, betragter de afvigende aktører. Jeg har medinddraget fire mødre til særligt sensitive børn i debatten. Formålet været, at dem der bliver talt om, ligeledes har fået en stemme i debatten. Gennem et forældreperspektiv, hvor fire mødre har stillet sig frem og fortalt deres livsperspektiver, og deres holdning til den særligt sensitive etikette i relation til samfundets problemstillinger og afvigende tendenser, er der kommet nogle andre indsigter og nuanceringer ind i debatten. En debat jeg håber, der fortsætter længe endnu, og fremadrettet medinddrager dem, det hele handler om. Fx de forældre der står med de daglige udfordringer.

Afrundende: Denne artikels indhold, har efter min vurdering særligt interesse for de studerende på professionsuddannelserne. Indholdet bidrager med et fokus på samfundets særligt sensitive børn, som ifølge den Amerikanske forsker Elaine N. Aron udgør 15-20 % af befolkningens børn. Hvilket vil sige, at ca. hvert femte barn vi møder, har den særligt sensitive etikette. Endvidere er denne artikel interessant, fordi den bidrager til debatten om, det særligt sensitive fænomen, set i relation til samfundets problemstillinger og afvigende tendenser; psykisk lidelse, diagnosticering, patologisering, normalitetsforståelse og stigmatisering. Til de studerende på professionsstudierne. I kommer til at møde de særligt sensitive børn i jeres professionelle arbejde. Desuden kommer I sammen med andre fagprofessionelle, til at betragte og tale om de særligt sensitive børn. I er med til at tage beslutninger om fx udredninger, som i sidste ende kan resultere i en psykisk diagnose af det enkelte, særligt sensitive barn.

Med denne artikel har jeg haft et ønske om at skabe refleksion hos læseren, hvilket muligvis kan skabe forandring på sigt. Måske bør vi som samfund være ekstra opmærksomme på vores afgrænsede og smalle normalitetsforståelse og stigmatisering af hinanden.

Læs ligeledes mit kandidatspeciale med titlen:
*"Særligt Sensitive Børn – et afvigende fænomen
med en skyggeside (ANERKENDELSE)"*

Referencer:

- Aron, E. N. (2014): *"Særligt sensitive børn – hvordan vi hjælper vores børn med at trives, når verden overvælder dem"*. Borgens Forlag, Gyldendal, 1. udgave, 8. oplag.
- Bach, D., Kjær, B. & Dannesboe, K. I. (2018): *"Pædagoger som forældrevejledere"*. Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, vol. 2, nr. 2. <https://tidsskrift.dk/FPPU/article/view/110782/159946> - hentet den 21.05.2021.
- Brinkmann, S. (2010): *"Patologiseringsstenen: Diagnoser og patologier før og nu"* i Brinkmann, S. (2010): *"Det diagnosticerede liv – sygdom uden grænser"*. Forfatterne og Klim, 1. udgave.
- Honneth, A. (2003): *"Behovet for anerkendelse"*. Hans Reitzels Forlag, København, 1. udgave, 5. oplag.
- Honneth, A. (2006): *"Kamp om anerkendelse"*. Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 2. oplag.
- Jacobsen, B., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010): *"Fænomenologi"* i Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010): *"Kvalitative metoder – en grundbog"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): *"Interview – introduktion til et håndværk"*. Hans Reitzels Forlag, 2. udgave.
- Launsø, L., Olsen, L. & Rieper, O. (2011): *"Forskning om og med mennesker – forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning"*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 6. udgave.
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010): *"Interviewet: Samtalen som forskningsmetode"* i Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010): *"Kvalitative metoder – en grundbog"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag.

Litteraturliste:

Acevedo, B., Aron, E. N., Pospos S. & Jessen, D. (2017): *"The functional highly sensitive brain: A review of the brain circuits underlying sensory processing sensitivity and seemingly related disorders"*. University of California, afdeling for neurovidenskab og for Stony Brook University i New York, institut for psykologi.

<https://royalsocietypublishing.org/doi/pdf/10.1098/rstb.2017.0161> - hentet den 15.04.2021

Alvesson, M. (2003): *"Methodology for close up studies – struggling with closeness and closure"*. Higher Education 46, Kluwer Academic Publishers, Holland.

<https://link-springer-com.zorac.aub.aau.dk/content/pdf/10.1023/A:1024716513774.pdf> – hentet den 13.04.2021

Aron, E. N. (2014): *"Særligt sensitive børn – hvordan vi hjælper vores børn med at trives, når verden overvælter dem"*. Borgens Forlag, Gyldendal, 1. udgave, 8. oplag.

Arnsbjerg, I. (2020): Sensory Processing Measure – Preschool (SPM-P)
<http://www.ingelisarnsbjerg.dk/wp-content/uploads/2020/10/kursus-i-sensory-processing-measure-spm-d.-7-og-8-januar-2021.pdf> - hentet den 16.03.2021

August, L. & August, M. (n.d.) *"Sensitiv Balance – 10 tegn på traume. Sådan bliver du hel og får dit liv igen"*.

<https://sensitiv.dk/10-tegn-paa-traume/> - hentet den. 14.05.2021.

Bach, D., Kjær, B. & Dannesboe, K. I. (2018): *"Pædagoger som forældrevejledere"*. Danmarks Instituttet og Pædagogik og Uddannelse, vol. 2, nr. 2.

<https://tidsskrift.dk/FPPU/article/view/110782/159946> - hentet den 21.05.2021.

Berger, N. P. & Johansen, K. S. (2018): *"Jagten på en ADHD-diagnose – analyse af situationer og kontekster, hvor det bliver attraktivt af være psykisk syg"*. Kompetencecenter for Dobbelt diagnose i Region Hovedstadens psykiatri.

<https://tidsskrift.dk/sygdomogsamfund/article/view/24949/21865> - hentet den 21.05.2021.

Boolsen, M. W. (2010): *"Grounded Theory"* i Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010): *"Kvalitative metoder – en grundbog"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag.

Brinkmann, S. (2010): *"Etik i en kvalitativ verden"* i Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010): *"Kvalitative metoder – en grundbog"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag.

Brinkmann, S. (2010): *"Patologiseringstesen: Diagnoser og patologier før og nu"* i Brinkmann, S. (2010): *"Det diagnosticerede liv – sygdom uden grænser"*. Forfatterne og Klim, 1. udgave.

Cato F-E. (2020): *"Motherhood and highly sensitive children in an online discussion forum"*. Stockholm Universitet, Sweden.

<https://journals-sagepub-com.zorac.aub.aau.dk/doi/10.1177/1363459318812003>

- hentet den 26.03.2021

Cooper, D. G. (1971): *"Psykiatri og antipsykiatri"*. Jørgen Paludans Forlag, 2. oplag.

Damsholt, T. & Sandberg, M. (2018): *"Hvor tingene summer – stemning og læringsrum fra universitetet"* i Martinussen, M. & Larsen, K. (2018): *"Materialitet og læring"*. Hans Reitzels Forlag

Den Danske Ordbog (n.d.)

<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=traumatiseret> – hentet den 14.05.2021.

Databeskyttelsesforordningen (2016):

https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2017/betaenkning_nr_1565_del_i_bind_1.pdf - hentet den 13.04.2021

Flyvbjerg, B. (1988): *"Case studiet som forskningsmetode"*. Institut for samfundsudvikling og planlægning, Aalborg Universitetscenter, Centertrykkeriet.

- Flyvbjerg, B. (2010): *"Fem misforståelser om casestudiet"* i Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010): *"Kvalitative metoder – en grundbog"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag.
- Hasse, C. (2012): *"Kulturanalyse i organisationer – begreber, metoder og forbløffende læreprocesser"*. Samfundslitteratur, 1. udgave, 2. oplag.
- Honneth, A. (2003): *"Behovet for anerkendelse"*. Hans Reitzels Forlag, København, 1. udgave, 5. oplag.
- Honneth, A. (2006): *"Kamp om anerkendelse"*. Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 2. oplag.
- Jacobsen, B., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010): *"Fænomenologi"* i Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010): *"Kvalitative metoder – en grundbog"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag.
- Jacobsen, M. H. (2010): *"Metodologiske perspektiver"* i Jacobsen, M.H., Lippert-Rasmussen, K. & Nedergaard, P. *"Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning"*. Hans Reitzels Forlag, København, 1. udgave, 3. oplag.
- Jensen, I. (2020): *"Grundbog i kulturforståelse"*. Samfundslitteratur, 3. udgave, 2. oplag.
- Juul, S. (2012): *"Hermeneutik"* i Juul, S. & Pedersen, K. B. i *"Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring"*. Hans Reitzels Forlag, København, 1. udgave, 4. oplag.
- Kristiansen, S. & Krogstrup, H. K. (2015): *"Deltagende observation"*. Hans Reitzels Forlag, 2. udgave.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): *"Interview – introduktion til et håndværk"*. Hans Reitzels Forlag, 2. udgave.
- Laing, R. D (1969): *"Oplevelsens politik og paradisfuglen"*, Rhodos.
- Launsø, L., Olsen, L. & Rieper, O. (2011): *"Forskning om og med mennesker – forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning"*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 6. udgave.
- Laursen, M. S. (2015): *"I Grænselandet mellem normalitet og patologi – en sociologisk analyse af fænomenet særligt sensitive"*, sociologiuddannelsen Aalborg Universitet, masterprojekt på Google Scholar.
- https://projekter.aau.dk/projekter/files/216593055/I_gr_nselandet_mellem_normalitet_og_patologi.pdf - hentet den 23.03.2021

Mik-Meyer, N. (2010): *"Min helt egen sygdom – forhandling og sygdomsidentitet"* i Brinkmann, S. (2010): *"Det diagnosticerede liv – sygdom uden grænser"*. Forfatterne og Klim, 1. udgave.

Nimb, M. L. R. & Rubow, C. (2018): *"Etnografen: Følelser, viden og supervision som kilde til indsigt"* i Bundgaard, H., Mogensen, H. O. & Rubow, C. *"Antropologiske projekter – en grundbog"*. Forfatterne og Samfundslitteratur, 1. udgave.

Olsen, P. B. (2018): *"Analysestrategi"* i Olsen, P. B. & Pedersen, K. (2018): *"Problemorienteret projektarbejde"*. Samfundslitteratur, 5. udgave.

Prieur, A. (2005): *"At sætte sig i en andens sted – en diskussion af nærhed, afstand og feltarbejde"* i Jacobsen, M. H., Kristiansen, S. & Prieur, A. (2005): *"Liv, fortælling, tekst – strejftog i kvalitativ sociologi"*. Forfatterne og Aalborg Universitets Forlag, 1. udgave, 2. oplag.

Rendtorff, J. D. (2018): *"Fænomenologi og dens betydning – videnskabsteori som improvisation i jazzmusik"* i Fuglsang, L., Olsen, P. B. & Rasborg, K. (2018): *"Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – på tværs af fagkulturer og paradigmer"*. Samfundslitteratur 2013, 3. udgave, 3. oplag.

Rose, N. (2010): *"Psykiatri uden grænser? – De psykiatriske diagnosers ekspanderende domæne"* i Brinkmann, S. (2010): *"Det diagnosticerede liv – sygdom uden grænser"*. Forfatterne og Klim, 1. udgave.

Samtykkeerklæring (GDPR), Aalborg Universitet:

<https://www.studerende.aau.dk/gdpr/vaerktoejskassen/> - hentet den 20.03.2021

Steiner, P. M (2015): *"Uten filter – skoleerfaringers betydning for selvoppfatningen til særlig sensitive barn"*, Institutt for spesialpedagogikk, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, masterprosjekt på Google Scholar.

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/45677/Steiner_Masteroppgave.pdf?sequence=1&isAllowed=y – hentet den. 23.03.2021

Svendsen, L. Fr. H (2009): *"Patologisering og stigmatisering"* i Brinkmann, S. (2010): *"Det diagnosticerede liv – sygdom uden grænser"*. Forfatterne og Klim, 1. udgave.

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2010): *"Interviewet: Samtalen som forskningsmetode"* i Brinkmann, S & Tanggaard, L. (2010): *"Kvalitative metoder – en grundbog"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag.

Trost, J. (1996): *"Kvalitative interview"*. Hans Reitzels Forlag A/S.

Wahlgren, B., Jacobsen, B., Kauffmann, O., Madsen, M. B. & Schnack, K. (2018): *"Videnskabsteori – om viden og forskning i praksis"*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, 3. udgave, 1. oplag.

Yin, R. K. (1994): *"Case Study Research – Design and Methods"*. SAGE Publications, 2. udgave.